

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Marie Koričanská

Mezinárodní kupní smlouva ve vztahu ke spotřebiteli

Rigorózní práce

Konzultant: prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Katedra: obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. června 2014

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že předkládaná rigorózní práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Mgr. Marie Koričanská

Na tomto místě bych ráda poděkovala vážené paní prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc., DSc. za odborné vedení, cenné rady a laskavý přístup při vypracovávání této práce. Dále bych chtěla poděkovat rodině, přátelům a kolegům za vytrvalou a vstřícnou podporu během studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1. Pojem kupní smlouvy	4
1.1 Vymezení kupní smlouvy v českém právu	5
1.2 Vnímání kupní smlouvy v mezinárodním kontextu	7
Kvalifikační znaky kupní smlouvy podle Nařízení Řím I	8
Kvalifikační znaky kupní smlouvy podle Vídeňské úmluvy	10
Kvalifikační znaky kupní smlouvy podle Návrhu CESL	12
1.3 Shrnutí	14
2. Mezinárodní prvek v kupní smlouvě	15
2.1 Subjektivní a objektivní hlediska	19
Subjektivní hledisko	19
Objektivní hledisko	23
2.2 Pojem mezinárodní kupní smlouvy ve vztahu ke spotřebiteli	24
3. Způsoby úpravy poměrů z mezinárodní kupní smlouvy	26
3.1 Přímá metoda	28
3.2 Kolizní metoda	32
Věcné normy mezinárodního práva soukromého	33
3.3 Volba práva	35
3.4 Shrnutí	38

4.	Spotřebitel.....	40
4.1	Důvody vedoucí k ochraně spotřebitele	42
	Informační asymetrie	43
	Predátorské chování	44
4.2	Vývoj ochrany spotřebitele v evropském právu.....	46
4.3	Vymezení pojmu spotřebitel.....	51
	Vymezení pojmu spotřebitel v českém právu.....	51
	Vymezení pojmu spotřebitel podle Nařízení Řím I	53
	Vymezení pojmu spotřebitel podle Vídeňské úmluvy.....	55
	Vymezení pojmu spotřebitel podle Návrhu CESL	56
	Shrnutí	58
5.	Vídeňská úmluva	60
5.1	Působnost Vídeňské úmluvy ve vztahu ke spotřebiteli	63
6.	Římská úmluva	68
6.1	Působnost Římské úmluvy ve vztahu ke spotřebiteli	70
6.2	Spotřebitelské aspekty volby práva.....	73
6.3	Určení rozhodného práva.....	76
7.	Nařízení Řím I.....	78
7.1	Působnost Nařízení Řím I ve vztahu ke spotřebiteli.....	81
7.2	Spotřebitelské aspekty volby práva.....	88
7.3	Určení rozhodného práva.....	91
8.	Návrh CESL	92

8.1	Vývoj evropského smluvního práva ve vztahu k Návrhu CESL.....	94
8.2	Východiska Návrhu CESL.....	97
8.3	Povaha a koncepce Návrhu CESL.....	99
8.4	Působnost Návrhu CESL	106
	Věcná působnost	106
	Osobní působnost.....	109
	Přeshraniční smlouvy ve vztahu ke spotřebiteli	110
8.5	Vztah mezi Návrhem CESL a Nařízením Řím I	112
9.	Zákon o MPS	115
	9.1 Působnost Zákona o MPS ve vztahu ke spotřebiteli	117
	Závěr.....	119
	Seznam literatury a pramenů	122
	Monografie a učebnice	122
	Odborné články tištěné, příspěvky ve sborníku	127
	Elektronicky dostupné odborné články	132
	Soudní rozhodnutí	133
	Další prameny	134
	Resumé.....	136

Seznam použitých zkratk

Starý občanský zákoník	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Obchodní zákoník	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Starý ZMPS	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o MPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
Vídeňská úmluva	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží
Římská úmluva	Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Nařízení Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Nařízení Brusel I	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních
Nařízení Brusel I bis	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Návrh CESL	Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje, KOM (2011) 635 v konečném znění

Úvod

Ochrana spotřebitele patří bezesporu k otázkám, které se dotýkají problematiky mezinárodního práva soukromého napříč právem hmotným, procesním i kolizním. Jako taková je však akcentována teprve od poměrně nedávné doby. To s sebou nese přirozeně i vznik okruhů, které právo dosud zcela uspokojivě neupravuje a jež nejen v právní teorii, ale i v aplikační praxi, vyvolává dílčí otázky.

Ve vztahu k mezinárodní kupní smlouvě na poli mezinárodního obchodního styku dosud dominovali především profesionální obchodníci „obchodující ve velkém“ a pozornost zákonodárců na všech úrovních se proto zaměřovala zejména na tyto subjekty. Nicméně, rozvoj mezinárodního obchodu na úrovni poskytování zboží a služeb přímo koncovým konzumentům, který dnes již rovněž tvoří jeho významnou část, našťastí přiměl zákonodárce, aby svoji aktivitu projevil i v této sféře. Spotřebitel je však z povahy věci tzv. slabší smluvní stranou, jíž je třeba určitým způsobem „chránit“. Ochranu spotřebitele jakožto slabší smluvní strany lze spatřovat v určitých okruzích, kdy lze shrnout jejich jednotlivé zaměření na ochranu zdraví a bezpečnosti spotřebitele, ochranu ekonomických zájmů spotřebitele, informovanost spotřebitele, kompenzaci negativních událostí spojených se sjednaným kontraktem (náhrada škod apod.) a v neposlední řadě i ochranu spotřebitele v rámci následného soudního procesu.

Téma předkládané práce „Mezinárodní kupní smlouva ve vztahu ke spotřebiteli“ jsem si zvolila právě pro jeho aktuálnost a zvláštní postavení v rámci předmětu mezinárodního práva soukromého. Problematikou mezinárodní kupní smlouvy jsem se přitom zabývala i v předešlé diplomové práci¹, z níž zčásti vychází i tato práce, která předešlou práci podstatně prohlubuje a rozšiřuje.

¹ Viz KORIČANSKÁ, Marie. *Mezinárodní kupní smlouva*. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. 2012. Vedoucí práce prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

V kontextu výše uvedeného a vyzdvižení specifík postavení spotřebitele proto bylo účelné zahrnout vedle jiných výkladů podaných v tematickém rámci této práce v omezené míře i výklad týkající se některých atributů spotřebitele ve vztahu k jemu poskytované zvýšené ochraně. Jedná se pak především o atributy ekonomické a sociální, které se projevují ve vztahu k mezinárodní kupní smlouvě (a to ať již okolnostem jejího sjednávání, tak následného plnění a trvání), jíž je spotřebitel smluvní stranou.

Sama systematika této práce se pak rozvíjí od obecných výkladů týkajících se samotného vymezení pojmu kupní smlouvy, mezinárodní kupní smlouvy, spotřebitele, metod úpravy právních poměrů vznikajících z mezinárodní kupní smlouvy včetně hodnocení jejich základních pozitiv a negativ ve vztahu ke spotřebiteli a výkladu týkajícího se vývoje ochrany spotřebitele v evropském právu, až po konkrétní výklady konkrétních jednotlivých ustanovení vybraných právních předpisů. Těmito předpisy, majícími relevanci k mezinárodní kupní smlouvě a spotřebiteli (a tím i tematickému zaměření této práce), jsou Římská úmluva, Nařízení Řím I, Návrh CESL a v neposlední řadě i Zákon o MPS.

Vzhledem k tomu, že na aplikační praxi má stále intenzivnější vliv výklad právních předpisů podaný ze strany národních i nadnárodních soudů, nelze se ani v této práci vyhnout zmínce o judikatuře a jejím vlivu na mezinárodní kupní smlouvu. V rámci příslušných kapitol této práce jsou proto jednotlivé relevantní judikáty uvedeny.

Cílem této práce je pak zejména osvětlit rozdíly ve vnímání spotřebitele a spotřebitelské ochrany v jednotlivých oblastech mezinárodního práva soukromého a zmapovat, jak na ně reagují konkrétní právní instrumenty právě v případě mezinárodní kupní smlouvy. Z tohoto se přirozeně odvíjí i použitá metodika, kdy mezi hlavní a rozhodující přístupy použité z mé strany patří přístup analytický a komparativní.

1. Pojem kupní smlouvy

Kupní smlouva je v soukromoprávní oblasti jedním z nejdůležitějších a nejpoužívanějších institutů závazkového práva. Vzhledem uvedenému je tak vhodné zabývat se v první řadě definicí tohoto pojmu, byť s dílčími níže uvedenými omezeními, vyplývajícími z prakticky každé definice jakéhokoliv právního pojmu.

Ekonomickým cílem kupní smlouvy je, aby si subjekt, který pociťuje nedostatek určité věci, takovou věc opatřil od jiného subjektu, který s touto věcí disponuje. Základní a již z dob římského práva pocházející definice charakterizuje kupní smlouvu jako smlouvu o výměně věci za peníze², přičemž v rámci tohoto smluvního typu bylo přípustné i to, aby si smluvní strany sjednaly vedlejší plnění jiného druhu³.

Právní regulace kupní smlouvy v průběhu doby prodělala významný vývoj. Právě s ohledem na častou užívanost institutu kupní smlouvy v praxi lze ve shodě s řadou autorů⁴ bez dalšího konstatovat, že v současné době je téměř ve všech právních oblastech institut kupní smlouvy upraven příslušnými právními normami v rámci národních právních řádů.

² Jedná se o tzv. emptio-venditio, neboli smlouvu tržovou.

³ URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 251 a násl.

⁴ Viz např. KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999, str. 13.

1.1 Vymezení kupní smlouvy v českém právu

Charakteristickými znaky⁵, které kupní smlouvu obecně odlišují od ostatních smluvních typů, je skutečnost, že se jedná o smlouvu úplatnou, jež směřuje k převodu vlastnického práva. Úplatností se smlouva kupní odlišuje od smlouvy darovací či smlouvy směnné, převodem vlastnického práva pak od smlouvy nájemní či smlouvy o dílo⁶.

V platném českém právu obsahuje legální definici kupní smlouvy ustanovení § 2079 Občanského zákoníku, podle něhož: „*Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabytí vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.*“ Zakotvením tohoto ustanovení došlo k faktickému i právnímu sjednocení dosavadní úpravy kupní smlouvy – do doby účinnosti Občanského zákoníku totiž definici kupní smlouvy obsahovaly jak Starý občanský zákoník, tak Obchodní zákoník⁷.

Dualismus úpravy kupní smlouvy v českém právním prostředí vycházel z tzv. duality soukromého práva promítnuté do samostatné kodifikace občanského a obchodního práva. Řada Evropských států však z praktických důvodů začala tyto zdvojené úpravy postupně odstraňovat (např. Švýcarsko, Itálie, Nizozemsko aj.)⁸. Český zákonodárce se tedy při rekodifikaci soukromého práva nechal inspirovat právě těmito moderními tendencemi a v Občanském zákoníku je důsledně zohlednil. Z hlediska mezinárodního práva

⁵ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1555.

⁶ Předmětem smlouvy darovací je bezúplatný převod práva, v případě smlouvy směnné jedna strana kontraktu za převáděnou věc poskytuje druhé straně jiné než peněžité plnění. U smlouvy nájemní pak dochází pouze k dočasnému převodu užívacích práv k věci. Smlouva o dílo je specifická tím, že jejím předmětem (hospodářskou kauzou) je primární vytvoření nové věci a teprve následný převod vlastnického práva k této věci.

⁷ V případě Starého občanského zákoníku se jednalo o ustanovení § 588, v případě Obchodního zákoníku šlo o ustanovení § 409. Ačkoliv se obě ustanovení použitím jazykových prostředků lišila jen mírně a významově se tak ve své podstatě kryla, dopady aplikace Starého občanského zákoníku nebo Obchodního zákoníku měly na konkrétní právní vztah následný nemalý vliv.

⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 811.

soukromého lze tento fakt hodnotit v zásadě kladně, neboť se tím do značné míry eliminovalo riziko excesů, ke kterým mohlo docházet např. ze strany cizích soudů (a bohužel nejen jich) při aplikaci Starého občanského zákoníku, resp. Obchodního zákoníku, jakožto předpisů rozhodného práva⁹.

Český právní řád upravuje i další typy kupních smluv, které jsou charakteristické zvláštním předmětem převodu (předmětem koupě). Takovou smlouvou je např. smlouva o koupi závodu¹⁰. Pro účely této práce a vzhledem k jejímu obecnějšímu zaměření by bylo nadbytečné, abych se těmito zvláštními typy smluv hlouběji zabývala, neboť zpravidla podléhají speciální právní úpravě i v předpisech mezinárodního práva soukromého, resp. s relevancí ve vztahu ke spotřebiteli se s nimi prakticky nelze setkat.

Z výše citované dikce ustanovení § 2079 Občanského zákoníku a s odkazem na výše řečené tak vyplývá, že v českém právu obecně lze za pojmové znaky kupní smlouvy považovat označení prodávajícího, označení kupujícího, předmět koupě, sjednání peněžité kupní ceny, závazek prodávajícího dodat předmět koupě, závazek prodávajícího převést na kupujícího vlastnické právo k předmětu koupě a závazek kupujícího zaplatit prodávajícímu kupní cenu. V zásadě shodné definiční znaky kupní smlouvy se mimo jiné vyskytují i dalších právních úpravách různých evropských států¹¹.

⁹ V souvislosti s tím považuji za vhodné podotknout, že řešení otázek, zda konkrétní (nejen kupní) smlouva bude podřízena režimu starého občanského zákoníku nebo obchodního zákoníku, činilo problémy mnohdy i tuzemským soudům. Více k tomu viz např. DĚDIČ, Jan, Petr, ČECH, Petr. *Bis de Eadem re aneb dvakrát o tomtéž (a pokaždé jinak)*. Právní rádce, 2008, č. 11; nebo ČECH, Petr. *Kdy použít obchodní zákoník a kdy jen občanský I*. Právní rádce, 2007, č. 12; nebo ČECH, Petr. *Kdy použít obchodní zákoník a kdy jen občanský II*. Právní rádce, 2008, č. 1.

¹⁰ Smlouva o koupi závodu je jako zvláštní typ upravena ustanoveními § 2175 an. Občanského zákoníku.

¹¹ Srov. např. ustanovení § 929 německého občanského zákoníku (Bürgerlichen Gesetzbuch, zkr. BGB).

1.2 Vnímání kupní smlouvy v mezinárodním kontextu

Ačkoliv řada předpisů mezinárodního práva soukromého s pojmem kupní smlouva pracuje, jeho definici bychom v nich hledali marně¹². Ve vztahu k této práci navíc není relevantní jakákoliv kupní smlouva, ale pouze mezinárodní kupní smlouva.

Definovat pojem mezinárodní kupní smlouvy (resp. mezinárodní spotřebitelské kupní smlouvy) je poměrně komplikované, neboť nelze vycházet z jejího čistě národního pojetí. Jednotlivé definice kupní smlouvy se totiž mohou v každém národním právu nacházet s dílčími zvláštnostmi a odchylkami¹³.

Jako specifický sjednocující prvek v sobě však mezinárodní kupní smlouva (na rozdíl od kupní smlouvy jako takové) obsahuje tu skutečnost, že ve svém určitém prvku má vztah k zahraničí. Právě prostřednictvím tohoto vztahu se pak dostává i do vztahu k určitému cizímu státu a jeho (z tuzemského hlediska cizímu) právu. Teorie i zákonná terminologie soukromoprávní vztahy mající vztah k zahraničí shodně označují jako soukromoprávní vztahy (poměry) s mezinárodním prvkem¹⁴. Problematikou výskytu mezinárodního prvku v právním poměru se zabírám především ve druhé kapitole této práce, proto se jí na tomto místě nebudu hlouběji zabývat.

S ohledem na skutečnost, že vymezení kvalifikačních znaků kupní smlouvy v předpisech mezinárodního práva soukromého ve své nejobecnější rovině chybí, je nutné jednotlivé znaky kupní smlouvy dovozovat až z dílčích ustanovení konkrétních právních předpisů. Pro účely této kapitoly vycházím

¹² Např. Zákon o MPS již s pojmem kupní smlouva neoperuje vůbec a řadí ji obecně pod ustanovení dílu 3 Hlavy XI Zákona o MPS upravující smlouvy. Starý ZMPS kupní smlouvu zmiňoval v rámci ustanovení § 10 odst. 2 písm. a) v souvislosti s určováním rozhodného práva, samostatnou definici však také neobsahoval. K tomuto považuji vhodné poznamenat, že Zákon o MPS obecně nevychází z přístupu Starého ZMPS, který v ustanovení §10 předkládal demonstrativní výčet principů pro jednotlivé smluvní typy, u nichž se tyto měly použít v případě absence volby rozhodného práva smluvními stranami. Zákon o MPS stanovuje jednotné pravidlo vesměs pro všechny smluvní typy.

¹³ CHLEBCOVÁ, Radka. Kolizněprávní ochrana spotřebitele v právu ES. *Právník*. 2008, č. 4, str. 429.

¹⁴ K pojmu mezinárodní prvek blíže viz KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 17.

ze srovnání kvalifikačních znaků mezinárodní kupní smlouvy tak, jak je možné jejich dovození v rámci výkladu Nařízení Řím I, Vídeňské úmluvy a Návrhu CESL.

Kvalifikační znaky kupní smlouvy podle Nařízení Řím I

Nařízení Řím I v ustanovení čl. 4 odst. 1 písm. a) výslovně zmiňuje kupní smlouvu ve vztahu k určení rozhodného práva v případě neexistence jeho volby smluvními stranami¹⁵. Samotnou vyčerpávající definici (jak je mj. uvedeno i výše) však neobsahuje.

Podle ustálené judikatury Soudního dvora Evropské unie platí, že znění ustanovení unijního práva, které za účelem vymezení svého smyslu a působnosti neodkazuje výslovně na právo členských států, musí být vykládáno v celé Evropské unii autonomním a jednotným způsobem. Tento výklad musí zohledňovat kontext ustanovení a cíle sledované dotčenou právní úpravou¹⁶. Je rovněž nasnadě, že v rámci výkladu právního předpisu Evropské unie musí soudce při takové kvalifikaci postupovat autonomně, v co nejvyšší míře abstraktně, leč stále v duchu nadnárodních (komunitárních) měřítek a v souladu s výkladem Soudního dvora Evropské unie¹⁷.

Bělohlávek¹⁸ výslovně hovoří o tom, že je třeba přistoupit k tzv. kolizní kvalifikaci smluvního typu, kdy „... *musí soud zapomenout na svou vlastní hmotněprávní úpravu smluvního práva a smluvní typologie. Pro potřeby kolizní kvalifikace tak český soud nemůže použít ani občanský zákoník ...*“. S tímto

¹⁵ K této problematice více viz sedmá kapitola této práce.

¹⁶ Viz Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. září 2000 ve věci C-287/98, Lucemburské velkovévodství proti Berthe Linster, Aloyse Linster a Yvonne Linster, anebo rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. března 2003 ve věci C-40/01, Ansul BV proti Ajax Brandbeveiliging BV.

¹⁷ K tomu mj. ve významné míře slouží institut předběžných otázek, které mohou (v některých případech dokonce musejí) soudy členských států Evropské unie Soudnímu dvoru Evropské unie v souladu s ustanovením čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie předkládat.

¹⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. I. díl. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 700.

názorem nelze než souhlasit, neboť aplikace národního právního předpisu by vždy nemusela vést k výsledku v souladu s unijní úpravou.

Otázkou tedy zůstává, jakým způsobem má soudce postupovat za situace, kdy je pro jeho další postup ve věci (v řešeném případě pro určení rozhodného práva podle Nařízení Řím I) nutné konkrétní právní poměr podřadit pod konkrétní smluvní typ.

Klíčem k řešení nastíněné otázky se zdá být bod 17 odůvodnění Nařízení Řím I, který stanovuje, že pojem „prodej zboží“ by měl být vykládán stejným způsobem jako při použití čl. 5 Nařízení Brusel I¹⁹. Ačkoliv je v určitém směru Nařízení Brusel I konkrétnější (jeho čl. 5 v souvislosti prodejem zboží hovoří výslovně o „dodání zboží“), ani v něm výslednou definici pojmu „prodej zboží“ nenalezneme. I v tomto případě však panuje shoda na tom, že výklad pojmu „kupní smlouva“ by měl být soudem prováděn autonomně, nezávisle na národním právu a co nejdříve²⁰.

Z dostupné rozhodovací a aplikační praxe v zásadě vyplývá, že kolizní kvalifikace kupní smlouvy soudům členských států Evropské unie obecně problém nečiní²¹ a že za kupní smlouvu v souladu s výše uvedeným považují smlouvu, kterou se jedna smluvní strana zavazuje dodat druhé smluvní straně plnění ve formě zboží a poskytnout vlastnictví k tomuto zboží, přičemž druhá smluvní strana se zavazuje za toto plnění poskytnout sjednanou úplatu. Obdobnou definici proto lze považovat i za definici kupní smlouvy podle Nařízení Řím I.

Ve vztahu k výše uvedenému je však vhodné doplnit, že i při zachování požadavku na co nejširší a abstraktní výklad pojmu „kupní smlouva“ by

¹⁹ Resp. čl. 7 Nařízení Brusel I bis, které nahrazuje Nařízení Brusel I a vstupuje v platnost 10. ledna 2015. K převodu odkazů na zrušené nařízení Brusel I slouží přehledná srovnávací tabulka v Příloze III nařízení Brusel I bis.

²⁰ MAGNUS, Ulrich, Peter MANKOWSKI a Alfonso-Luis CALVO CARAVACA. *Brussels I regulation*. 2. vydání. München: Sellier. European Law Publishers, c2012, str. 144.

²¹ Viz např. rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 12. prosince 2013 ve věci C-116/12 Ioannis Christodoulou a další proti Elliniko Dimosio; dále rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. prosince 2012 ve věci C-670/11, Etablissement national des produits de l'agriculture et de la mer (FranceAgriMer) proti Vinifrance SA, nebo rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. června 2011 ve spojených věcech C-65/09 (Gebr. Weber GmbH proti Jürgen Wittmer) a C-87/09 (Ingrid Putz proti Medianess Electronics GmbH).

ve vztahu k ní měl být vždy přítomen prvek převodu vlastnického práva ke zboží. Domnívám se totiž, že právě tento charakteristický znak je jedním ze základních ukazatelů odlišujících smlouvy kupní od smluv jiných, např. od smluv nájemních²².

Kvalifikační znaky kupní smlouvy podle Vídeňské úmluvy

Pojem „kupní smlouva“ zmiňuje Vídeňská úmluva již ve svém úvodním ustanovení čl. 1, konkrétně v jeho odst. 1, kterým upravuje svoji věcnou působnost²³. Na rozdíl od citovaného Nařízení Řím I (resp. Brusel I) se však v případě Vídeňské úmluvy domnívám, že kvalifikační znaky kupní smlouvy lze bez dalšího odvodit přímo z jejích ustanovení, zejména pak z ustanovení čl. 30 a čl. 53 Vídeňské úmluvy. K takovému dovození lze dojít za pomoci vymezených základních povinností smluvních stran, přičemž obdobný názor zastává např. Schwenzer²⁴ a Mistelis²⁵.

Podle ustanovení čl. 30 Vídeňské úmluvy je prodávající „... *povinen dodat zboží, předat jakékoliv doklady, které se k němu vztahují, a vlastnické právo ke zboží ...*“, přičemž podle ustanovení čl. 53 Vídeňské úmluvy je kupující povinen „... *zaplatit za zboží kupní cenu a převzít dodávku ...*“.

Základními definičními znaky kupní smlouvy dovozenými pomocí citovaných ustanovení Vídeňské úmluvy tedy jsou povinnost prodávajícího dodat zboží a dokumenty s ním související a převést vlastnictví ke zboží na kupujícího, přičemž závazku prodávajícího následně odpovídá povinnost

²² Obdobně k tomu i MAGNUS, Ulrich, Peter MANKOWSKI a Alfonso-Luis CALVO CARAVACA. *Brussels I regulation*. 2. vydání. München: Sellier. European Law Publishers, c2012, str. 145.

²³ Srov. čl. 1 odst. 1 Vídeňské úmluvy: „*Tato Úmluva upravuje smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech ...*“.

²⁴ SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 31.

²⁵ *UN convention on contracts for the International Sale of Goods (CISG)*. Editor Stefan Kröll, Loukas A Mistelis, María del Pilar Perales Viscasillas. München: C. H. Beck, 2011, str. 29.

kupujícího zboží převzít a zaplatit za ně kupní cenu. Schwenger²⁶ k tomu dále uvádí, že: „*Smlouvy o koupi ve smyslu Vídeňské úmluvy jsou tedy reciproční smlouvy zaměřené na výměnu zboží proti ‚ceně‘*“²⁷.

Ačkoliv z textu Vídeňské úmluvy nevyplývá přímý příkaz, jsem toho názoru, že kupní cena by jakožto protihodnota věcného plnění měla být výlučně peněžítá. V první řadě tak lze dovozovat z ustanovení čl. 55 Vídeňské úmluvy²⁸, který v případě, že si smluvní strany výslovně nebo alespoň nepřímo nestanoví kupní cenu či smlouva neobsahuje ustanovení umožňující její určení, stanovuje domněnku, že si smluvní strany určily kupní cenu odpovídající kupní ceně, která se všeobecně účtovala v době uzavírání smlouvy za takové zboží²⁹.

Dále považuji za nutné vycházet ze skutečnosti, že v právní teorii je široce uznáváno, že pod pojem kupní smlouva ve smyslu Vídeňské úmluvy nespádají tzv. barterové obchody a že Vídeňská úmluva se na tyto typy kontraktů nevztahuje³⁰. Protiplnění dodávce zboží ve smyslu kupní smlouvy by proto dle mého názoru mělo být chápáno jako plnění peněžité.

Někteří autoři³¹ pak ve vztahu k Vídeňské úmluvě s odkazem na ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy uvádějí, že za „... *mezinárodní kupní smlouvu nepovažují takové kupní smlouvy, které jsou uzavírány mimo rámec mezinárodního obchodu, především takové smlouvy, které se týkají koupě zboží pro osobní potřebu kupujícího ... aby bylo možno považovat kupní smlouvu za mezinárodní, musí mít i ‚mezinárodně obchodní charakter‘*“. Domnívám se, však že vzhledem k současnému vymezení a chápání

²⁶ SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 31

²⁷ „*Contracts of sale in the sense of CISG are thus reciprocal contacts directed at the exchange of goods against the price.*“

²⁸ Jsem si však vědoma možné výhrady vzhledem k dalšímu obratu v ustanovení čl. 55 Vídeňské úmluvy ve znění: „... *pokud neprojeví jinou vůli ...*“, které z něj činí ustanovení jasně dispoziitivní.

²⁹ Srov. ustanovení čl. 55 Vídeňské úmluvy. Navíc se domnívám, že za současného vývoje, jakého mezinárodní obchodní styk dosáhl, by připuštění jiné varianty znamenalo krok zpět a připuštění návratu k období naturální směny.

³⁰ KRÖLL, Stefan, Loukas A. MISTELIS a Maria del PILAR PERALES VISCACILLAS. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): commentary*. München: C. H. Beck, c2011, str. 29.

³¹ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999, str. 19.

pojmu „mezinárodnosti kupní smlouvy“ je takový restriktivní výklad v zásadě nedůvodný³².

V souvislosti s vymezením mezinárodní kupní smlouvy v kontextu Vídeňské úmluvy považuji za účelné připomenout její ustanovení čl. 3 odst. 1. Citované ustanovení nepřímě vymezuje kupní smlouvu tak, jak ji rozumí pro své potřeby, vůči smlouvám v českém právním řádu kvalifikovaným jako smlouvy o dílo, když stanovuje, že: „*Smlouvy o dodávce zboží, které má být vyrobeno nebo vyhotoveno, se považují za smlouvy o koupi zboží, ledaže strana, která zboží objednává, se zavazuje dodat podstatnou část věcí nutných pro jejich výrobu nebo zhotovení.*“ Na toto ustanovení navazuje odst. 2 téhož článku, které stanovuje, že Vídeňská úmluva: „... *se nepoužije na smlouvy, v nichž převažující část závazků strany, která dodává zboží, spočívá ve vykonání prací nebo poskytování služeb.*“ Odlišující hlediska Vídeňskou úmluvou předložená ale nejsou bohužel zcela přesná³³, leč samotného dovození kvalifikačních znaků kupní smlouvy podle ustanovení čl. 30 a čl. 53 Vídeňské úmluvy se sama o sobě nedotýkají.

Kvalifikační znaky kupní smlouvy podle Návrhu CESL

Jediným předpisem ze všech tří (resp. čtyř) výše uvedených, obsahujícím explicitní definici kupní smlouvy, je Návrh CESL.

Zmíněná definice se nachází v ustanovení čl. 2 písm. k) Návrhu CESL a kupní smlouvou se podle ní rozumí: „... *jakákoliv smlouva, na základě níž obchodník („prodávající“) převádí nebo se zavazuje k tomu, že převede svá vlastnická práva ke zboží na jinou osobu („kupujícího“), a kupující se zavazuje*

³² A to i s ohledem na věcnou působnost Vídeňské úmluvy.

³³ Více k tomu viz KORIČANSKÁ, Marie. *Mezinárodní kupní smlouva*. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. 2012, str. 59.

*k tomu, že zaplatí kupní cenu ...*³⁴. Domnívám se, že Návrhem CESL předkládaná definice splňuje všechny požadavky na to, aby ji bylo možné považovat za obecnou definici kupní smlouvy v rámci mezinárodního práva soukromého.

Definice podle čl. 2 písm. k) Návrhu CESL je především dostatečně široká. Zahrnuje totiž všechny znaky kupní smlouvy³⁵ tak, jak je obvykle pojímají národní právní řády i nadnárodní výklad Soudního dvora Evropské unie (k tomu více viz výklad v této kapitole, konkrétně její podkapitole Kvalifikační znaky kupní smlouvy podle Nařízení Řím I). Považuji za nutné podotknout, že Návrh CESL zakotvuje i další definice pojmů, které mají relevanci právě k osvětlení významu pojmu „kupní smlouva“. Jedná se zejména o ustanovení čl. 2 písm. a) Návrhu CESL, podle kterého se za smlouvu považuje dohoda směřující k tomu, aby z ní vyplývaly povinnosti nebo jiné právní účinky, a ustanovení čl. 2 písm. i), podle nějž je cenou peněžní částka, která má být zaplacená za prodané zboží³⁶.

Definice podle čl. 2 písm. k) Návrhu CESL ve spojení s dalšími (zejména výše citovanými) definicemi je rovněž dostatečně abstraktní, zachovává však limity pro to, aby pod pojem kupní smlouva v definovaném smyslu nemohly být ani při extenzivním výkladu zahrnovány jiné typy smluv – např. právě barterové obchody, klasická směna, nájem věci apod. Pozitivně lze pak hodnotit i to, že Návrh CESL jako kupní cenu vnímá výlučně peněžité plnění a nenechává tak dle mého názoru prostor k jiným úvahám.

³⁴ „...‘sales contract’ means any contract under which the trader (‘the seller’) transfers or undertakes to transfer the ownership of the goods to another person (‘the buyer’), and the buyer pays or undertakes to pay the price thereof“.

³⁵ Těmito znaky jsou: převod vlastnického práva k věci z jedné smluvní strany na druhou a závazek jedné smluvní strany zaplatit za tento převod cenu druhé smluvní straně.

³⁶ Čl. 2 písm. a) Návrhu CESL: „... ‘contract’ means an agreement intended to give rise to obligations or other legal effects“ a čl. 2 písm. i) Návrhu CESL: „...‘price’ means money that is due in exchange for goods sold ...“.

1.3 Shrnutí

Domnívám se, že zejména na úrovni unijní právní úpravy bylo vhodné příslušnou definici pojmu „kupní smlouva“ zavést³⁷. Ačkoliv absence vyčerpávající definice kupní smlouvy v mezinárodním právu nečiní větší problém, vzhledem k požadavku na co nejvyšší míru právní jistoty smluvních stran (který je ve vztahu ke spotřebiteli jakožto dotčené smluvní straně o to naléhavější), se však domnívám, že by se v případě závazného zavedení příslušné definice jednalo o postup obecně správný. Připouštím však, že na takový krok by mohlo být pohlíženo jako na zavádějící nadbytečnou kazuistickou právní úpravu.

Nelze však na druhou stranu opomínat, že národním hmotněprávním úpravám kupní smlouvy lze přisoudit jen váhu komparativní, jež se může v rozhodování konkrétního soudu odrážet. Nicméně definiční sílu pojmu „kupní smlouva“ či „prodej zboží“ národním hmotněprávním úpravám v žádném případě nelze v rámci nadnárodního chápání přiznat. Jak vyplývá z výše uvedeného výkladu, samotné právní předpisy mezinárodního práva soukromého definici pojmu kupní smlouvy obsahují jen zřídka.

Pokud tedy v této práci nadále používám pojem „kupní smlouva“, rozumím se tím vzhledem k výše poskytnutému výkladu taková dohoda smluvních stran, kterou se jedna strana smlouvy (prodávající) zavazuje druhé smluvní straně (kupujícímu) dodat zboží, za které se kupující zavazuje zaplatit prodávajícímu peněžitou kupní cenu.

³⁷ Cestou k tomu by mohl být právě Návrh CESL, byť jsem si vědoma „limitace“ aplikovatelnosti této definice ve vztahu k působnosti daného předpisu. Nelze však na druhou stranu ani vyloučit, že od definice v Návrhu CESL by se následně mohla odvíjet i budoucí judikatura Soudního dvora Evropské unie.

2. Mezinárodní prvek v kupní smlouvě

Jak již bylo řečeno výše, ve vztahu k této práci není relevantní jakákoliv kupní smlouva, ale pouze mezinárodní kupní smlouva. V odborné literatuře se pojem „mezinárodní kupní smlouva“ používá promiskue s pojmem „mezinárodní koupě zboží“, přičemž oba tyto pojmy jsou teorií shodně považovány za rovnocenné³⁸.

Například slovník českého práva³⁹ definuje mezinárodní kupní smlouvu jako: „... *kupní smlouvu uzavíranou v mezinárodním obchodním styku mezi soukromoprávními subjekty (právníckými nebo fyzickými osobami), kdy prodávající a kupující mají své sídlo, místo podnikání nebo bydliště na území různých států*“.

Jako specifický prvek v sobě mezinárodní kupní smlouva oproti kupní smlouvě v čistě vnitrostátním pojetí nese tu vlastnost, že ve svém určitém prvku má vztah k zahraničí. Dochází tak k přesahu významu takové smlouvy, díky kterému se smlouva dostává do vztahu k určitému cizímu státu a jeho (z tuzemského hlediska cizímu) právu.

Právní teorie⁴⁰ i zákonná terminologie⁴¹ soukromoprávní poměry mající vztah k zahraničí shodně označují jako soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem.

Mezinárodní prvek být může v konkrétním právním poměru představován v podobě různých faktorů a nemusí být dokonce na první pohled zřejmý⁴². K užívání samotného pojmu „mezinárodní prvek“ má Kučera⁴³ sice jisté

³⁸ Např. KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupě zboží)*. Praha: Linde, 1999, str. 14.

³⁹ MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva. I. díl*. Praha: Linde, 2002, str. 603.

⁴⁰ K pojmu mezinárodní prvek blíže viz KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 17.

⁴¹ Viz ustanovení § 1 odst. 1 Zákona o MPS.

⁴² PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 5.

⁴³ Srov. KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 17. Kučera polemizuje zejména s vhodností (výstižností) používaných výrazů.

výhrady, nicméně v souladu se zavedenou právní terminologií jej pro další výklad budu používat v nezměněné podobě.

Po provedení generalizace konkrétních poměrů, v nichž se mezinárodní prvek vyskytuje, lze konstatovat, že mezinárodní prvek je v právním poměru dán tehdy, jestliže je vztah k zahraničí založen u subjektu právního poměru nebo skutečnosti právně významné pro vznik a existenci tohoto právního poměru, předmětu právního poměru nebo pokud jde o právní poměr jinak související či závislý na právním poměru hlavním řídicím se cizím právem⁴⁴.

U subjektu právního poměru bude vztah k zahraničí založen především tehdy, jestliže tento subjekt bude cizím státním příslušníkem, jeho bydliště či místo obvyklého pobytu (u fyzické osoby) či sídlo (u právnické osoby) se bude nacházet v zahraničí nebo jestliže byla příslušná právnická osoba založena podle zahraničního práva.

Skutečnost právně významná pro vznik a existenci právního poměru bude zakládat vztah k zahraničí v případě, že k této skutečnosti má dojít právě v zahraničí. Může se přitom jednat jak o právní úkon konkrétní osoby, tak o právní událost (např. v zahraničí má dojít ke splnění smlouvy, v zahraničí došlo k porušení závazku).

V případě předmětu právního poměru (ve smyslu nepřímého předmětu právního poměru, tedy objektu právního poměru) může vztah k zahraničí založit zejména skutečnost, že se tento předmět bude v zahraničí nacházet nebo bude na zahraničí jiným způsobem vázán.

Uvedený výčet okolností zakládajících vztah k zahraničí odpovídá shodnému vyjádření většiny tuzemských autorů⁴⁵, Bělohávek jej však považuje za poměrně úzké a nedostatečné⁴⁶. Lze přisvědčit názoru tohoto autora, že

⁴⁴ Tamtéž, str. 18.

⁴⁵ Viz např. zmíněná PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 5 nebo KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 18.

⁴⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 150.

v závazkových právních poměrech v souvislosti s eskalujícími globalizačními tendencemi může na první pohled takové vymezení působit úzce, nicméně se nedomnívám, že (i vzhledem ke stále se prohlubujícímu trendu rozšiřujícího výkladu) by zohlednění mezinárodního prvku za předpokladu aplikace výše uvedených kritérií v aplikační praxi měla činit potíže.

Další související otázkou je však relevance mezinárodního prvku pro daný právní poměr. Mezinárodní prvek totiž může být u právního poměru sice dán, ale nemusí být dostatečně intenzivní – nemusí konkrétní právní poměr ovlivňovat do té míry, že jej bude nutné brát v úvahu. Posouzení okolnosti, zda mezinárodní prvek v právním poměru není zanedbatelný, bude záležet na konkrétním subjektu, který toto posouzení bude provádět⁴⁷.

Domnívám se, že v případech rozhodování ne zcela jasných případů (co se týče zanedbatelnosti existence mezinárodního prvku) by příslušný subjekt měl vycházet zejména z očekávání stran a v zájmu zachování jejich právní jistoty. Nemělo by docházet k situacím, že s konkrétním případem bude zacházeno jako s poměrem s mezinárodním prvkem, a to zejména tam, kde by se toto vzhledem k okolnostem jevílo jako zjevně nepřiměřené. Přikláním se proto k požadavku na racionální posouzení okolností, zda v konkrétním poměru je mezinárodní prvek dán či nikoliv, a považuji za žádoucí, aby byl posuzován s co nejvyšší mírou subjektivně.

Nemělo by však na druhou stranu docházet ani k situacím, kdy restriktivní výklad praxe povede k závěru, že mezinárodní prvek je v daném právním poměru irelevantní. Motivem takového přístupu může být zejména snaha odvrátit případnou aplikaci tuzemského či jiného práva, jak uvádí např. i Pauknerová⁴⁸. V praxi by se mohlo např. jednat o případy, kdy při samotném sjednávání kontraktu byl mezinárodní prvek ve vztahu zcela

⁴⁷ Srov. KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 18.

⁴⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 5.

jasně dán, v průběhu jeho plnění ale následně ztratil svoji váhu či úplně vymizel⁴⁹.

Závěrem lze konstatovat, že v případě mezinárodní kupní smlouvy bude mezinárodním prvek dán nejčastěji u jejích subjektů a objektu.

V případě vymezování pojmu mezinárodní kupní smlouvy však právní teorie nepracuje pouze s pojmem mezinárodní prvek, ale i s tzv. subjektivním a objektivním hlediskem⁵⁰.

⁴⁹ Více k této problematice a nástinu jejího řešení viz podkapitoly Subjektivní hledisko a Objektivní hledisko uvedené v rámci této kapitoly.

⁵⁰ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku. (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999, str. 14.

2.1 Subjektivní a objektivní hlediska

Subjektivní hledisko

Subjektivní hledisko spočívá v tom, že smluvní strany, mezi nimiž dochází k uzavření kupní smlouvy, nemají bydliště, sídlo, popř. místo podnikání, na území jednoho státu. Nebývá však považováno za relevantní, jakou mají smluvní strany státní příslušnost⁵¹.

Významným kladem tohoto určujícího hlediska je jeho určitost a nepochybnost. Bydliště, sídlo, popř. místo podnikání je poměrně stabilní prvek, který navíc spojuje charakter kupní smlouvy s její základní ekonomickou podstatou – jedná se o místo, ve kterém se obvykle soustřeďuje ekonomická aktivita příslušné smluvní strany a s nímž je tato smluvní strana těsněji spojena. Proto jej navíc lze považovat za poměrně dobře určitelný ukazatel. Subjektivní hledisko je nadto poměrně široké díky tomu, že zahrnuje i místo podnikání, čímž se pamatuje i na případy, kdy má smluvní strana bydliště či sídlo na území jednoho státu, ale svoji faktickou činnost vyvíjí na území jiného státu.

Při aplikaci subjektivního hlediska jakožto jednoho z hodnotících kritérií, zda v daném poměru mezinárodní prvek je dán či není, však mohou nastat problémy.

První z nich může nastat v případě, kdy dojde ke změně bydliště, sídla, popř. místa podnikání jedné nebo dokonce obou smluvních stran. Tato změna může mít konsekvence v takovém rozsahu, že po příslušném právním hodnocení bude nutné konstatovat, že subjektivní hledisko z právního poměru

⁵¹ Takový přístup dle mého názoru plně reflektuje skutečnost, že subjekty právních poměru jsou v současné době značně mobilní, a umožňuje svým prostřednictvím zohlednit i jiná, zejména sociálně-integrační hlediska případu. Dlužno podotknout, že uvolnění kritéria státní příslušnosti jako hraničního určovatele má starší kořeny; více viz KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku. (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999, str. 14.

zcela vymizelo⁵². Proces sjednávání kupní smlouvy může trvat delší dobu, přičemž během této doby nelze smluvním stranám ve změně jejich momentálního umístění bránit. Zásadní otázkou tedy zůstává zejména to, ve kterém okamžiku je bydliště, sídlo, popř. místo podnikání smluvních stran rozhodující⁵³.

Podle mého názoru je bydliště, sídlo, popř. místo podnikání smluvních stran o existenci či neexistenci subjektivního hlediska (a tím i o tom, zda se jedná nebo nejedná o mezinárodní kupní smlouvu) rozhodující teprve v okamžiku, ve kterém se smlouva stává platně uzavřenou.

Fixace posouzení relevance konkrétního místa až na okamžik účinnosti smlouvy by totiž s sebou ve vztahu ke smluvním stranám nesla značnou právní nejistotu. Ke změně bydliště, sídla, popř. místa podnikání smluvní strany by totiž mohlo dojít v době mezi platností a účinností příslušné kupní smlouvy. Smluvní strany by tak platně vstoupily do poměru s mezinárodním prvkem, který by se teprve následně v důsledku s ním bezprostředně nesouvisející právní skutečnosti (změny místa bydliště, sídla, popř. podnikání) přeměnil na poměr čistě vnitrostátní.

Připuštěním výše uvedeného, totiž že zánikem subjektivního hlediska poté, co byla smlouva platně uzavřena, a smluvní strany očekávaly, že se jejich poměr bude řídit konkrétním předpisem aplikovatelným na mezinárodní kupní smlouvu, by dle mého názoru došlo k nedůvodnému restriktivnímu posouzení skutečnosti, zda je mezinárodní prvek v tomto poměru dostatečně relevantní, či není.

⁵² Typicky půjde o případ, kdy jedna smluvní strana změni své bydliště, sídlo, popř. místo podnikání a přestěhuje jej do státu, ve kterém má své bydliště, sídlo, popř. místo podnikání i druhá smluvní strana. V úvahu samozřejmě přichází i varianta, že se přestěhují obě smluvní strany do téhož státu. Ať tak či onak, následkem obojího dojde k zániku vztahu k zahraničí na straně subjektů.

⁵³ Zcela stranou mj. ponechávám fakt, že tato otázka má význam i pro určení rozhodného práva, které se může se změnou bydliště, sídla, popř. místa podnikání smluvní strany změnit také.

Kalenský ovšem poukazuje na to, že doba uzavření smlouvy je obtížně definovatelný pojem⁵⁴. Důvodem této obtíže může být zejména to, že v některých právních řádech je ke vzniku smlouvy požadováno pouze odeslání přijetí návrhu na uzavření smlouvy, kdežto v jiných právních řádech se vyžaduje i to, aby se o přijetí návrhu adresát dozvěděl⁵⁵. Ačkoliv by v praxi nemělo stranám činit problémy dokázat dobu odeslání návrhu, při dokazování doby jeho přijetí, resp. seznámení se s ním, by se smluvní strany mohly dostat do důkazní nouze. Faktickým prvkem, o který by dle mého názoru bylo v praxi možné opřít tvrzení o okamžiku uzavření smlouvy, by mohlo být uvedení data v písemné smlouvě právě jako data uzavření smlouvy⁵⁶.

Další problém při posuzování subjektivního hlediska může nastat za situace, že jedna smluvní strana má své bydliště, sídlo, popř. místo podnikání na více místech, přičemž jedno z nich se může nacházet na i území téhož státu, na němž se nachází bydliště, sídlo, popř. místo podnikání druhé smluvní strany. Mezinárodní prvek by tak mohl být do určité míry relativizován, resp. považován za zanedbatelný.

V tomto případě se jako možné východisko nabízí určení obvyklého bydliště, sídla, popř. místa podnikání.

Například Nařízení Řím I v bodu 39 odůvodnění výslovně uvádí, že: *„Z důvodu právní jistoty by mělo být jasně vymezeno obvyklé bydliště, zejména v případě obchodních společností, sdružení a jiných právnických osob.“* a k tomu v ustanovení čl. 19 odst. 1 právě ve vztahu k právnickým osobám výslovně upravuje, že: *„Pro účely tohoto nařízení se za obvyklé bydliště obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby považuje místo jejich ústřední správy. Za obvyklé bydliště fyzické osoby, která jedná při výkonu své*

⁵⁴ KALENSKÝ, Pavel. *Obligační statut kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku*. Praha: ČSAV, 1960, str. 262.

⁵⁵ Problematikou uzavírání smluv se zabývá např. Milan Hulmák Viz. HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 135.

⁵⁶ Jsem si ale plně vědoma i nedostatků, které tento přístup má - strany mohou písemnou smlouvu antedatovat nebo ji mohou uzavřít v ústní formě. Z obdobného přístupu k řešení nastíněného problému (zvolení okamžiku uzavření smlouvy jako rozhodného kritéria) však navzdory tomuto nedostatku vychází např. i Nařízení Řím I, srov. ustanovení čl. 19 odst. 3 Nařízení Řím I.

podnikatelské činnosti, se považuje její hlavní místo podnikání.“ a v ustanovení čl. 19 odst. 2 ve vztahu k pobočce aj.: „Je-li smlouva uzavřena prostřednictvím pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny nebo pokud podle smlouvy musí být plnění poskytnuto takovou pobočkou, zastoupením nebo provozovnou, považuje se za obvyklé sídlo místo, ve kterém se nachází pobočka, zastoupení nebo jiná provozovna“.

Ve vztahu ke spotřebiteli však Nařízení Řím I žádnou definici obvyklého bydliště nepředkládá. Požadovanou obvyklost však lze odvozovat od nejrůznějších ukazatelů. Jako nejrelevantnějšími se dle mého názoru jeví vzájemná kombinace posouzení reálné fyzické přítomnosti na území daného státu, sociální integrace osoby do prostředí daného státu a tzv. subjektivní složka⁵⁷. Na druhou stranu lze pozitivně hodnotit (byť s výše uvedenými omezeními), že Nařízení Řím I alespoň výslovně váže relevanci hlediska obvyklého pobytu na okamžik uzavření smlouvy⁵⁸.

Dále např. Vídeňská úmluva v ustanovení čl. 10 písm. a) stanovuje, že: *„v případech, kdy strana má více míst podnikání, je rozhodující místo podnikání, které má nejužší vztah ke smlouvě a jejímu plnění.“* Toto hledisko však lze s ohledem ke svému jazykovému vyjádření, resp. požadavku na provádění podnikatelské činnosti, považovat za aplikovatelné pouze ve vztahu k podnikateli jakožto osobě provádějící podnikání.

Domnívám se však, že připuštěním analogické aplikace ve vztahu ke spotřebiteli jakožto osobě neprovádějící podnikatelskou činnost by toto kritérium bylo přípustné navázat ne na místo podnikání (neboť to spotřebitel z povahy věci nemá), ale na obvyklé bydliště spotřebitele.

⁵⁷Problematikou kritéria obvyklosti bydliště, resp. pobytu osob, v mezinárodním právu soukromém se zabývá např. PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. Se závěry této autorky pak v zásadě souhlasím, proto v dalších podrobnostech odkazuji na citovanou publikaci.

⁵⁸Viz čl. 19 odst. 3 Nařízení Řím I.

Objektivní hledisko

Za tzv. objektivní hledisko je považován transport zboží z jednoho státu do druhého. Kanda tvrdí, že: „*Za mezinárodní kupní smlouvu se budou považovat i takové kupní smlouvy, které byly uzavřeny mezi osobami, majícími sídlo nebo, bydliště, popř. místo podnikání, na území téhož státu, ale zboží, které je předmětem takové smlouvy, má být odesláno z místa, kde se nacházelo v době uzavření smlouvy, do jiného místa, ležícího na území jiného státu.*“⁵⁹. Kanda tedy samotný předmět plnění považuje za významnou součást prvků kupní smlouvy i z hlediska jejího uznání za mezinárodní kupní smlouvu.⁶⁰

Považuji však za nutné zdůraznit, že v dnešní době již bylo ve většině předpisů regulujících mezinárodní kupní smlouvu od požadavku existence objektivního hlediska (i jako čistě doplňkového) upuštěno a že tyto předpisy stanovují jako rozhodující pouze subjektivní hledisko. Tento krok považuji za vhodný a odpovídající současným trendům mezinárodního práva soukromého v oblasti závazkových vztahů.

S ohledem na to, že mnoho prodávajících má sklady aj. prostory sloužící k distribuci spotřebitelem kupovaného zboží ve státě, kam jejich ekonomické zaměření cílí, by řada kupních smluv nemohla být pro nesplnění požadavku na naplnění objektivního hlediska uznána za mezinárodní kupní smlouvy. Nestalo by se tak však vřak proto, že by mezinárodní prvek v daném právním poměru chyběl nebo že by nebyl dostatečně relevantní, ale pouze z toho důvodu, že daný zahraniční prodávající má svůj „mezičlánek“ představovaný např. distribučním centrem ve státě, v němž se nachází spotřebitel, a odeslání zboží z jednoho státu do druhého proto není nutné.

⁵⁹ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku. (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999, str. 15.

⁶⁰ Tamtéž, str. 15.

2.2 Pojem mezinárodní kupní smlouvy ve vztahu ke spotřebiteli

Podle Kandy⁶¹ by k objektivnímu a subjektivnímu hledisku při posuzování kupní smlouvy jako mezinárodní mělo přistupovat ještě další hledisko. Toto hledisko by mělo tkvět v tom, že cílem dané kupní smlouvy by nemělo být, aby kupující předmět koupě získal do svého vlastnictví za účelem vlastní spotřeby, ale aby kupující předmět koupě dále prodal nebo jinak obchodně využil.

Lze usuzovat, že při formulaci tohoto kritéria Kanda vychází především ze znění ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy, který stanovuje, že Vídeňská úmluva se nepoužije na koupi zboží kupovaného pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti. Někteří autoři⁶² pak uvádějí, že se jedná souhrnně o vyloučení aplikace na spotřebitelské smlouvy.

Lze tedy zcela oprávněně usuzovat, že část teorie práva mezinárodního obchodu (představovaná např. právě Kandou) vnímá mezinárodní kupní smlouvu poměrně úzce – zpravidla jako smlouvu uzavíranou mezi stranami, které nemají v okamžiku platného uzavření smlouvy bydliště, sídlo, popř. místo podnikání na území téhož státu, a zároveň však jako smlouvu, kterou kupující nezískává předmět koupě pro výhradní potřebu svou, rodiny nebo domácnosti. Můžeme hovořit i o pojetí „mezinárodní kupní smlouvy v užším smyslu“, neboť důsledně vzato, mezinárodní kupní smlouvou bude každá smlouva, která obsahuje mezinárodní prvek.

Řada přímých i kolizních národních i mezinárodních předpisů pak upravuje otázky týkající se spotřebitelských (nejen) kupních smluv vzhledem k jejich specifičnosti odděleně⁶³ či se tyto předpisy z povahy své úpravy aplikují

⁶¹ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku. (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. 1.vydání. Praha: Linde, 1999, str. 15.

⁶² Např. Naděžda Rozehnalová, viz ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu.*, Praha: ASPI, 2006, str. 260.

⁶³ Viz např. Nařízení Řím I v ustanovení čl. 6. Detailní rozbor příslušných ustanovení konkrétních předpisů je další náplní této práce, a proto se jimi na tomto místě blíže nezabývám a odkazuji na výklad obsažený v následujících kapitolách, zejména kapitolách pět až devět.

primárně na vztahy mezi obchodníky. Vycházejí při tom z koncepce, že je spotřebiteli jakožto tzv. slabší smluvní straně ve smluvním vztahu s profesionálním obchodníkem třeba poskytnout určitou zvláštní ochranu.

Pokud tedy v rámci této práce používám pojem „mezinárodní kupní smlouva“, používám jej nikoliv ve výše nastíněném „užším smyslu“, ale v jejím co nejobecnějším a nejširším možném pojetí.

3. Způsoby úpravy poměrů z mezinárodní kupní smlouvy

Jak již bylo uvedeno v rámci výkladu předchozí kapitoly, mezinárodní kupní smlouva je oproti čistě vnitrostátní kupní smlouvě specifická faktem, že se dostává do vztahu k určitému cizímu státu. Tím do určité míry dochází ke konfliktu právních řádů takto dotčených států, který je nutné řešit prostřednictvím předem stanovených pravidel⁶⁴. Aby se dosáhlo co nejširšího přijetí a užívání pravidel řešících konflikty mezi právními řády, domnívám se, že by tato pravidla měla být sjednávána především v rámci mezinárodní spolupráce.

I když má mezinárodní kupní smlouva v důsledku existence mezinárodního prvku mezinárodní povahu, jedná se tradičně o kontrakt spadající do oblasti soukromého práva. Na mezinárodní kupní smlouvu jakožto soukromoprávní poměr spadající do oblasti mezinárodního práva soukromého proto nelze aplikovat normy mezinárodního práva veřejného⁶⁵ a postupovat při řešení konfliktů právních řádů podle norem určených pro řešení konfliktů mezi subjekty mezinárodního práva veřejného.

Ve shodě s řadou autorů považuji za nezbytné odmítnout představu, že by se pro soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem měly v daném státě zásadně, bez jakékoliv změny, používat právní normy, které se aplikují na čistě vnitrostátní vztahy. Např. Kučera to odůvodňuje tím, že: *„Takový přístup k úpravě vztahů s mezinárodním prvkem by byl nežádoucí. Vedl by ... k nespravedlivým důsledkům pro účastníky; ... narušoval by jejich právní jistotu,*

⁶⁴ Lze uvažovat o „pozitivním“ konfliktu, kdy by se na daný právní poměr měla vztahovat právní úprava více nebo všech dotčených právních řádů, ale i o „negativním“ konfliktu, kdy by se na daný právní vztah teoreticky neměla vztahovat právní úprava řádu žádného z dotčených států.

⁶⁵ Mezinárodní právo veřejné upravuje poměry mezi státy a dalšími subjekty mezinárodního práva veřejného (např. vládními mezinárodními organizacemi apod.). Smluvní stranou mezinárodní kupní smlouvy mohou být samozřejmě i tyto subjekty, pokud ale tomu tak je, vystupují ve vztazích s ní spojených jako soukromoprávní subjekty.

neboť v případě sporu by rozhodnutí o jejich právech a povinnostech záleželo na tom, ve kterém státě by se rozhodovalo⁶⁶“.

Pokud se tedy v soukromoprávním vztahu vyskytuje mezinárodní prvek, je nutné provést výběr či určení příslušného aplikovatelného právního řádu – rozhodného práva – kterým se bude poměr mezi smluvními stranami řídit. Z tohoto důvodu se soukromoprávní poměry s mezinárodním prvkem upravují tzv. zvláštními metodami úpravy.

V současnosti jsou v právních řádech jednotlivých států zpravidla obsaženy dva základní způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem (a tedy i mezinárodní kupní smlouvy). Jedná se o tzv. metodu přímou a metodu kolizní. Jednotlivé předpisy mezinárodního práva soukromého pak zpravidla ve formě více či méně úplného kodexu shrnují normy charakteristické pro příslušné metody⁶⁷. Uvedené metody dále doplňuje možnost, aby si smluvní strany rozhodné právo zvolily (tedy provedly tzv. volbu práva).

Vedle výše zmíněných způsobů úpravy vztahů (nejen) z mezinárodní kupní smlouvy akceptuje mezinárodní praxe i další, tzv. specifické, prostředky vzniklé a používané pro úpravu poměrů mezi kupujícím a prodávajícím. Jde však o prostředky užívané především v rámci mezinárodního obchodu uskutečňovaného mezi obchodníky – profesionály. Ačkoliv nelze použití těchto prostředků předem a bez dalšího vyloučit i v případech, kdy je spotřebitel stranou (kupujícím) dotyčné kupní smlouvy, v praxi se s ním lze setkat bezesporu jen výjimečně⁶⁸.

⁶⁶ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 20.

⁶⁷ Např. Nařízení Řím I je možno považovat za kodex tzv. unifikované kolizní úpravy smluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem, Vídeňskou úmluvu za kodex přímých norem upravujících mezinárodní kupní smlouvu apod. Samozřejmě však předem nelze vyloučit, že se v jednom předpise objeví normy typické pro odlišné metody úpravy (např. ustanovení čl. 1 odst. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy bývá označováno za tzv. kolizní ustanovení, viz BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1922.

⁶⁸ Domnívám se proto, že by bylo nad rámec tematického zaměření této práce analyzovat jednotlivé specifické prostředky. V dalším výkladu se jimi proto nezabývám a odkazuji na výklad podaný jinými autory, např. KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA.

3.1 Přímá metoda

Přímá metoda úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem je charakteristická tím, že používá zvláštní normy, které mají hmotněprávní povahu. Tyto normy, které se aplikují pouze na soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem, mohou obsahovat buď úplnou, nebo dílčí úpravu práv a povinností plynoucích z daného právního poměru (ve vztahu k této práci tedy zejména úpravu mezinárodní kupní smlouvy). Teorie je tradičně označuje jako tzv. přímé normy mezinárodního práva soukromého⁶⁹.

Přímé normy mezinárodního práva soukromého jsou charakteristické tím, že do jejich věcné působnosti spadají jen soukromoprávní poměry, v nichž se vyskytuje mezinárodní prvek, přičemž se jedná normy, které jsou ve velké většině mezinárodního původu⁷⁰.

Úpravou poměrů s mezinárodním prvkem se však přímé normy odlišují např. od norem, které jsou rovněž mezinárodního původu, ale upravují práva a povinnosti účastníků ve vnitrostátních soukromoprávních poměrech⁷¹. Přímé normy nicméně stanovují práva a povinnosti smluvních stran bezprostředně a jako takové mají být proto také bez dalšího aplikovány.

Přímé normy, resp. mezinárodní smlouvy, v nichž jsou tyto přímé normy obsaženy, si mezi sebou sjednávají zpravidla státy za účelem odstranění rozdílů, které existují mezi jejich národními právními řádými⁷². S ohledem na to, že jeden stát nemůže vnucovat druhému suverénnímu státu, aby tento aplikoval jeho právní úpravu, je třeba zdůraznit nutnost toho, aby státy byly motivovány přímé normy sjednat a tyto pak odpovídajícím způsobem aplikovat. Takovou

Právo mezinárodního obchodu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008 či BONELL, Michael Joachim. *An international restatement of contract law: the UNIDROIT principles of international commercial contracts*. Ardsley, N.Y.: Transnational Publishers, 2005.

⁶⁹ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 41.

⁷⁰ Tamtéž, str. 204.

⁷¹ Státy však zpravidla závazky z těchto smluv zakotvují do svého vnitrostátního zákonodárství tak, aby dotčené soukromoprávní subjekty nebyly nuceny čerpat dílčí pravidla z vysokého počtu mezinárodních pramenů.

⁷² Není neobvyklé, že se tak děje i na popud mezinárodních organizací sledujících ekonomickou či jinou hospodářskou spolupráci.

motivací může být zejména usnadnění či prohloubení mezinárodních hospodářských vztahů a nejen obchodních styků, ke kterým mezi státy (resp. obyvateli těchto států) dochází.

Po sjednání mezinárodní smlouvy obsahující přímé normy se pravidla v nich obsažená příslušnými prostředky, stanovenými ústavním právem konkrétního státu, stávají součástí národního právního řádu. Přímé normy přijaté takovým způsobem jsou tedy postaveny naroveň národním vnitrostátním normám a jako takové by je stát měl používat⁷³.

Sjednání mezinárodní smlouvy obsahující přímé normy má ovšem svá pozitiva i negativa. Prvním pozitivem je skutečnost, že úprava vztahů mezi smluvními stranami konkrétní smlouvy se de facto stává jednotnou. Takovým způsobem lze významně omezit problémy spojené s otázkou možných rozdílů mezi vnitrostátními předpisy jednotlivých států, jejichž aplikace by jinak přišla v úvahu.

Dalším pozitivem aplikace přímých norem mezinárodního práva soukromého je, že se z pohledu adresátů těchto norem již nejedná o aplikaci cizího práva. Smluvní strany tak mají obvykle rozsáhlejší možnost seznámit se bez větších těžkostí s obsahem těchto norem. Díky tomu dochází k minimalizaci nákladů vynakládaných na komplikované zjišťování obsahu cizích norem (včetně obsahu jejich výkladu rozhodujícími soudy v praxi, neboť i ten ve značné míře ovlivňuje výsledky aplikace příslušné normy), které by na daný smluvní vztah mohly být eventuálně aplikovány⁷⁴, resp. k vyrovnání těchto nákladů ve vztahu ke zjišťování obsahu „vlastního“ vnitrostátního, resp. národního, práva.

Jak nastiňuje předchozí odstavec, možný aplikační problém může nastat při řešení otázek interpretace jednotlivých ustanovení mezinárodní smlouvy obsahující přímé normy. V návaznosti na tuto problematiku tedy může nastat

⁷³ Z této premisy pak vyplývá i skutečnost, že takovou přímou normu by měl použít i nesmluvní stát, více viz KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 217.

⁷⁴ Problematice nákladů ve vztahu k právní nejistotě se věnuje např. Jan Smits. Viz. SMITS, Jan. *The need for a European contract law: empirical and legal perspectives*. Groningen: Europa Law Pub., 2005, str. 30.

potíž i v případě výkladu jednotlivých práv a povinností plynoucích z příslušného právního poměru – např. právě mezinárodní kupní smlouvy – soudem či obdobným orgánem, který rozhoduje spor z takové mezinárodní kupní smlouvy.

Neexistuje bohužel instituce, která by sjednocovala rozhodovací praxi soudů v jednotlivých otázkách mezinárodních kupních smluv, takže zcela závisí na příslušném národním soudu či jiném orgánu příslušnému k rozhodování, jak případné „sporné“ ustanovení vyloží. V rámci jednotlivých pramenů evropského mezinárodního práva soukromého je sice orgánem sjednocujícím výklad práva Soudní dvůr Evropské unie, i ten má ale jen omezené pravomoci⁷⁵.

V potaz je nutné vzít i tzv. vnitřní meze přímé úpravy. Přímé normy zpravidla neupravují všechny otázky spojené s daným právním poměrem a naopak obsahují vymezení okruhů, na něž se nevztahují⁷⁶. V rámci jednoho právního poměru tak může dojít k tomu, že se pro jeho jednotlivé prvky použije odlišná právní úprava⁷⁷.

Aplikační obtíže mohou dále nastat za situace, kdy smluvní státy do mezinárodní smlouvy zakotví tzv. odpojovací klauzuli⁷⁸. Odpojovací klauzule dávají smluvním státům mnohostranné mezinárodní smlouvy možnost uzavírat mezi sebou dohody, které v jejich vzájemných vztazích pozměňují původní dohodu a umožňují tak sjednání individuálních pravidel⁷⁹. Uzavření takové

⁷⁵ Pravomoci Soudního dvora Evropské unie jsou založeny prostřednictvím příslušných článků Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie a týkají se zejména výkladu pramenů evropského práva. Např. v případě Římské úmluvy sice došlo k tomu, že pravomoci k jejímu výkladu byly Soudnímu dvoru Evropské unie svěřeny, bez dalšího však nelze dovozovat obdobné pravomoci i v případě jiných mezinárodních instrumentů (zejména smluv – kupříkladu Vídeňské úmluvy – apod.).

⁷⁶ Např. Vídeňská úmluva ustanovením čl. 4 písm. b) ze své věcné působnosti výslovně vylučuje účinky v jejím režimu uzavírané kupní smlouvy na vlastnické právo k prodávanému zboží. Takové účinky by proto bylo nutné posoudit podle jiného právního předpisu (např. jiné mezinárodní smlouvy upravující tyto otázky nebo podle právního předpisu rozhodného práva určeného na základě aplikovatelné kolizní normy).

⁷⁷ Odlišnou právní úpravou v tomto případě rozumí odlišnost ve smyslu aplikace jediné přímé normy i ve smyslu původu a charakteru normy. K tomuto více viz KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 215.

⁷⁸ Odpojovací klauzuli obsahuje např. Vídeňská úmluva v ustanovení čl. 90.

⁷⁹ Odpojovacími klauzulemi se blíže zabývá např. Monika Pauknerová. Viz. PAUKNEROVÁ, Monika. *Odpojovací klauzule v mezinárodních smlouvách a v evropském mezinárodním právu*

dohody může ve svém důsledku znamenat oslabení unifikační schopnosti dané smlouvy a ve vztazích k ostatním států rozmělnění jejich účinků. Domnívám se, že sekundárním následkem je i rozmělnění účelu takové mezinárodní smlouvy obsahující přímé normy - koneční adresáti příslušných norem se mohou dostat do spleti výjimek a odlišností od základních pravidel, což je vzhledem k požadavku na právní jistotu a cílenou jednotu právních úprav značně nežádoucí.

Obdobný účinek může nastat rovněž za situace, kdy mezinárodní smlouva umožní smluvnímu státu vyslovit výhradu ke konkrétnímu ustanovení a tím pro uvedené smluvní vztahy např. vyloučit jeho aplikaci⁸⁰. Smluvní strany z dotčených států se tudíž mohou i v tomto případě ocitnout v situaci, kdy teprve následně dojde ke zjištění, že jimi původně očekávaná úprava se na jejich právní poměr aplikovat nebude, a to právě z důvodu existence konkrétní výjimky.

Odpojovací klauzule a výhrady zakotvené v rámci mezinárodních smluv unifikujících normy mezinárodního práva soukromého z výše uvedených důvodů vnímám jako značně negativní jev, kterému by se mělo v praxi při sjednávání takových smluv předcházet. Státy by se měly v první řadě snažit nalézt co nejpříjemnější věcný kompromis, aby se dílčích výjimek v konkrétních předpisech nacházelo co nejméně. Jsem si však na druhou stranu vědoma skutečnosti, že dosažení kompromisu na poli mezinárodního práva veřejného i soukromého je ze strany suverénních států, hájících především své vlastní zájmy, mnohdy velmi těžké. Přímé normy však přes všechny výše uvedené výhrady dle mého názoru zůstávají vzhledem ke své povaze nejúčinnějším prostředkem unifikace mezinárodního práva soukromého⁸¹.

soukromém. In: *AUC: Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám*. Praha: Karolinum, 2008, Iuridica, 1/2008, str. 89.

⁸⁰ Viz např. čl. 92 a čl. 95 Vídeňské úmluvy.

⁸¹ Ve vztahu k tématu této práce pak považuji za nejrelevantnější unifikaci přímých norem mezinárodního práva soukromého Vídeňské úmluvu, které se věnuje i celá samostatná pátá kapitola.

3.2 Kolizní metoda

Vzhledem k tomu, že v případě mezinárodní kupní smlouvy je založen její vztah ke dvěma nebo i více státním, prostřednictvím nichž je sekundárně založen i vztah ke dvěma nebo více právním řádům, je nutné určit, podle kterého z dotčených právních řádů se poměry účastníků mezinárodní kupní smlouvy budou posuzovat⁸².

Pro určení tohoto rozhodného právního řádu se v právních řádech jednotlivých států vyskytují speciální normy označované teorií mezinárodního práva soukromého jako normy kolizní⁸³. I způsob úpravy používající jako svého prostředku kolizních norem se proto označuje jako kolizní metoda.

Kolizní norma na rozdíl od normy přímé neobsahuje hmotněprávní úpravu daného právního poměru, ale pouze odkazuje na rozhodný právní řád jako celek. Teprve poté se pro řešení vyvstalých otázek použijí hmotněprávní normy, které obsahuje konkrétní kolizní normou určený právní řád.

Ve shodě se současnou teorií i praxí lze tedy hovořit o tom, že prostřednictvím kolizní metody se uskutečňuje pouze výběr rozhodného práva na základě tzv. kolizního kritéria. V případě mezinárodní kupní smlouvy lze konstatovat, že nejčastějším kolizním kritériem je místo obvyklého pobytu nebo bydliště fyzické osoby či sídlo právnické osoby⁸⁴.

S odkazem na shora uvedené lze rovněž shrnout, že kolizní norma má de facto organizačně-technickou úlohu a omezuje se jen na dosažení kolizně správného řešení v případě kolize více právních řádů. Kolizní norma nijak nerozlišuje mezi svým a cizím právním řádem, popř. mezi jednotlivými, ze svého pohledu cizími, právními řády navzájem. Lze proto bez výhrad

⁸² To ovšem za předpokladu, že daný právní poměr není upraven přímými normami mezinárodního práva soukromého, více viz předchozí podkapitola.

⁸³ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 23.

⁸⁴ Ke kolizním kritériím více např. viz ŠTEFANKOVÁ, Natália a Peter LYSINA. *Medzinárodné právo súkromné*. Praha: C. H. Beck, 2011, str.17.

souhlasit s názorem Kučery⁸⁵, že kolizní norma zachází s dotčenými právními řády jako s navzájem sobě rovnými. Výhoda aplikace kolizních norem na institut mezinárodní kupní smlouvy pak spočívá v tom, že kolizní norma odkáže na jediný právní řád, který obsahuje vlastní komplexní hmotněprávní úpravu.

Použití kolizní normy v případě mezinárodní kupní smlouvy tedy bude znamenat určení rozhodného právního řádu, pomocí jehož hmotněprávních norem následně dojde ke stanovení konkrétních práv a povinností plynoucích smluvním stranám z mezinárodní kupní smlouvy. V souvislosti s tím však považuji za vhodné připomenout i otázku tzv. kvalifikačního problému, který souvisí s výkladem pojmů obsažených v kolizní normě⁸⁶. Jeho řešení v určitých případech totiž může do jisté míry ovlivnit výběr rozhodného práva a tím i hodnocení posuzovaného právního poměru.

I kolizní normy postupem času, vývojem teorie a stále větším významem hospodářské spolupráce mezi státy podlely trendu unifikace, a to jak ve formě mezinárodních smluv⁸⁷, tak předpisů práva Evropské unie⁸⁸. Rovněž v případě mezinárodních smluv unifikujících kolizní normy se setkáváme s problematikou odpojovacích klauzulí - k problémům s nimi spojenými pak lze uvést totéž, co již bylo řečeno u výkladu o přímých normách.

Věcné normy mezinárodního práva soukromého

V kontextu kolizní metody úpravy vztahů v mezinárodním právu soukromém a ve vztahu k dalšímu výkladu⁸⁹ považuji za vhodné zmínit

⁸⁵ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 23.

⁸⁶ Bylo by však nadbytečné zabývat se pro potřeby této práce problematikou kvalifikačního problému a jeho řešení. V uvedeném tedy odkazuji např. na Kučerův výklad v: KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 141 an.

⁸⁷ Např. významnou úmluvou unifikující kolizní normy a zároveň dotýkající se i mezinárodní kupní smlouvy je Římská úmluva.

⁸⁸ Tímto předpisem je typicky Nařízení Řím I.

⁸⁹ Zejména ve vztahu k výkladu týkajícímu se Návrhu CESL, jež je rozveden v osmé kapitole této práce.

na tomto místě i problematiku tzv. věcných norem mezinárodního práva soukromého.

Pod pojmem „věcná norma“ se z hlediska teorie mezinárodního práva soukromého rozumí taková právní úprava, která je určena výlučně či převážně pro úpravu určitých soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Tato právní úprava se však nepoužije na právní poměry, které spadají do rozsahu její věcné působnosti, bezprostředně, ale pouze tehdy, jestliže kolizní norma odkáže na právní řád, jehož je tato věcná norma součástí. Jedná se tedy o právní úpravu vnitrostátní povahy, která se uplatní pouze v případě soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem.

Věcné normy mezinárodního práva soukromého vzhledem k výše uvedenému tedy nemají charakter přímých norem, neboť k jejich finální aplikaci je nutné předchozí použití kolizní normy (resp. provedení výběru rozhodného práva na jejím základě). Sledují však obdobný cíl, totiž zvláštní úpravu vztahů s mezinárodním prvkem v rámci vnitrostátního práva.

3.3 Volba práva

Další metodou řešení otázek spojených s určením rozhodného práva soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem je volba práva. Volba práva spočívá v tom, že strany konkrétního soukromoprávního právního poměru s mezinárodním prvkem vzájemnou dohodou vyberou rozhodné právo, podle něhož se bude jejich právní poměr posuzovat a jímž se bude řídit výkon jejich práv a povinností plynoucích z tohoto poměru.

Obdobně jako v případě kolizní metody má volba práva pouze organizačně-technickou úlohu. Smluvní strany prostřednictvím ujednání o volbě práva primárně neupravují svá vzájemná práva a povinnosti – k tomu dochází teprve sekundárně, právě tím, že si smluvní strany zvolí rozhodné právo, které již samo obsahuje konkrétní hmotněprávní normy.

Řada předpisů mezinárodního práva soukromého, které se aplikují i v případě mezinárodní kupní smlouvy, stranám této smlouvy volbu rozhodného práva bez dalšího umožňuje⁹⁰. Zpravidla se jedná o možnost volby práv neomezenou, tedy takovou, která umožňuje účastníkům právního poměru zvolit si jako rozhodné právo kterýkoliv právní řád⁹¹.

Ve vztahu ke spotřebiteli však mohou být v konkrétních předpisech mezinárodního práva soukromého stanovena jistá opatření, zohledňující tzv. slabší postavení spotřebitele a modifikující účinky provedené volby práva⁹². Domnívám se však, že tato opatření nelze vnímat jako omezení možnosti volby práva, neboť ta ve své podstatě zůstává zpravidla nedotčena. Smluvní strany mají navzdory dílčím limitům stále možnost, aby si v rámci stanovených

⁹⁰ Volbu práva umožňuje Římská úmluva, Nařízení Řím I, i Zákon o MPS a de facto i Vídeňská úmluva.

⁹¹ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 133.

⁹² K postavení spotřebitele jako strany mezinárodní kupní smlouvy viz čtvrtá kapitola této práce. Ke konkrétním ustanovením modifikujícím účinky provedené volby práva viz výklad v kapitolách týkajících se příslušných právních předpisů.

mezi vybraly normy, které se jim jeví jako nejvýhodnější pro jejich závazkový právní poměr⁹³.

Pokud však již smluvní strany mezinárodní kupní smlouvy učiní volbu rozhodného práva, měly by zohlednit všechna ustanovení zvoleného právního řádu, protože ten se ve výsledku bude aplikovat jako celek.

Smluvní strany volbu práva činí nejčastěji prostřednictvím doložky, která je součástí mezinárodní kupní smlouvy, lze však připustit i případy, kdy je volba práva učiněna implicitně. Řada autorů pak považuje za možnou takovou volbu práva v situaci, kdy smluvní strany ve smlouvě odkazují na určitý paragraf konkrétního vnitrostátního právního předpisu⁹⁴. S uvedeným tvrzením lze v zásadě souhlasit, nicméně považuji za vhodné je jistým způsobem doplnit.

Dle mého názoru je při posuzování implicitní volby práva nutné posuzovat i charakter ustanovení, na které strany odkázaly. Pokud smluvní strany mezinárodní kupní smlouvy odkázaly na obecné ustanovení, pod které *de facto* nebo i *de iure* lze zahrnout „komplexní“ úpravu závazků z této smlouvy, lze takové ustanovení považovat za implicitní volbu práva pro celý závazkový poměr (tedy souhrnně všechna práva povinnosti vznikající na základě tohoto právního poměru). Oproti tomu, pokud by bylo ve smlouvě odkázáno na ustanovení, které řeší jen konkrétní právo či povinnost smluvní strany plynoucí z mezinárodní kupní smlouvy, nelze tento postup považovat za volbu práva pro celý právní poměr, ale jen pro toto konkrétní právo či povinnost⁹⁵.

Pokud provedením výše nastíněného posouzení lze dojít k závěru, že volba práva byla provedena jen pro konkrétní část právního poměru, pro ostatní části by dle mého názoru mělo dojít k určení práva obecným postupem (tedy

⁹³ Což ostatně řada autorů vidí jako jeden z hlavních motivů volby práva, viz např. Christian Kirchner in: BASEDOW, Jürgen a Toshiyuki KONO. *An economic analysis of private international law*. Tübingen: Mohr Siebeck, c2006, str. 42.

⁹⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 222.

⁹⁵ Uvedená nutnost citlivého posouzení dle mého názoru vystává o to naléhavěji v případech, kdy je smluvním stranám aplikovatelným právním předpisem umožněno, aby si zvolily právo rozhodné smlouvu pro celou nebo pouze pro její část. Tak je tomu např. v případě ustanovení čl. 3 odst. 1 věty poslední Římské úmluvy.

aplikací přímé normy, určením rozhodného práva prostřednictvím příslušné kolizní normy apod.).

Podle uvedeného pravidla by však mělo být postupováno v zásadě s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, zejména by mělo být citlivě chráněno oprávněné očekávání slabší smluvní strany – spotřebitele. Nemělo by tedy smluvním stranám být vnucováno „jiné právo“, než jaké původně očekávaly a v jehož rámci při plnění smlouvy postupovaly⁹⁶.

Domnívám se, že pro účely této práce je nadbytečné zabývat se hlouběji dalšími aspekty volby práva, proto je na tomto místě nerozvádím⁹⁷. Pakliže je však ve vztahu ke konkrétním právním předpisům považují za relevantní, zabývám se jimi v rámci příslušné kapitoly.

⁹⁶ Zachováno by však mělo být vyloučení tzv. hypotetické volby práva, kdy by soudce zjišťoval úmysl stran takovou volbu učinit, ke srovnání viz např. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 156.

⁹⁷ Ve vztahu k Římské úmluvě a Nařízení Řím I lze v podrobnostech odkázat např. na BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 17.

3.4 Shrnutí

Z hlediska spotřebitele jakožto strany mezinárodní kupní smlouvy považuji za nejvhodnější a nejúčelnější metodu úpravy vztahů z této smlouvy metodu přímou.

Přímá metoda, zvláště jsou-li příslušné normy mezinárodního původu, poskytuje spotřebiteli přehled o pravidlech, která jsou ze své povahy na jeho práva a závazky aplikována přímo a bez dalšího. Odpadá tak nutnost zjišťování obsahu cizího práva a okolností jeho výkladu a aplikace cizími soudy. Spotřebitel má dle mého názoru k dispozici soubor norem „sobě vlastních“, které jsou mu snadno přístupné, jichž se a priori neobává a jejichž používání jej předem neodrazuje od toho, aby do určitého právního poměru vstoupil. I v případě přímých norem je však nutné spotřebitele nabádat k opatrnosti a obezřetnosti – důvodem je právě existence možných výjimek z pravidel (sjednaných třeba právě v rámci odpojovacích klauzulí či způsobených prostřednictvím výhrad k ustanovení mezinárodní smlouvy).

V případě kolizní metody se domnívám, že se spotřebitel – zejména právní laik – při zanedbání či podcenění příslušných kolizních kritérií může dostat do situace, kdy kolizní norma nakonec určí za rozhodné jiné právo, než jaké původně očekával. Sama kolizní norma totiž spotřebiteli žádnou představu o skutečném obsahu rozhodného práva neposkytuje. Ačkoliv, jak je již zmíněno výše, konkrétní předpisy mezinárodního práva soukromého pamatují na zesílenou ochranu spotřebitele, může tento pro spotřebitele „překvapivý výsledek“ být do značné míry fatální a otřást s jeho pocitem právní jistoty. Do budoucna navíc může taková zkušenost spotřebitele odradit od dalšího kontraktace na poli mezinárodního práva soukromého⁹⁸.

⁹⁸ Což je již samo o sobě negativním dopadem, neboť může vést ke zbrzdování hospodářských interakcí a ekonomickému růstu.

Navzdory tomu, že volba práva je obecně považována za tradiční a autonomii vůle stran respektující institut⁹⁹, může mít ve svém důsledku pro spotřebitele značně negativní dopady. Jeho silnější smluvní protistrana (zejména tedy obchodník) se bude přirozeně snažit přimět spotřebitele k volbě takového práva, které je z hlediska práv a povinností „výhodnější“ právě pro obchodníka. Volbou práva by tak za určitých okolností spotřebitel mohl „sám sebe“ zbavit zvláštní ochrany, kterou mu jinak aplikovatelné právo poskytuje. Ačkoliv je např. ve vztahu k Římské úmluvě i Nařízení Řím I důvodné pozitivně kvitovat, že i při volbě práva oba tyto instrumenty pamatují na nutnost ochrany spotřebitele¹⁰⁰, v nejobecnějším měřítku volbu práva za nejvhodnější a nejúčelnější metodu úpravy poměrů z mezinárodní kupní smlouvy uzavírané se spotřebitelem nepovažují.

⁹⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 76.

¹⁰⁰ K tomuto více viz šestá kapitola ve vztahu k Římské úmluvě a sedmá kapitola ve vztahu k Nařízení Řím I.

4. Spotřebitel

Pojem spotřebitel je (obdobně jako pojem kupní smlouva) ve vztahu k mezinárodnímu právu soukromému pojmem obecně složitě definovatelným. Uvedené se projevuje o to více, že pojem spotřebitele neoznačuje žádnou společenskou skupinu, ale tzv. sociální roli¹⁰¹. Ani v tomto případě navíc nelze vycházet z čistě národního pojetí spotřebitele, neboť jeho definice se může stát od státu lišit, a to někdy i v samotném vnitrostátním právu v průběhu doby¹⁰². Rovněž u jednotlivých předpisů mezinárodního práva soukromého však z jejich ustanovení lze obsah pojmu spotřebitel odvodit, popř. definici spotřebitele explicitně obsahují.

Blackův právní slovník pod pojmem spotřebitel („Consumer“) rozumí jednotlivce, kteří jakožto spotřebitelé konečného produktu tento kupují, užívají a udržují, popř. s ním dále nakládají, a osoby kupující „... (nikoliv za účelem opětovného prodeje) jakéhokoliv spotřebního výrobku¹⁰³“. Jak je patrné již z této nejobecnější definice, ve vztahu ke spotřebiteli jakožto kupujícímu se v daném právním poměru vždy vyskytují určitá specifika a odlišení od standardních kupujících.

S pojmem spotřebitel se neoddělitelně pojí i v právní praxi často používané spojení „spotřebitelská smlouva“. Spotřebitelskou smlouvou je

¹⁰¹ TICHÝ, Luboš. *Spotřebitelská kupní smlouva a její vývoj v evropském a českém právu*. in: TICHÝ, Luboš, Miloš KOCÍ. Praha: Centrum právní komparistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2013.

¹⁰² Podobně tomu bylo v případě donedávna platného Starého občanského zákoníku, který definici spotřebitele obsahoval v ustanovení § 52 odst. 3. Tato definice zprvu zahrnovala jakoukoliv (tedy fyzickou i právnickou) osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy nejednala v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Zákon č. 155/2010 Sb., který od 1. 8. 2010 novelizoval Starý občanský zákoník, však změnil definici spotřebitele v českém právu, a oproti úpravě účinné do 1. 8. 2010 ji zúžil pouze na fyzické osoby. Současná definice spotřebitele je obsažena v ustanovení § 419 Občanského zákoníku, k tomu více viz podkapitola Vymezení spotřebitele v českém právu uvedená ve čtvrté kapitole této práce.

¹⁰³ BLACK, Henry Campbell. *Blackův právní slovník: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993, str. 299.

taková smlouva, v níž je jednou ze smluvních stran spotřebitel¹⁰⁴. Pro další výklad je vhodné zdůraznit, že spotřebitelská smlouva jako taková není individuálním smluvním typem. Nelze proto pojem „mezinárodní spotřebitelská smlouva“ zaměňovat a bez dalšího používat shodně s pojmem „mezinárodní kupní smlouva“. Spotřebitelskou smlouvou může být jakákoliv smlouva (smlouva o dílo, nájemní i smlouva inominátní apod.), nicméně právě přítomnost charakteristického prvku – spotřebitele jako smluvní strany – v této smlouvě z ní činí specifický institut.

¹⁰⁴ Blíže KANDA, Antonín., Ján MATEJKA. *Spotřebitelské smlouvy a jejich význam v informační společnosti*. In: DVORÁK, Jan a Milan KINDL. *Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám*. 1. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2005, str. 159.

4.1 Důvody vedoucí k ochraně spotřebitele

Jak bylo již řečeno výše, řada přímých i kolizních, národních i mezinárodních předpisů upravuje otázky týkající se spotřebitelských (nejen) kupních smluv vzhledem k jejich specifičnosti odděleně. Domnívám se, že v souvislosti s definicemi spotřebitele v následující kapitole je vhodné zmínit v této části práce některé atributy osoby spotřebitele ve vztahu k jemu poskytované zvýšené ochraně¹⁰⁵. Ačkoliv se jedná vesměs o obecně aplikovatelné předpoklady, v rámci tematického zaměření této práce se v následující části zabývám zejména těmi atributy, které se projevují především se zřetelem k mezinárodní kupní smlouvě.

Skutečnost, že spotřebitele je nutné vnímat nejen z čistě právního úhlu pohledu, ilustruje např. i Blackův právní slovník¹⁰⁶, který u hesla „Spotřebitel“ mj. uvádí, že spotřebitelem je: *„Člen široké vrstvy lidí, kteří jsou dotčeni cenovou politikou, finančními praktikami, kvalitou výrobků a služeb, informacemi o úvěruschopnosti, vymáháním pohledávek a jinými obchodními praktikami, a pro něž jsou vydávány ... zákony o ochraně spotřebitele.“*

Ondřej k tomu uvádí, že jednání spotřebitele je ovlivněno nejen jeho vnitřními hodnotami, ale také sociálními charakteristikami. Jako základy nebezpečí plynoucího pro spotřebitele z uzavíraných smluv vidí informační asymetrii, predátorské chování obchodníků a triky obchodníků¹⁰⁷. K tomuto výčtu lze podle mého názoru doplnit i aspekt vyšší zkušenosti obchodníka na transakčním poli a jeho ekonomickou sílu. Zmíněné problematiku okruhy však nelze v žádném případě vnímat izolovaně, neboť se v praxi v zásadě projevují ve své vzájemné souvislosti či kombinaci.

¹⁰⁵ Řada z těchto atributů totiž přirozeně bezprostředně ovlivňuje zákonodárce při koncipování ochrany spotřebitele – a to jak zákonodárce na národní úrovni, tak zákonodárce na mezinárodní úrovni.

¹⁰⁶ BLACK, Henry Campbell. *Blackův právní slovník: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993, str. 299.

¹⁰⁷ ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, c2013, str. 49.

Informační asymetrie

Pod pojmem informační asymetrie se skrývá situace, kdy ekonomické subjekty na jedné straně trhu (potažmo smluvního vztahu) mají mnohem lepší informace než subjekty na druhé straně trhu. Informační asymetrii pak lze hodnotit z hlediska kvality, kvantity, rozsahu a dostupnosti informací¹⁰⁸.

Ve vztahu ke kupní smlouvě má obchodník jakožto prodávající zpravidla k dispozici rozsáhlý, specializovaný, komplikovaný a detailní soubor informací o prodávaném zboží, přičemž kupující se od něj dílčí informace (nejčastěji v souvislosti se sjednáváním výše kupní ceny) snaží získat. S ohledem na transakční náklady ale spotřebitel často nemá možnost či ekonomickou motivaci si tyto informace opatřit od třetí strany.

V praxi pak dochází k situacím, že vyhodnotí-li obchodník určité informace ve vztahu ke spotřebiteli jako negativní (např. potenciálně vedoucí k tomu, že spotřebitel kupní smlouvu neuzavře, popř. ji uzavře za podmínek méně výhodných pro obchodníka, a obchodník tak přijde o cílený zisk z této obchodní operace), jednoduše je spotřebiteli neposkytne. Spotřebitel tak může vstoupit do právního poměru za okolností, za jejichž předchozí vědomosti by z jeho strany k uzavření kupní smlouvy nedošlo, popř. došlo za zcela jiných podmínek¹⁰⁹.

Ve vztahu ke smlouvám uzavíraným na dálku se informační asymetrie prohlubuje o to více, že spotřebitel jako kupující zboží zpravidla reálně fyzicky nevidí, nemůže si jej vjemově ověřit apod. V případě mezinárodní kupní smlouvy se pak lze ze strany spotřebitele setkat i s neznalostí zahraničních poměrů, cizího práva a nezřídka i neznalostí jazykovou.

Zamezení či alespoň zmírnění negativních dopadů výše uvedených atributů je dle mého názoru možné prostřednictvím stanovení okruhů základní

¹⁰⁸ Srov. ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, c2013, str. 99.

¹⁰⁹ Nedochozí přitom ke klamání spotřebitele – nejsou mu poskytovány lživé informace – ani k jednání v omylu v právním slova smyslu.

spotřebitelské informovanosti, která by ve vztahu k mezinárodní kupní smlouvě měla zahrnovat i aspekty spojené s existencí mezinárodního prvku v daném právním poměru. Tyto informační kruhy by měl na své náklady sdělovat spotřebiteli právě obchodník, a to již v rámci samotného jednání o uzavření příslušné mezinárodní kupní smlouvy.

Na druhou stranu však přirozeně nelze požadovat, aby jednotlivé informační povinnosti uložené obchodníkovi byly příliš kazuistické či podrobné. Tím by jejich prostřednictvím docházelo k nežádoucími neúměrnému zatěžování obchodníků. Lze však dle mého názoru vycházet z konceptu „rámcového poučení“, které by obchodník měl odpovídajícím způsobem ke konkrétnímu dotazu spotřebitele upřesnit a případně podat spotřebiteli doplňující informace.

Predátorské chování

Predátorským chováním lze rozumět jednání obchodníka, které není zákonem zakázané, nicméně ve vztahu k určitým skupinám subjektům (např. spotřebitelům) je obecně považováno za jednání nemorální a nespravedlivé. Ondřej¹¹⁰ predátorské chování vymezuje zejména v závislosti na spotřebitelském uvěrování, nicméně aspekty obsáhlosti a srozumitelnosti smluvní dokumentace předkládané spotřebiteli, sankcí a zajištění lze aplikovat i v případě mezinárodní kupní smlouvy.

Obsáhlost a srozumitelnost smluvní dokumentace, kterou je nutné posuzovat i ve vztahu k její právní a stylistické formulaci a ve vztahu k jazykové vybavenosti spotřebitele, do značné míry ovlivňuje schopnosti spotřebitele jako strany kupní smlouvy orientovat se ve smluvních podmínkách¹¹¹.

¹¹⁰ ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, c2013, str. 101.

¹¹¹ Z jistého úhlu pohledu lze považovat za nežádoucí právě i příliš podrobné plnění informační povinnosti obchodníka.

Rovněž sjednání vysokých sankcí za sebemenší porušení smluvních podmínek je obecně vnímáno jako predátorská praktika.

Vidina dalších transakčních nákladů spojených s vyhledáním právní či jiné odborné konzultace¹¹² ale mnohdy spotřebitele vede k tomu, že podstoupí rizika, o nichž v daný okamžik nemá ani tušení, a smlouvu uzavře. V dané oblasti však neshledávám reálný prostor pro ingerenci prostřednictvím vnitrostátních právních předpisů, a tím spíše i předpisů mezinárodního práva soukromého. Právní regulace uvedeného by totiž dle mého názoru vedla k až přílišnému omezování smluvní volnosti. Jedinou cestou je tak apelovat na koncové spotřebitele a všeobecnou osvětou zamezovat negativním dopadům, které s sebou predátorské praktiky nesou.

Co se zvláštní kategorie tzv. triků obchodníků¹¹³ týče, jsem toho názoru, že spíše než o samostatnou kategorii se jedná o další typizované predátorské praktiky, byť spojené zejména s marketingovými praktikami. Platí pro ně tedy to samé, co bylo řečeno již výše.

¹¹² Které jsou ve vztahu k cizímu právu zpravidla mnohem vyšší než k tuzemskému právu apod.

¹¹³ Alespoň tak, jak je uvádí Ondřej, viz ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, c2013 str. 105.

4.2 Vývoj ochrany spotřebitele v evropském právu

Ačkoliv byl pojem ochrana spotřebitele do relativně nedávné doby mezinárodnímu právu soukromému v podstatě cizí, v současné době patří k nejdiskutovanější a nejaktuálnějším tématům soukromého práva vůbec. Ve vztahu k České republice nelze nezmínit, že na minimalizaci mezinárodního obchodu na úrovni koncových příjemců – spotřebitelů – se podepsalo zejména politické klima. Teprve s jeho změnou na konci 80. let 20. století se plně otevřela možnost všeobecné hospodářské interakce, čímž byl položen i základ pro všestranný rozvoj mezinárodního obchodu i na „neprofesionálních úrovních“. V současné době pak nelze zapomínat i na vliv moderních trendů v oblasti mezinárodní kupní smlouvy, jako je uzavírání smluv na dálku, zejména pak tzv. e-obchod, jehož se účastní v podstatné míře právě spotřebitelé.

Nutnosti kompenzace nevýhod postavení spotřebitele coby slabší smluvní strany v právním poměru z (nejen mezinárodní) kupní smlouvy si začali být vědomi nejen zákonodárci na úrovni národní, ale i nadnárodní. Vedle ochrany spotřebitele nejen z hlediska bezpečnosti produktů a zdraví se jednotlivé státy začaly zaměřovat i na ochranu právní, a to postupně i ve vztahu k rozvoji mezinárodního obchodu.

V mezinárodním měřítku se totiž zranitelnost spotřebitele v právním slova smyslu významně zvyšuje. Spotřebitelská kupní smlouva bývala donedávna svou povahou spíše vnitrostátním kontraktem a nepředpokládalo se proto, že by spotřebitelé ve větší míře přicházeli jako strana kupující do kontaktu s cizím profesionálním prodávajícím. Ačkoliv od spotřebitele v rámci vnitrostátní koupě lze jistě očekávat určitou míru znalosti a obezřetnosti s ohledem na úroveň jeho právního povědomí a dostupnosti informací, vystavením vlivu mezinárodních aspektů koupě ve vztahu ke spotřebiteli dochází k tomu, že se výrazně snižuje i úroveň tohoto očekávání.

Smyslem a účelem ochrany spotřebitele by však nemělo být stanovit pouze katalog zákazů a příkazů adresovaných obchodníkům či spotřebitelům.

Omezení volné kontraktace a autonomie vůle stran právního poměru by dle mého názoru mělo být co nejužší, aplikováno jen v nejnútnejší možné míře a jen za účelem dosažení účinné ochrany spotřebitele jako slabší smluvní strany. Na druhou stranu je však zásadní setrvat na požadavku co nejefektivnější ochrany spotřebitele. Spotřebitele by neměla složitost právní úpravy zejména odrazovat, aby ustupoval od uzavírání kupních smluv s cizími obchodníky či aby snad rezignoval na vynucování svých práv vůči cizím obchodníkům.

Domnívám se tedy, že ochrana spotřebitele v rovině kolizních a přímých norem mezinárodního práva soukromého by měla jít i ruku v ruce s ochranou procesní a v neposlední řadě by měla reflektovat i národní ochranu.

Jak zcela správně zdůrazňují někteří autoři¹¹⁴, obsahy pojmů spotřebitel a ochrana spotřebitele se nejen na mezinárodní úrovni v průběhu doby vyvíjely a svůj vývoj prodělávají i dnes. Je přitom nesporné, že se jejich chápání podstatným způsobem dotklo také komunitární, resp. unijní právo.

Zakládající smlouvy Evropských společenství přitom se spotřebitelskou rovinou svého působení vůbec nepočítaly. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství¹¹⁵ sice obsahovala pravidla pro výrobu, obchod, distribuci, nikoli ale pro přímou spotřebu zboží. Lze tedy konstatovat, že spotřebitel v evropském právu zpočátku byl považován za okrajové téma a spíše než jako na aktivního účastníka na něj bylo pohlíženo jako na individuální „předmět trhu“.

Zásadní a z hlediska evropské ochrany spotřebitele klíčový dopad tak měly zejména následné smlouvy provádějící změny dosavadních zakládajících smluv – zejména Jednotný evropský akt¹¹⁶, Maastrichtská smlouva¹¹⁷, Amsterodamská smlouva¹¹⁸, Niceská smlouva¹¹⁹ a Lisabonská smlouva¹²⁰.

¹¹⁴ ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, c2013, str. 7.

¹¹⁵ Smlouva byla podepsána 25. března 1957 v Římě a v platnost vstoupila 1. ledna 1958.

¹¹⁶ Smlouva byla podepsána 17. února 1986 v Lucemburku a 28. února 1986 v Haagu, v platnost vstoupila 1. července 1987. Hlavním cílem Jednotného evropského aktu bylo především odstranění zbývajících překážek obchodu.

Právě Maastrichtská smlouva zavedla nové oblasti spolupráce členských zemí a vytvořila novou politickou a zároveň hospodářskou strukturu sestávající z tzv. „tří pilířů“. Ve vztahu k mezinárodněprávní ochraně spotřebitele bylo jejím prostřednictvím klíčové zavedení ochrany spotřebitele do Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství¹²¹. Evropská unie tak jasně definovala nové cíle své činnosti a zaměřila se na dosud nepřilíš řešenou oblast. Lze tedy hovořit o tom, že Maastrichtská smlouva položila základy tzv. europeizace spotřebitelského práva.

Význam ochrany spotřebitele tak v právu Evropské unie získal z hlediska jejích priorit naléhavější formát a v současné politice Evropské unie proto patří ochrana spotřebitele dokonce k prioritám stěžejním¹²². Ochrana spotřebitele je v rámci evropského práva prosazována zejména prostřednictvím tzv. sekundárního práva¹²³, zejména směrnic a nařízení, přičemž směrnicové provedení je v této oblasti dominantní.

Ve vztahu k této práci je tedy jako základní normy platného práva Evropské unie chránící spotřebitele jako stranu (nejen) mezinárodní kupní smlouvy nutné zmínit zejména:

- směrnici Rady č. 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory,
- směrnici Rady č. 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách,

¹¹⁷ Smlouva byla podepsána 7. února 1992 v Maastrichtu a v platnost vstoupila 1. listopadu 1993.

¹¹⁸ Smlouva byla podepsána 2. října 1997 v Amsterdamu a v platnost vstoupila 1. května 1999. Jejím hlavním tématem byly strukturální aspekty Evropské unie a její fungování.

¹¹⁹ Smlouva byla podepsána 26. února 2001 v Nice a v platnost vstoupila 1. února 2003. Rovněž ona se zabývala strukturálními aspekty a fungováním Evropské unie do budoucna.

¹²⁰ Smlouva byla podepsána 13. prosince 2007 v Lisabonu a v platnost vstoupila 1. prosince 2009.

¹²¹ Jednalo se o ustanovení čl. 153 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. V současné době jde o ustanovení čl. 169 Smlouvy o fungování Evropské unie.

¹²² ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, c2013, str. 8.

¹²³ K charakteru sekundárního práva Evropské unie více viz TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK, Richard KRÁL a Tomáš DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 132.

- směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku,
- směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží,
- směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“),
- směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 („směrnice o nekalých obchodních praktikách“),
- směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2011/83/EU o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES,
- Nařízení Řím I¹²⁴.

Ačkoliv lze většinu výše vypočtených směrnic považovat s ohledem na jejich charakter a zaměření za relevantní spíše ve vztahu k národnímu právu a jeho případným úpravám s cílem dosáhnout směrnicemi vytyčených výsledků, jak vyplývá z dále uvedeného výkladu (zejména ve vztahu k Návrhu CESL), lze je považovat za relevantní i k mezinárodnímu právu soukromému.

Evropská unie při úpravě spotřebitelského práva kráčí zejména cestou harmonizace. Rada autorů¹²⁵ se pak shoduje na tom, že k harmonizaci právních

¹²⁴ De lege ferenda je tento výčet vhodné doplnit i o Návrh CESL, resp. výsledný právní předpis, který z Návrhu CESL vzejde.

¹²⁵ CAMPUZANO DIAZ, Beatriz. *Latest developments in EU private international law*. Cambridge: Intersentia, 2011, str. 48.

řádů členských států dochází na pozadí zkušeností, které Evropská unie čerpá v národních právních řádech. S ohledem na to, že v rámci národních právních řádů členských států se úroveň ochrany spotřebitele stále ještě různí a že tyto odlišnosti mohou do jisté míry negativně ovlivňovat vnitřní obchod, měla by se dle mého názoru Evropská unie snažit prosazovat v této oblasti nástroje unifikace, a to ideálně unifikace přímých norem nejen mezinárodního práva soukromého¹²⁶. Právě tímto způsobem by dle mého názoru totiž mohlo být dosaženo kýžené jednotnosti úrovně ochrany spotřebitele.

¹²⁶ Jako je tomu právě v případě Návrhu CESL, k tomuto více viz osmá kapitola této práce.

4.3 Vymezení pojmu spotřebitel

Vymezení pojmu spotřebitel v českém právu

Občanský zákoník předkládá definici pojmu spotřebitel v ustanovení § 419, podle něhož je spotřebitelem „... *každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.*“ Oproti Starému občanskému zákoníku¹²⁷ se jedná se o tzv. generální pozitivní vymezení, které však ve výsledku nepřináší žádné významové změny.

Základním požadavkem na to, aby osoba mohla být považována za spotřebitele v kupní smlouvě je, aby nejednala jako podnikající osoba samostatně vykonávající své povolání, a to jak v okamžiku uzavření kupní smlouvy (tedy platného a účinného vstupu do právního poměru), tak jednání před uzavřením kupní smlouvy (tedy sjednáváním podmínek samotného právního poměru).

Pojem spotřebitele je tedy nutno vymezovat ve vztahu k párovému pojmu „podnikatel“ – osobě, která samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost anebo která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, resp. jakákoliv osoba zapsaná do obchodního rejstříku¹²⁸. Podnikatelem může být v citovaném smyslu jakákoliv osoba, tedy jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Bylo by však mimo tematické zaměření této práce zabírat se vedle pojetí spotřebitele i pojetím podnikatele, proto je na tomto místě dále rozvádět nebudu¹²⁹.

¹²⁷ Ten spotřebitele v ustanovení § 52 odst. 3 definoval jako fyzickou osobu, která: „... *nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti ...*“.

¹²⁸ Srov. ustanovení § 420 a § 421 Občanského zákoníku.

¹²⁹ Proto pokud v rámci této práce používám termín podnikatel, obchodník, profesionál apod., je nutné tento pojem vykládat a chápat v jeho šíři tak, že jej lze podřadit pod pojem podnikatele

Důvodová zpráva k ustanovení § 420 Občanskému zákoníku konstatuje, že: „Navržené ustanovení vymezuje spotřebitele shodně s komunitárním právem, zejména pokud jde o úpravu směrnic 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory, 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavíraných na dálku a dalších.“ Jak vyplývá z dalšího výkladu, s tvrzením, že navrhované znění pojmu spotřebitel je ve shodě s komunitárním právem, lze bez dalšího souhlasit.

Zákon o MPS (stejně jako Starý ZMPS) však definici spotřebitele neobsahuje, byť s tímto pojmem na mnoha místech operuje¹³⁰. Vodítko neposkytuje ani důvodová zpráva k Zákonu o ZMPS, ve které zákonodárce, co se pojmu spotřebitel týká, rovněž mlčí.

České právo však vzhledem k užití slovního spojení „každý člověk“ chápe spotřebitele výlučně jako fyzickou osobu¹³¹. Jak nicméně zdůrazňují někteří autoři¹³², v rámci členských zemí Evropské unie se lze setkat rovněž s přístupem považujícím za spotřebitele právnické osoby, které neprovozují podnikatelskou činnost apod.¹³³ Domnívám se, že toto „širší pojetí“ mnohem lépe odpovídá aspektům, kvůli nimž je spotřebitelům (čistě fyzickým osobám – tedy spotřebitelům „v užším pojetí“) ochrana poskytována¹³⁴. Některé aspekty důvodů pro spotřebitelskou ochranu se totiž promítají i na právnické osoby, které neprovozují podnikatelskou činnost. Domnívám se proto, že by ochrana poskytovaná „spotřebitelům v užším smyslu“ neměla být a priori odpírána ani jiným subjektům v obdobném postavení, a to nejen v rámci českého práva.

ve smyslu Občanského zákoníku, Nařízení Řím I, Vídeňské úmluvy, Návrhu CESL a dalších v této práci uvedených právních předpisů není-li výslovně uvedeno jinak.

¹³⁰ Ve vztahu k této práci viz zejména ustanovení § 86 odst. 1 a ustanovení § 87 odst. 2 Zákona o MPS.

¹³¹ Stejně jako např. slovenské právo (viz např. SEKERA, Milan. *Communitaire and Slovak legislative pillars of consumer protection: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, str. 9) a polské právo (viz např. STEFANICKI, Robert. *Ochrona konsumenta w świetle ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej*. Kraków: "Zakamycze", 2006, str. 78).

¹³² ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, c2013, xvi, str. 15.

¹³³ Např. Rakousko, Španělsko, Dánsko.

¹³⁴ K tomuto více viz výklad v následující podkapitole.

Nicméně, jak vyplývá i z následujícího výkladu, shodný restriktivní přístup není vlastní jen české právní úpravě.

Vymezení pojmu spotřebitel podle Nařízení Řím I

Za stěžejní pro vymezení pojmu spotřebitel na úrovni evropského mezinárodního práva soukromého považují ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I. Z tohoto ustanovení lze extrahovat definici spotřebitele, podle níž takovým subjektem bude fyzická osoba, která uzavírá smlouvu za účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti¹³⁵.

Je vhodné zdůraznit, že v rozsahu Nařízení Řím I je pojem spotřebitel definován právě jako protipól pojmu obchodník. Ačkoliv tedy spotřebitel jedná vlastním jménem a na vlastní účet, nechová se tak za účelem dosahování zisku nebo za účelem získávání pravidelného příjmu, a to i v případě, kdy jedná pravidelně (byť v případě spotřebitele půjde obvykle o nahodilé uzavírání kupních smluv, které mají uspokojit jeho aktuální potřebu). Tím se odlišuje a vymezuje vůči obchodníkovi, u něhož je při kontraktaci konáno s vědomím, že dané zboží bude dále buď zpracovávat, aby výsledný produkt dále za účelem dosažení zisku prodal apod., nebo že jej v nezměněné podobě za účelem dosažení zisku dále prodá apod.

Zároveň však není rozhodné, zda při uzavírání kontraktu byla tato „subjektivní motivace“ smluvním stranám navzájem známa nebo ne. Fyzická osoba uzavírající kupní smlouvu za účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti bude pro účely Nařízení Řím I spotřebitelem vždy, tedy i když tyto okolnosti nebudou obchodníkovi důkladně známy¹³⁶.

¹³⁵ Srov. ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I.

¹³⁶ Shodně k tomu např. Francesca Ragano in FERRARI, Franco a Stefan LEIBLE. *Rome I Regulation: the law applicable to contractual obligations in Europe*. Munich: Sellier. European Law Pub., c2009, str. 134.

Bělohlávek¹³⁷ uvádí, že judikatura Soudního dvora Evropské unie definuje spotřebitele jako výlučnou fyzickou osobu v podstatě bezvýjimečně. Někteří autoři¹³⁸ však namítají opak, totiž že judikatura Soudního dvora Evropské unie je v této oblasti nejednotná. Jako zcela odpovídající a reálný obraz odrážející však považují Bělohlávkův poukaz na to, že značně různorodá je judikatura národních soudů. Ta vychází právě z širšího pojmání osoby spotřebitele a promítna se mnohde i do řady případů implementace evropských směrnic do národního práva¹³⁹. I mezi jednotlivými prameny unijního práva se lze setkat se vzájemnými odlišnostmi ve vztahu k definici pojmu spotřebitel¹⁴⁰.

Shodně s Bělohlávkem se tak domnívám, že definici spotřebitele podle ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I je ve své šíři nutné považovat za definici generální. To má následný vliv na navazující aplikaci Nařízení Řím I, neboť „... stačí, lze-li na základě obecné kvalifikace spotřebitele dle Nařízení a současně na základě kvalifikace spotřebitelského smluvního vztahu (věcného rozsahu čl. 6 Nařízení) dojít k závěru, že Nařízení je nutno aplikovat. Není tak zapotřebí, aby na daný konkrétní případ nutně dopadala též hmotněprávní úprava zakotvená v některé směrnici, resp. v národním předpisu, který určitou spotřebitelskou smlouvu implementuje¹⁴¹“.

Nařízení Řím I však výslovně neupravuje okolnost, kdy je účel fyzickou osobou uzavírané kupní smlouvy tzv. smíšený, tedy že daná osoba uzavírá

¹³⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1033.

¹³⁸ RADEIDEH, Malek. *Fair trading in EC law: information and consumer choice in the internal market*. Groningen: Europa Law Publishing, 2005, xiv, str. 184. Jako typický je pak uváděn např. Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. července 1997 ve věci C- 269/95, Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl.

¹³⁹ Jako příklad uvádím Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. března 1991 ve věci C-361/89, Patrice Di Pinto, kde Soudní dvůr Evropské unie připustil, že státy mohou směrnice implementovat takovým způsobem, kterým dojde k rozšíření ochrany spotřebitele i na jiné subjekty než fyzické osoby.

¹⁴⁰ Jedná se však o nepatrné, ve svém výsledku bezvýznamné odlišnosti. Shodně s Bělohlávkem považují v jejich případech za společné znaky to, že ve všech případech pod termín spotřebitel zahrnují fyzickou osobu jednající za účelem nikoliv podnikatelské nebo jiné komerční či profesní činnosti. Ke konkrétním pramenům unijního práva viz BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1039 a násl.

¹⁴¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1044.

kupní smlouvu za účelem, který se její profesionální nebo podnikatelské činnosti týká pouze částečně. Za analogického použití výše citovaného Bělohlávkova odůvodnění generální definice spotřebitele se však domnívám, že by nemělo být podstatné, zda se v právním poměru bude nacházet „smíšený účel“ či „čistě spotřebitelský účel“ uzavírané smlouvy – mělo by být zcela dostačující, že fyzická osoba jedná (alespoň v některých prvcích ve vztahu k uzavírané kupní smlouvě) jako spotřebitel. Teorie a aplikační praxe však tento můj názor nesdílí¹⁴².

V historickém kontextu nelze nezmínit, že „předchůdce“ Nařízení Řím I, Římská úmluva, zmiňuje pojem spotřebitele v ustanovení čl. 5 odst. 1. Z tohoto ustanovení lze dovodit, že spotřebitelem se podle Římské úmluvy mj. rozumí jakákoliv osoba, která uzavírá kupní smlouvu za účelem, který nelze považovat za výkon povolání nebo provozování živnostenské činnosti spotřebitele. Dotyčná definice tak doznala poměrně významné změny, zejména pak co do svého věcného rozsahu.

Vymezení pojmu spotřebitel podle Vídeňské úmluvy

Přestože s pojmem „spotřebitel“ Vídeňská úmluva nepracuje, lze z jejího textu definici spotřebitele dovodit. Jak je bude ještě rozvedeno v následující kapitole této práce věnující se Vídeňské úmluvě v širším měřítku, Vídeňská úmluva však ze své věcné působnosti smlouvu uzavíranou mezi spotřebitelem a obchodníkem primárně vylučuje¹⁴³.

Zásadním ustanovením ve vztahu k definici spotřebitele ve smyslu Vídeňské úmluvy považují její ustanovení čl. 2 písm. a) . jedná se přitom o jedno z jejích ustanovení negativně vymežujících právě okruhy věcné působnosti. Podle dotyčného ustanovení se Vídeňská úmluva nepoužije na koupě „... zboží kupovaného pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo

¹⁴² K tomu více viz šestá kapitola této práce.

¹⁴³ Srov. ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy.

domácnosti ...“. Je tak patrné, že Vídeňská úmluva vychází zejména z účelu uzavírané kupní smlouvy, nikoliv však z povahy subjektu, který smlouvu uzavírá. Vzhledem k tomu, že ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy hovoří o jakékoli osobě, tedy ne jen o osobě fyzické, bude v jejím aplikačním rozsahu nutné vycházet z výše nastíněného pojetí spotřebitele „v širším smyslu“.

Osobní potřebou osoby se přitom myslí spotřeba ve smyslu zužitkování (konzumace daného statku), osobního užívání věci, získání věci ke sběratelským účelům, ale i potřeba v tom smyslu, že kupovanou věc dotyčná osoba (spotřebitel) zamýšlí dále darovat. Na roveň osobní potřebě Vídeňská úmluva staví potřebu rodiny a domácnosti, kdy k výkladu těchto pojmů musí docházet zejména s ohledem na jejich sociální charakter¹⁴⁴.

Ve vztahu ke smlouvám, u nichž je účel jejich uzavření smíšený, odkazují na výklad podaný k ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy v páté kapitole této práce, kde se touto problematikou ve vztahu k Vídeňské úmluvě zabývám obsáhleji.

S odkazem na výše uvedené lze tedy shrnout, že spotřebitelem v mezinárodní kupní smlouvě ve smyslu Vídeňské úmluvy bude jakákoliv osoba, která uzavírá tuto kupní smlouvu za účelem, který v převážné části nesleduje její profesionální činnost, ale který má uspokojit její subjektivní nedostatek.

Vymezení pojmu spotřebitel podle Návrhu CESL

Návrh CESL se definicí pojmu „spotřebitel“ zabývá v ustanovení čl. 2 písm. f). Již na tomto místě považuji za nutné podotknout, že formulace dotyčné definice je terčem podnětů k provedení změn již v rámci legislativního procesu v příslušných orgánech Evropské unie. V původním Návrhu CESL byla

¹⁴⁴ SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 50.

uvedená definice provedena ve znění, kdy spotřebitelem se rozuměla „fyzická osoba, která jedná za účelem, který nelze považovat za její živnost, podnikání, řemeslo nebo povolání“¹⁴⁵. Legislativním usnesením Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD))¹⁴⁶ však byl učiněn pozměňovací návrh č. 32, kterým došlo k úpravě – doplnění – navrhované definice.

Ve znění výše citovaného legislativního usnesení by tedy pod pojem spotřebitel ve smyslu Návrhu CESL měla být chápána: „fyzická osoba, která jedná za účelem, který nelze považovat za její živnost, podnikání, řemeslo nebo povolání; pokud je smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby a účel této činnosti je natolik omezený, že nepřevažuje v celkovém kontextu dotčené transakce, tato osoba je rovněž považována za spotřebitele.“ Evropský zákonodárce ve vztahu k navrhované změně odkazuje na znění bodu odůvodnění 17 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2011/83/EU o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

Definice spotřebitele by podle prosazovaného – a v aplikační praxi poměrně ustáleného – názoru evropského zákonodárce měla vždy zahrnovat fyzické osoby, které jednájí mimo rámec své obchodní činnosti, podnikání, řemesla nebo povolání. Pokud je však v případě smluv majících smíšený účel smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby, je nutné posuzovat vzájemnou váhu obou těchto účelů. Teprve v okamžiku, kdy je ve výsledku obchodní účel

¹⁴⁵ Viz původní návrh ustanovení čl. 2 písm. f) Návrhu CESL: „‘consumer’ means any natural person who is acting for purposes which are outside that person’s trade, business, craft, or profession“.

¹⁴⁶ Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)); dostupné z: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2014-0159>>.

posuzované kupní smlouvy natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém hodnocení dotčeného kontraktu, měl by být kupující – fyzická osoba – rovněž považován za spotřebitele.

Při posuzování a uvažování váhy účelu se však mnohdy lze dostat k posuzování jednotlivých subjektivních hledisek, což někteří autoři zásadně a bez dalšího odmítají¹⁴⁷. Stanovení objektivních kritérií však dle mého názoru není na místě, neboť by vedlo k neúnosné kazuistice a znepřehlednění dané úpravy. Při posouzení účelu by již také nebylo možné zhodnotit všechny okolnosti případu a výsledek takového rozhodování přizpůsobit i spravedlivému očekávání smluvních stran (zejména slabší smluvní strany – spotřebitele).

Domnívám se proto, že mnohem účelnější by bylo sledovat pouze tu skutečnost, zda je v dané mezinárodní kupní smlouvě dán účel alespoň částečně spadající mimo rámec obchodní činnosti dané fyzické osoby – kupujícího. V případě kladné odpovědi na takovou otázku by pak bylo bez dalšího nutné považovat danou mezinárodní kupní smlouvu za smlouvu uzavíranou se spotřebitelem na straně kupujícího a poskytnout mu příslušnou ochranu.

Shrnutí

V nejobecnějším pohledu lze shrnout, že podle všech výše uvedených a analyzovaných právních předpisů jako definiční znaky pojmu spotřebitel jakožto strana kupující čistě spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvy je možné

¹⁴⁷ Viz např. TICHÝ, Luboš. *Pojem spotřebitele jako smluvní strany v evropském a českém právu*. in: MINK, Georges, Solange GRONDIN a Václav LIBÁNSKÝ. *Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky): the law applicable to contractual obligations in Europe*. Praha: CEFRES, 2001, str. 11.

spatřovat, že se jedná o fyzickou osobu, která uvedenou kupní smlouvu uzavírá mimo rámec své profesionální činnosti¹⁴⁸.

Dále se domnívám, že odpověď na otázku, zda je „vlastnost spotřebitele“ dána rovněž v případě mezinárodních kupních smluv, jejichž účel zahrnuje jak profesionální, tak spotřebitelský účel, by měla být (zejména za okolností absence objektivních, k posouzení vhodných, kritérií) vždy kladná. Jen tak lze dle mého názoru vždy zajistit úplné a přesné naplnění pojmu spotřebitel, jak je to z hlediska jednotlivých předpisů (nejen) mezinárodního práva soukromého požadováno.

V souvislosti s výše uvedeným rovněž považuji za nutné zmínit roli, kterou do jisté míry sehrává při interpretaci jednotlivých předpisů práva Evropské unie i mezinárodních smluv i jejich překlad. Zejména v případě Evropské unie, kdy „se hovoří“ oficiálními 23 úředními jazyky, je prakticky nemožné účinně odstranit nesoulady a významové rozpory v jednotlivých jazykových verzích.

Při výkladu jednotlivých pojmů tak mají významnou roli nejen samotné limity vyjadřovacích možností a schopností jazyka jakožto základního komunikačního nástroje, ale také tradice a terminologická čistota právního jazyka konkrétního státu. Bohužel, mnohdy se však lze setkat s různými odlišnostmi překladů i na úrovni jednotlivých překladatelů z téhož státu. Tyto aspekty pak negativně ovlivňují další používání jednotlivých právních textů a ztěžují práci s nimi.

¹⁴⁸ Jsem si však vědoma četných výhrad, které lze vznést k tomuto vyjádření, a to zejména vzhledem k omezené věcné působnosti jednotlivých předpisů (nejen) mezinárodního práva soukromého.

5. Vídeňská úmluva

Vídeňská úmluva je jeden z nejvýznamnějších a zároveň nejúspěšnějších instrumentů, který unifikoval přímé normy týkající se mezinárodní kupní smlouvy. Státy a mezinárodní organizace za účelem dosažení co nejvyššího stupně spolupráce a hospodářského rozvoje respektovaly zájem na předvídatelnosti právních vztahů a s ní související právní jistotě, čímž došlo ke sjednání přímé normy ve formě mnohostranné mezinárodní smlouvy. Ta je jistě dokladem vysoké míry spolupráce mezi státy a příslušnými mezinárodními organizacemi, nicméně i tento konsenzus, jak vyplývá z dalšího výkladu, je věcně poněkud omezený.

Vytvoření a přijetí Vídeňské úmluvy lze neoddiskutovatelně považovat za mimořádně významnou událost, která vyplynula především z potřeby jednotné regulace mezinárodního obchodu. Snahy o vytvoření společných obchodních pravidel, jejichž vyústěním je Vídeňská úmluva, můžeme sledovat již na počátku 20. století. Neodmyslitelně jsou spojeny s osobou rakouského juristy Ernesta Rabela¹⁴⁹, který inspiroval Mezinárodní institut pro sjednocení soukromého práva. Ten unifikaci práva mezinárodního obchodu pojal jako jeden ze svých hlavních cílů a v roce 1930 sestavil zvláštní výbor, kterému uložil za úkol vypracovat návrh jednotného práva mezinárodního obchodu. Bohužel, záběr pozornosti těchto návrhů byl určen primárně na obchodníky – profesionály – a o propojení se spotřebitelskými aspekty mezinárodní koupě zboží nelze hovořit¹⁵⁰.

Další práce na výsledném textu a snahy o unifikaci práva obecně však byly přerušeny druhou světovou válkou. Přesto se na ně podařilo navázat a uspořádat v roce 1964 konferenci v nizozemském Haagu¹⁵¹, na níž byly přijaty

¹⁴⁹ Ernest Rabel, 1874 – 1955.

¹⁵⁰ Jak již uvádím výše, ochrana spotřebitele byla v této době pojmem prakticky neznámým.

¹⁵¹ SCHLECHTRIEM, Peter. Uniform Sales Law - The UN-Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Vienna: Manz, 1986: [online]. Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2000 [cit. 2014-05-13]. Dostupné z [www: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlechtriem.html>](http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schlechtriem.html).

dvě úmluvy s textem dvou jednotných zákonů – Úmluva o jednotném zákonu o mezinárodní koupi zboží (tzv. ULIS)¹⁵² a Úmluva o jednotném zákonu o uzavírání smluv o mezinárodní koupi zboží (tzv. ULFC)¹⁵³. I ty byly přirozeně zaměřeny především na profesionální koupi a prodej; ve vztahu ke spotřebiteli nelze mít za to, že by měly valný význam.

Přes všechna očekávání však zmíněné úmluvy ani na poli „profesionálního mezinárodního obchodu“ nespĺnily četná očekávání¹⁵⁴. Potřeba unifikace norem upravujících mezinárodní kupní smlouvu tak zůstala nadále aktuální.

Rezolucí Valného shromáždění OSN č. 2202 (XXI.) ze dne 17. prosince 1966 proto byla zřizena Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo. Stěžejním předmětem její činnosti mělo být: „...*povzbuzovat harmonizaci a postupnou unifikaci práva mezinárodního obchodu* ...“¹⁵⁵. Jak vyplývá již z tohoto zaměření, ani v této době se o činnosti mezinárodních institucí v oblasti spotřebitele a jeho ochrany nijak významněji neuvažovalo a pozornost při tvorbě pravidel aplikovatelných na mezinárodní kupní smlouvy zůstala zaměřena primárně na profesionální koupi zboží.

Výsledný návrh úmluvy regulující pravidla mezinárodní koupě zboží byl předložen ke konečnému schválení na diplomatické konferenci konané v roce 1980 ve Vídni. V roce 1986 pak bylo dosaženo potřebného počtu deseti ratifikací, přičemž dne 1. ledna 1988 nabyla Vídeňská úmluva platnosti¹⁵⁶.

Vídeňská úmluva se skládá z Preambule a čtyř částí, přičemž části první a třetí jsou rozdělené na dílčí kapitoly. Část první Kapitoly I Vídeňské úmluvy

¹⁵² Zkratka ULIS je zkratkou anglického názvu „The Convention on a Uniform Law of International Sales“.

¹⁵³ Zkratka ULFC je zkratkou anglického názvu „The Convention on a Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods“.

¹⁵⁴ Hlavním problémem byl značně zdoluhavý ratifikační proces a to, že obě úmluvy vstoupily v platnost jen pro omezený počet států, a to až po osmi letech od jejich přijetí. Jejich efektivita proto nebyla v praxi nijak vysoká a i byla navíc omezena skutečností, že většina smluvních států, která obě úmluvy ratifikovala, využila velké množství výhrad.

¹⁵⁵ KANDA, Antonín. K některým otázkám unifikace práva mezinárodní koupě. *Právní zpravodaj čs. zahraničního obchodu*. 1972, roč. 17, č. 6-7, s. 2.

¹⁵⁶ KANDA, Antonín. K nabytí platnosti úmluvy OSN upravující smlouvy o mezinárodní koupi zboží. *Právní zpravodaj čs. zahraničního obchodu*. 1988, roč. 33, č. 3, str. 3.

vymezuje předmět úpravy – tedy mezinárodní kupní smlouvu a stanovuje základní pravidla interpretace a vyplnění mezer Vídeňské úmluvy. Pro potřeby této práce je pak stěžejní zejména Kapitola II Vídeňské úmluvy, která obsahuje upřesnění významu některých pojmů.

5.1 Působnost Vídeňské úmluvy ve vztahu ke spotřebiteli

Základní vymezení věcné působnosti Vídeňské úmluvy nalezneme v jejím ustanovení čl. 1 odst. 1, podle něhož: „*Tato Úmluva upravuje smlouvy o koupi zboží mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech.*“ Není přitom podstatné, jestli se jedná o smlouvu mající obchodněprávní nebo občanskoprávní povahu¹⁵⁷. V souvislosti s tím považuji za nutné poukázat na to, že zmínka o rozdílných povahách uzavíraných smluv nemá primární souvztažnost k dělení kontraktů na „profesionální“ a „čistě spotřebitelské“, ale ke skutečnosti, že řada právních řádů vychází z dualismu občanského a obchodního závazkového práva. Nelze tedy v tomto článku hovořit o směřování pozornosti Vídeňské úmluvy ve vztahu ke „spotřebitelské koupi“ – z tohoto hlediska je dle mého názoru za klíčové a vysvětlující nutné považovat až ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy.

Z textu ustanovení čl. 1 odst. 3 Vídeňské úmluvy pak řada autorů dovozuje, že vnitrostátní požadavky nebo definice obchodníka, spotřebitele, podnikatele či jiné možné kategorizace smluvních stran nemohou mít žádný vliv na použitelnost Vídeňské úmluvy¹⁵⁸. Domnívám se však, že i tento výklad má pramen spíše v dualismu občanského a obchodního závazkového práva v jednotlivých právních řádech členských států Vídeňské úmluvy než v rozlišování spotřebitelské a profesionální koupě.

Pojmem „kupní smlouva“ a jeho definičními znaky ve smyslu Vídeňské úmluvy se tato práce zabývá v první kapitole, proto jej v této části práce již rozvádět nebudu. Co se výkladu pojmu „zboží“ týče, také jeho explicitní definice ve Vídeňské úmluvě chybí. Teorie i aplikační praxe nicméně shodně dovodila,

¹⁵⁷ Srov. čl. 1 odst. 3 Vídeňské úmluvy: „*Při určování použitelnosti ... se nepřihlíží k státní příslušnosti stran a ani k tomu, zda strany nebo smlouva mají občanskoprávní nebo obchodní povahu.*“

¹⁵⁸ Např. Schwenzler, viz SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 31; nebo Ferrari, viz SCHLECHTRIEM, Peter, Klaus BACHER a Ingeborg H. SCHWENZER. *Kommentar zum einheitlichen UN-Kaufrecht: das Übereinkommen der Vereinten Nationen über Verträge über den internationalen Warenkauf : CISG*. 5., völlig neubearbeitete Aufl. München: Beck, 2008, str. 56.

že z působnosti Vídeňské úmluvy je vyloučena koupě nemovitostí, know-how, obchodního závodu a převod práv k nehmotným statkům¹⁵⁹. Z působnosti Vídeňské úmluvy jsou dále výslovně vyloučeny koupě cenných papírů nebo peněz¹⁶⁰, lodí, člunů, vznášedel nebo letadel¹⁶¹ a elektrické energie¹⁶².

Věcně vyloučen je z působnosti Vídeňské úmluvy i okruh dvou specifických způsobů koupě věci – dražba a koupě zboží při výkonu rozhodnutí nebo podle rozhodnutí soudu¹⁶³. Další okruhy negativní věcné působnosti Vídeňské úmluvy stanovují její ustanovení čl. 4 a 5¹⁶⁴.

Jak jsem uvedla výše, ve vztahu ke „spotřebitelské koupi“ je dle mého názoru klíčové ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy, podle kterého se Vídeňská úmluva nepoužije v případě kupních smluv týkajících se „... zboží kupovaného pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti, ledaže

¹⁵⁹ SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 35; BRIDGE, Michael, Klaus BACHER a Ingeborg H SCHWENZER. *The international sale of goods: law and practice*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2007, str. 519.

¹⁶⁰ Srov. ustanovení čl. 2 písm. d) Vídeňské úmluvy. K vyloučení koupě cenných papírů vedlo to, že její tvůrci brali v úvahu fakt, že cenné papíry nelze považovat za zboží, ale za zvláštní práva. Obdobně je tomu u tzv. finančních derivátů. V případě peněz se Vídeňská úmluva bude vztahovat na koupi tzv. nefunkčních peněz, tedy takových, které již neslouží jako měna. Více viz např. KRÖLL, Stefan, Loukas A MISTELIS a Maria del PILAR PERALES VISCACILLAS. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): commentary*. München: C. H. Beck, c2011, str. 49.

¹⁶¹ Srov. ustanovení čl. 2 písm. e) Vídeňské úmluvy. Uvedené prostředky byly z působnosti Vídeňské úmluvy vyloučeny z toho důvodu, že zpravidla podléhají zvláštním typům veřejných evidencí a v některých zemích jejich prodej podléhá podobnému registračnímu režimu jako prodej nemovitostí. Více viz např. SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 58.

¹⁶² Srov. ustanovení čl. 2 písm. f) Vídeňské úmluvy. Vyloučením prodeje elektrické energie z působnosti Vídeňské úmluvy vyústilo to, že v řadě smluvních států nebyla považována věc v právním smyslu. Více viz např. ZIEGEL, Jacob S. Report to the Uniform Law Conference of Canada on Convention on Contracts for the International Sale of Goods [online]. Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2012 [cit. 2014-04-11]. Dostupné z www: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel2.html>>.

¹⁶³ Srov. ustanovení čl. 2 písm. b) a c) Vídeňské úmluvy. Tyto jsou z působnosti Vídeňské úmluvy vyloučeny, protože mají jiný charakter než běžná koupě a jsou typické zvláštním způsobem kontraktace. Více viz např. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, str. 265.

¹⁶⁴ Citovaná ustanovení stanovují, že Vídeňská úmluva se neaplikuje na řešení otázek týkajících se platnosti smlouvy nebo či jejích ustanovení, popř. zvyklostí, účinků smlouvy na vlastnické právo k prodávanému zboží a odpovědnost prodávajícího za smrt nebo ublížení na zdraví způsobených prodávaným zbožím.

prodávající před uzavřením smlouvy nebo při jejím uzavření nevěděl a ani neměl vědět, že zboží je kupováno k takovému účelu“.

Rozhodujícím faktorem pro aplikaci Vídeňské úmluvy tak je zamýšlené použití, nikoliv však výsledné (skutečné) použití, kupovaného zboží. V tomto se ostatně shodují s dalšími autory¹⁶⁵. K obdobnému závěru mimo to došla i aplikační praxe, konkrétně např. v případě sporu mezi německým prodávajícím a litevským kupujícím, který posuzoval německý odvolací soud ve Stuttgartu¹⁶⁶. Uvedený kupující po předchozích telefonických jednáních zakoupil automobil (smlouva byla bez předchozího osobního kontaktu smluvních stran uzavřena výměnou faxů). Kupující však nijak neuvedl, že by jeho zaměstnanec vozidlo v budoucnu také mohl a měl využívat pro osobní účely. Soud proto konstatoval, že vzhledem k tomu, že prodávající v okamžiku uzavření kupní smlouvy oprávněně předpokládal, že kupující předmětný automobil nabývá jako služební vůz a za pouze účelem profesionálního využití (což ostatně následně vyplynulo v rámci kontraktačního procesu), pozdější využití automobilu pro osobní účely zaměstnance ve vztahu k vyloučení působnosti Vídeňské úmluvy podle jejího ustanovení čl. 2 písm. a) nebylo shledáno jako relevantní. Soud proto Vídeňskou úmluvu v posuzovaném případě bez dalšího aplikoval.

Nesouhlasím však s názorem, že k vyloučení aplikace Vídeňské úmluvy musí být předmět koupě určen k osobní potřebě výlučně¹⁶⁷ a že v opačném případě (tzv. účelově smíšené smlouvy, kdy je zboží kupujícím kupováno jak za účelem profesionálního, tak osobního využití) je třeba Vídeňskou úmluvu aplikovat. Domnívám se, že s ohledem na požadavek zvýšené ochrany

¹⁶⁵ Viz např. Spohnheimer (KRÖLL, Stefan, Loukas A MISTELIS a Maria del PILAR PERALES VISCACILLAS. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): commentary*. München: C. H. Beck, c2011, str. 41) či Schwenger a Hachem (SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 50).

¹⁶⁶ Rozhodnutí soudu - odvolací soud: Německo, Oberlandesgericht Stuttgart ze dne 31. března 2008: 6 U 220/2007 [online]. Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z [www: <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/080331g1.html>](http://cisgw3.law.pace.edu/cases/080331g1.html).

¹⁶⁷ Viz např. Schwenger a Hachem: SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 51; a dále i Siehr: HONSELL, Heinrich a Christoph BRUNNER. *Kommentar zum UN-Kaufrecht: Übereinkommen der Vereinten Nationen über Verträge über den Internationalen Warenkauf (CISG)*. 2. Aufl. Berlin: Springer, 2008, str. 68.

spotřebitele (příčemž Vídeňská úmluva spotřebiteli žádnou takovou neposkytuje) a právní jistoty spotřebitele, je třeba na účelově smíšené smlouvy pohlížet jako na smlouvy nespádající do věcné působnosti Vídeňské úmluvy a aplikovat ustanovení jinak rozhodného práva.

První důvod spatřuji ve skutečnosti, že směrnice a nařízení vydávané v gesci Evropské unie za účelem ochrany spotřebitele nelze považovat za mezinárodní dohody ve smyslu ustanovení čl. 90 Vídeňské úmluvy¹⁶⁸ a přiznat jim proto příslušné účinky. Pouhá skutečnost, že členské státy Evropské unie mají na základě primárního práva povinnost provést směrnice do vnitrostátního práva, neznamena, že směrnice a nařízení jsou mezinárodními smlouvami. Domnívám se proto, že ochrana poskytovaná směrnice a nařízeními, spotřebitelům nemůže převážit nad aplikací Vídeňské úmluvy.

Dalším důvodem vedoucím k takovému názoru je pro mě vyjádření ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy, kdy je za rozhodující kritérium považováno, že prodávající před uzavřením smlouvy nebo při jejím uzavření nevěděl a ani neměl vědět, že zboží je kupováno za účelem osobní potřeby kupujícího, jeho rodiny nebo domácnosti.

Pro spotřebitele může být obzvláště na poli mezinárodního obchodu značně obtížné prokázat, že prodávající o nabytí zboží za účelem osobního užití kupujícího nevěděl¹⁶⁹. Ukazatelem sice může být např. hodnota uzavírané transakce, charakter a množství kupovaného zboží, nicméně ani ten nemusí být ve výsledku rozhodný a může i navodit klamný dojem (např. pokud si kupující pro své vlastní užití koupí neobvykle velké množství daného zboží apod., z čehož prodávající usoudí, že se jedná především o koupi profesionální).

¹⁶⁸ Obdobná názor sdílí i Ferrari, viz FERRARI, Franco. *What Sources of Law for Contracts for the International Sale of Goods?: Why One has to Look Beyond the CISG*. International Review of Law and Economics, 2005, č. 3, str. 314, a nově i Di Matteo, viz DI MATTEO, Larry A. *International sales law: a global challenge*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, str. 168.

¹⁶⁹ Otázky týkající se toho, kdo v tomto případě nese důkazní břemeno, totiž nejsou v teorii uspokojivě zodpovězeny a v praxi se jejich řešení liší často případ od případu.

Osobní potřebou se ve smyslu ustanovení čl. 2 písm. a) Vídeňské úmluvy rozumí koupě pro bezprostřední spotřebu, darování, sběratelský účel apod.¹⁷⁰, přičemž v teorii i aplikační praxi panuje všeobecná shoda na tom, že pojmy potřeba rodiny či domácnosti jsou srovnatelné s pojmem osobní potřeba¹⁷¹.

Jak je však patrné, Vídeňská úmluva má značně dispozitivní charakter. Podle ustanovení čl. 6 Vídeňské úmluvy totiž „*Strany mohou vyloučit použití této Úmluvy nebo ... kteréhokoli jejího ustanovení nebo jeho účinky změnit.*“ Smluvním stranám je tak výslovně dána možnost, aby aplikaci Vídeňské úmluvy vyloučili. Z tohoto ustanovení pak lze výkladem *a simile* dovodit, že smluvní strany i v případech, kdy Vídeňská úmluva na jejich smluvní poměr věcně nedopadá, mohou do režimu Vídeňské úmluvy optovat a podřít jejím ustanovením svoji mezinárodní kupní smlouvu. Považuji však za nutné zdůraznit, že v takových případech by se spotřebitel *de facto* vzdal zvýšené míry ochrany, kterou by mu patrně poskytlo jinak rozhodné právo.

Vzhledem k výše uvedenému proto nelze *a priori* vyloučit aplikaci Vídeňské úmluvy i na mezinárodní kupní smlouvy, kde bude smluvní stranou (kupujícím) spotřebitel, resp. osoba, která nabývá zboží pro svou osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti¹⁷².

¹⁷⁰ SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Oxford: Oxford University Press, 2010, str. 50.

¹⁷¹ Tamtéž, str. 51.

¹⁷² Tamtéž, str. 116.

6. Římská úmluva

Římská úmluva je mezinárodní smlouvou unifikující kolizní normy mezinárodního práva soukromého, které se aplikují na smluvní závazkové poměry. Uzavřena byla mezi tehdejšími členskými státy Evropské unie. Římskou úmluvu lze i s ohledem na dobu jejího sjednání označit za pokrokovou, neboť zavedla jednotná kolizní pravidla a vytvořila systém harmonizované volby práva týkající se smluvních závazků, který do té doby v rámci Evropské unie chyběl.

Římskou úmluvu však navzdory výše uvedenému nelze považovat za terciární právo Evropské unie¹⁷³, ačkoliv je zároveň posuzována jako součást evropského práva v širším smyslu¹⁷⁴. Na základě zvláštních protokolů připojených k Římské úmluvě tato podléhá výkladu Soudního dvora Evropské unie, nicméně, jak ostatně poznamenávají jednotliví autoři, mnohem dostupnější a širší je rozhodovací praxe soudů členských států Evropské unie¹⁷⁵.

Pro teoretický i praktický výklad Římské úmluvy je dále klíčová tzv. „Zpráva Giuliano-Lagarde“¹⁷⁶, přičemž, jak vyplývá z dalšího výkladu podaného v této práci, interpretace Římské úmluvy v mnohých směrech ovlivňuje i výklad dalších právních předpisů Evropské unie¹⁷⁷.

¹⁷³ K této problematice např. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 44.

¹⁷⁴ Jako taková platí pouze mezi členskými státy Evropské unie, přičemž k Evropské unii nově přistupující státy mají povinnost ji optovat.

¹⁷⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: Beck, 2008, str. 214.

¹⁷⁶ Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor, University of Milan, and Paul Lagarde, Professor, University of Paris I, *Úřední věstník C 282, 31.10.1980*, s. 1—50. Protože Úřední věstník z této doby není dostupný a nebyl ani pořízen úřední překlad Zprávy Giuliano-Lagarde, odkazují na neoficiální autorský Bělohlávkův překlad dostupný v: BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2054 an., popř. na oficiální verzi tohoto dokumentu.

¹⁷⁷ Zejména výklad Nařízení Řím I, do něhož se Římská úmluva transformovala, k tomu více viz sedmá kapitola této práce.

Římská úmluva je systematicky rozdělena do tří hlav, pro účely této práce je však stěžejní zejména hlava II. Tam Římská úmluva obsahuje ustanovení čl. 5, jež upravuje tzv. problematiku spotřebitelských smluv. Jakkoliv je obecně zdůrazňováno, že ochranu spotřebitele z hlediska kolizní problematiky nelze oddělit ani od problematiky procesní¹⁷⁸, zaměření následujícího výkladu cílí primárně na problematiku kolizní a problematiky procesní se dotýká jen v jejím rámci.

¹⁷⁸ Srov. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 172.

6.1 Působnost Římské úmluvy ve vztahu ke spotřebiteli

Římská úmluva reflektuje potřebu ochrany slabší smluvní strany, a to vedle jiných i ve vztahu ke spotřebitelským kupním smlouvám. Jak zcela přesně poznamenává Bělohlávek¹⁷⁹: „Zcela zvláštního rozměru pak civilněprávní ochrana spotřebitele nabývá v případě existence tzv. mezinárodního prvku, kdy lze uvažovat o použití jiného právního řádu na konkrétní právní vztah v rámci aplikace předpisů o mezinárodním právu soukromém a procesním a v případě závazkových vztahů též o volbě rozhodného práva. Proto byla tato oblast zcela pochopitelně podřízena z kolizně právního hlediska rovněž Úmluvě ...“.

Ustanovení čl. 5 Římské úmluvy je ustanovením speciálním ve vztahu k ustanovením čl. 3 a čl. 4 Římské úmluvy a do značné míry obě tato ustanovení modifikuje. Věcná působnost ustanovení čl. 5 odst. 1 Římské úmluvy je omezena na „smlouvy, jejichž předmětem je dodání zboží nebo poskytnutí služeb určité osobě (spotřebiteli) za účelem, který nelze považovat za výkon povolání nebo provozování živnostenské činnosti spotřebitele, a na smlouvy o poskytnutí úvěru na takové obchody.“¹⁸⁰. Citované ustanovení se tak bude aplikovat na mezinárodní spotřebitelské kupní smlouvy, přičemž rozhodující bude (obdobně jako v případě Vídeňské úmluvy) účel takové koupě, který nesmí sledovat profesionální užití kupovaného zboží.

Ačkoliv to z textu Římské úmluvy explicitně nevyplývá, domnívám se (ostatně i ve shodě s dalšími autory¹⁸¹), že pro splnění podmínek aplikace ustanovení čl. 5 Římské úmluvy tak, jak je omezena v odstavci 1, musí být neprofesionální účel koupě zboží druhé straně znám, resp. musí jí být dostatečně zřejmý. Tento subjektivní stav vědomí pak bude dle mého názoru nutné prokazovat z okolností uzavírané smlouvy¹⁸². Takové posouzení však

¹⁷⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 996.

¹⁸⁰ Srov. ustanovení čl. 5 odst. 1 Římské úmluvy.

¹⁸¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 164.

¹⁸² Např. z charakteru kupovaného zboží, jeho množství, formy uzavření smlouvy apod.

s sebou nese poměrně vysokou míru právní nejistoty, neboť judikatura Evropského soudního dvora, resp. Soudního dvora Evropské unie, k této otázce mlčí a ani Zpráva Giuliano-Lagarde neposkytuje alespoň příkladný výčet kritérií, která by mohla při takovém rozhodování sloužit jako vodítko.

Ve vztahu k účelově smíšeným smlouvám, kdy je zboží spotřebitelem kupováno jak za účelem profesionálního, tak osobního využití kupujícím, se obdobně jako v případě Vídeňské úmluvy domnívám, že by se ochranná ustanovení čl. 5 odst. 2 a 3 Římské úmluvy měla aplikovat vždy a spotřebiteli by tak měla být vždy poskytnuta odpovídající ochrana. Jsem toho názoru, že zájem na ochraně spotřebitele by v této oblasti měl převážet¹⁸³, a to vzhledem k nemožnosti faktického oddělení účelů.

Rozhodovací praxe Soudního dvora Evropské unie, resp. Evropského soudního dvora, se však k této problematice staví zcela opačně. Např. v rozhodnutí ve věci sp. zn. C-464/01 (tzv. případ Gruber¹⁸⁴) Evropský soudní dvůr judikoval, že osoba, která uzavřela smlouvu týkající se zboží určeného z části k účelu podnikatelskému a z části k účelu, jež se netýká její podnikatelské činnosti, nemá právo dovolávat se prospěchu ze zvláštních pravidel. Soud v citovaném případě shledal, že smlouvy pro smíšené účely nelze považovat za smlouvy spotřebitelské, a navíc stanovil, že ekonomické měřítko (tzn. určení převahy účelu pomocí hodnoty převažujícího plnění) není pro dané posouzení relevantní.

V případě Gruber vznikl spor mezi panem Johannem Gruberem bydlicím v Rakousku a německou společností Bay Wa AG. Pan Gruber jako soukromý zemědělec vlastnil hospodářskou usedlost, přičemž rozhodující část jeho hospodářství byla využívána pro soukromé účely (předmětná část činila 60% z celkové plochy hospodářství, tedy pouze zhruba 40% tvořily prostory

¹⁸³ Byť jsem si v takových případech vědoma poměrně lehké zneužitelnosti domáhání se spotřebitelské ochrany. Obchodník by však z povahy své činnosti měl nést předmětná rizika.

¹⁸⁴ Viz rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 20. ledna 2005 ve věci C-464/01, Johann Gruber proti Bay Wa AG. Byť se toto rozhodnutí týkalo výkladu jiného právního instrumentu (konkrétně výkladu Bruselské úmluvy o pravomoci soudů, uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech), jeho závěry jsou výkladem per analogiam aplikovatelné i na problematiku smíšeného účelu smlouvy vyvstávající v rámci dalších právních instrumentů Evropské unie.

pro podnikatelskou činnost). Společnost Bay Wa AG byla společností provádějící mimo jiné dodávky a montáže střešních krytin. Pan Gruber a společnost Bay Wa AG po předchozích osobních jednáních uzavřeli smlouvu o dodávce a montáži střešních tašek. Po dodání a instalaci objednaných střešních tašek však byl pan Gruber nucen plnění u dodavatele reklamovat.

Prvostupňový soud, který v této věci rozhodoval (Landesgericht Steyr v Rakousku), konstatoval, že u zemědělských podniků je velmi obtížné určit přesnou hranici, která odlišuje soukromé jednání a podnikatelskou činnost, a že vzhledem ke skutečnosti, že prodávající neměl v době uzavírání smlouvy možnost zjistit, který aspekt převažuje, měl předpokládat, že se jedná o smlouvu spotřebitelskou. V dalším navazujícím řízení se rakouský odvolací soud (Oberster Gerichtshof) obrátil na Evropský soudní dvůr vedle jiných i s žádostí o rozhodnutí otázek, zda je třeba k účelu určení transakce vzít v úvahu skutečnosti objektivně zjistitelné pro smluvního partnera spotřebitele a zda má být smlouva, u které není zřejmé, zda se týká činnosti soukromé nebo podnikatelské, považována za spotřebitelskou smlouvu.

Jak bylo předesláno výše, Evropský soudní dvůr se ve vztahu k druhé citované otázce týkající se spotřebitelského charakteru uzavřené smlouvy vyjádřil negativně a ve vztahu k první citované otázce uvedl, že rozhodující soud by měl přihlížet k objektivně zjištěnému stavu a nikoliv k subjektivním tvrzením stran řešeného sporu. Smlouvy se smíšeným účelem tak podle Římské úmluvy nelze považovat za smlouvy spotřebitelské a poskytovat v jejich rámci spotřebiteli jakožto smluvní straně takové účelové smíšené mezinárodní kupní smlouvy ochranu předvídanou Římskou úmluvou.

6.2 Spotřebitelské aspekty volby práva

Římská úmluva poskytuje stranám právního poměru širokou možnost volby rozhodného práva¹⁸⁵, která je však ve vztahu ke spotřebitelským smlouvám specifickým způsobem limitována. Římská úmluva takto zohledňuje zájem na ochraně spotřebitele i ve sféře, která je tradičně vnímána jako charakteristická zachováním respektu k autonomii vůle smluvních stran. Omezení volby práva podle Římské úmluvy však nespočívá v generálním omezení volby jen na některý, resp. určitý, právní řád, jedná se o omezení volby práva co do jejích účinků.

Podle ustanovení čl. 5 odst. 2 Římské úmluvy nelze spotřebitele volbou rozhodného práva zbavit ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení práva země, v níž má své obvyklé bydliště, a to za podmínky, že

- uzavření smlouvy v zemi obvyklého bydliště spotřebitele předcházela nabídka ze strany obchodníka určená výslovně spotřebiteli (popř. jen reklama prodávajícího) a spotřebitel v zemi svého obvyklého bydliště uskutečnil všechny nezbytné úkony směřující k uzavření smlouvy, nebo
- obchodník nebo jeho zástupce obdrželi objednávku od spotřebitele v zemi obvyklého bydliště spotřebitele, nebo
- se jedná o takovou koupi zboží, kdy spotřebitel cestoval ze země svého obvyklého bydliště do jiné země, kde učinil objednávku zboží, a tuto cestu organizoval prodávající se záměrem podnítit spotřebitele k předmětné koupi¹⁸⁶.

Jak vyplývá z výše uvedených podmínek, Římská úmluva pamatuje v zásadě na všechny aspekty uzavírání spotřebitelských kupních smluv, resp. kontraktačního procesu obecně. Navíc jde o formulace dostatečně

¹⁸⁵ Srov. ustanovení čl. 3 Římské úmluvy.

¹⁸⁶ Srov. ustanovení čl. 5 odst. 2 Římské úmluvy.

široké¹⁸⁷. Není tedy rozhodné, zda podnikatel v zemi obvyklého bydliště spotřebitele svoji výdělečnou či jinou činnost vykonává aktivně (tzn. sám si vyhledává potencionální spotřebitele coby kupující).

Teorie již dříve posuzovala rozsah a formulaci citovaného ustanovení vcelku kladně¹⁸⁸. Velmi pozitivně a do určité míry vizionářsky lze dle mého názoru hodnotit přístup Římské úmluvy v oblasti nákupní turistiky. (Pauknerová¹⁸⁹ zcela trefně hovoří o tzv. nákupních výletech), prostřednictvím které by jinak bylo možné spotřebitele deklarované ochrany zbavit.

Kogentní ustanovení¹⁹⁰ práva země, v níž má spotřebitel své obvyklé bydliště, poskytující spotřebiteli ochranu v rámci uzavřené mezinárodní kupní smlouvy, lze označit rovněž za součást ustanovení zajišťujících určitou úroveň standardu ochrany spotřebitele.

Dotčená „ochranná kogentní ustanovení“ práva země obvyklého bydliště spotřebitele je však třeba posuzovat případ od případu, resp. podle konkrétního právního řádu¹⁹¹. Bělohlávek k tomu uvádí, že v rámci Evropské unie vyplývá kogentní charakter právní úpravy zejména ze směrnice¹⁹². Souhlasit lze zajisté i s názorem, že tyto směrnice cílí na ochranu spotřebitele jakožto strany mezinárodní kupní smlouvy lze bez dalšího považovat za jistý standard ochrany v evropském prostoru.

Nicméně, považují zároveň za nutné zdůraznit, že výsledné provedení směrnice cílů členskými státy Evropské unie nemusí vždy spočívat

¹⁸⁷ Srov. Zpráva Giuliano-Lagarde k ustanovení čl. 5 odst. 2 Římské úmluvy.

¹⁸⁸ Viz např. MORSE, Robin C. G. J. *Consumer Contracts, Employment Contracts and the Rome Convention*. International and Comparative Law Quarterly. 1992, č. 1 str. 12; HOFFMAN, Bernd. *Consumer contracts and the 1980 Rome EC Convention on the law applicable to contractual obligations*. Journal of Consumer Policy, 1992, č. 4, str. 378.

¹⁸⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 231.

¹⁹⁰ Jinými slovy se jedná o ustanovení právního řádu, od nichž se smluvní strany nemohou ani vzájemnou dohodou odchýlit. Případná odchylná ujednání od těchto ustanovení by byla neplatná a aplikovala by se pravidla stanovená dotčenými kogentními ustanoveními.

¹⁹¹ V případě českého právního řádu by se jednalo zejména o ustanovení § 1810 an. Občanského zákoníku.

¹⁹² BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1059.

v provedení právě kogentními normami. Bude tedy do značné míry záležet na posouzení dílčích ustanovení hmotného práva příslušným soudem či jiným rozhodujícím orgánem a jeho výsledku, tedy zda soud nebo příslušný orgán vyhodnotí jejich kogentnost či dispozitivnost¹⁹³. Toto hodnocení by dle mého názoru mělo probíhat jak v závislosti na ochranných ustanoveních směrnicevého práva, tak v závislosti na ostatních dispozitivních ustanoveních příslušného právního řádu – jinými slovy řečeno, je třeba, aby nedocházelo k vytržení jednotlivých ustanovení z kontextu hmotného práva a tím jejich finální faktické dezinterpretaci ve vztahu k ochraně spotřebitele¹⁹⁴.

Domnívám se tedy, že jádro reálné ochrany spotřebitele se vzhledem k výše uvedenému nenalézá v samotném omezení volby práva, ale v nutném přiznání ochranných účinků hmotného práva určeného podle příslušného hraničního určovatele – obvyklého bydliště spotřebitele. Soud či jiný rozhodující orgán se proto bude muset vedle jiných aspektů zabývat i samotným hodnocením tohoto hmotného práva a posouzením, zda jsou zaměřena na ochranu spotřebitele jako stranu mezinárodní kupní smlouvy. Toto přirozeně klade vysoké nároky na přístup konkrétního orgánu a jeho interpretační dovednosti.

¹⁹³ Z hlediska požadavku na právní jistotu toto řešení není bohužel zcela optimální.

¹⁹⁴ Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry lze při posuzování kogentních norem chránících spotřebitele v daném případě uvažovat i normy procesní. Nap. Bělohlávek s odkazem na evropské směrnicevé právo uvádí, že kolizní předpisy chránící spotřebitele jako stranu mezinárodní kupní smlouvy je nutné vztáhnout nejen na případy práv, která lze z pohledu kontinentální právní kultury označit za oblast hmotněprávní, ale zásadně i na případy práv, která by spotřebitele mohla určitým způsobem omezovat v průběhu soudního či obdobného řízení. Viz BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1009.

6.3 Určení rozhodného práva

Ve vztahu k obecné kolizní normě Římské úmluvy obsažené v ustanovení čl. 4 Římské úmluvy dojde v případě absence volby práva smluvními stranami k určení rozhodného práva, jímž se bude spotřebitelská kupní smlouva řídit, v souladu s ustanovením čl. 5 odst. 3 Římské úmluvy. Rozhodné právo tedy bude určeno bez ohledu na poskytované charakteristické plnění, resp. nejužší spojení smlouvy s konkrétní zemí.

Jako rozhodující hraniční určovatel je pro spotřebitelskou kupní smlouvu Římskou úmluvou stanoveno obvyklé bydliště spotřebitele. V případě absence volby práva smluvními stranami tak bude rozhodným právo země, v níž má spotřebitel své obvyklé bydliště.

I k určení rozhodného práva podle místa obvyklého bydliště spotřebitele však dojde pouze za splnění podmínek předvídaných v ustanovení čl. 5 odst. 2 Římské úmluvy, tedy že obchodník v zemi obvyklého bydliště spotřebitele tomuto učinil výslovnou nabídku či reklamu a spotřebitel v této zemi uskutečnil všechny nezbytné úkony směřující k uzavření smlouvy, obchodník nebo jeho zástupce obdrželi od spotřebitele objednávku aj.¹⁹⁵ K jejich konkrétnímu výkladu pak platí totéž, co bylo řečeno již výše.

Stanovení obvyklého bydliště spotřebitele jako hraničního kritéria a na něj navazující určení rozhodného práva zajišťuje spotřebiteli dle mého názoru dostatečnou ochranu. Spotřebiteli je totiž zprostředkovávána ochrana, o které má mít (resp. měl by mít) v rámci sobě blízkému právnímu řádu určité povědomí¹⁹⁶.

V souvislosti s určováním rozhodného práva ve vztahu ke spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvě je však vhodné připomenout i ustanovení čl. 20 Římské úmluvy, které stanovuje přednost práva Evropské unie.

¹⁹⁵ Srov. ustanovení čl. 5 odst. 2 první až třetí odrážku Římské úmluvy.

¹⁹⁶ Uvedenou úpravou se tak zohledňuje i určitá kulturní a sociální integrace spotřebitele do daného prostředí.

Podle citovaného ustanovení se Římská úmluva nedotýká „... použití kolizních norem pro smluvní závazkové vztahy ve zvláštních oblastech, které jsou nebo budou obsaženy v právních aktech orgánů Evropských společenství nebo ve vnitrostátních právních předpisech, které byly při provádění takových právních aktů harmonizovány“.

S ohledem na skutečnost, že řada směrnic Evropské unie taková kolizní ustanovení obsahuje¹⁹⁷, mají přednost před citovanými ustanoveními Římské úmluvy právě tato ustanovení. Souhlasit lze tedy bez dalšího s názorem, že uvedená ustanovení jsou dnes již v řadě otázek překonána¹⁹⁸. Navíc lze v nejobecnější rovině shrnout, že Římská úmluva je v současnosti co do své působnosti již prakticky nahrazena Nařízením Řím I¹⁹⁹.

¹⁹⁷ Např. již výše zmíněná směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách v ustanovení čl. 6 odst. 2.

¹⁹⁸ Srov. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 164.

¹⁹⁹ Co do výkladu týkajícího se věcné, časové a prostorově personální působnosti Římské úmluvy a jejím vztahům vůči jiným instrumentům mezinárodního práva soukromého odkazují na svoji předešlou práci, viz KORIČANSKÁ, Marie. *Mezinárodní kupní smlouva*. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. 2012. Vedoucí práce prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

7. Nařízení Řím I

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) je instrumentem práva Evropské unie, který unifikuje kolizní úpravu smluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem. Nařízení Řím I je již beze všech pochybností plnohodnotnou součástí evropského mezinárodního práva soukromého, přičemž svým charakterem patří mezi akty tzv. sekundárního práva Evropské unie. Nařízení Řím I je závazné v celém svém rozsahu a v rámci členských států Evropské unie má přímou použitelnost²⁰⁰.

Římská úmluva byla do relativně nedávné doby jedním z mála prostředků regulujících právní vztahy v rámci Evropské unie, resp. Evropských společenství, který měl formu mezinárodní smlouvy. Příčiny tohoto stavu pramenily zejména z obtíží při řešení politických otázek²⁰¹. Cílem však nadále zůstalo udržet a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, přičemž k vytvoření tohoto prostoru měla Evropská unie, resp. Evropská společenství, přijmout odpovídající opatření týkající se soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem, a to v míře nezbytné pro řádné fungování vnitřního trhu.

Evropská komise předložila na konci roku 2002 tzv. Zelenou knihu o transformaci Římské úmluvy z roku 1980 v komunitární nástroj Společenství a o její modernizaci²⁰². K aktivnímu pokračování v práci na kolizních normách v oblasti smluvních závazkových vztahů následně vyzval i tzv. Haagský

²⁰⁰ K tomuto tématu více např. TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 92 a násl.

²⁰¹ Nejvýraznější neshody mezi členskými státy působilo zejména rozdílné pojetí práva na jedné straně státy z kontinentální právní oblasti a na straně druhé státy z angloamerické právní oblasti.

²⁰² COM (2002) 654 final Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instruments and its modernisation. Dostupné z:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52002DC0654:EN:HTML>>.

program²⁰³, který přijala Evropská rada dne 5. Listopadu 2004. Výsledkem uvedených legislativních snah pak byla právě úspěšná přeměna Římské úmluvy v Nařízení Řím I.

Nařízení Řím I představuje významný kompromis, kterého členské státy při projednávání sporných otázek dosáhly, a pokrok při unifikaci kolizní úpravy smluvních závazkových vztahů. Ačkoliv na poli Evropské unie v současné době probíhají intenzivní jednání o přijetí jednotné úpravy prodeje zboží²⁰⁴, můžeme Nařízení Řím I alespoň prozatím považovat za nejkompaktnější řešení problémů s aplikací práva rozhodného pro (nejen) spotřebitelskou mezinárodní kupní smlouvu.

Nařízení Řím I do značné míry přebírá řadu ustanovení obsažených již v Římské úmluvě. Na druhé straně však přináší i jejich modifikace nebo upřesnění. Bělohlávek ve vztahu ke spotřebitelským smlouvám připomíná zejména kritiku týkající se čl. 5 Římské úmluvy, kdy výtky směřovaly zejména k jeho omezení řadou partikulárních kolizních norem obsažených v množství směrnic a způsobovaly tak roztříštěnost dotčené právní úpravy²⁰⁵.

Transformace úpravy kolizní ochrany spotřebitele z Římské úmluvy do podoby Nařízení Řím I se stala širokým a opakovaně diskutovaným tématem i v rámci Zelené knihy. Stejně významný prostor pak zaujala i v samotném odůvodnění předloženého návrhu Nařízení Řím I. Značné diskuze se týkaly např. volby práva ve vztahu k zajištění soudní ochrany spotřebitele²⁰⁶.

Navzdory výše uvedenému však nelze popřít, že Nařízení Řím I stojí na solidních základech položených Římskou úmluvou. Z toho pak vyplývá, jak

²⁰³ Srov. Haagský program: Posílení svobody, bezpečnosti a práva v Evropské unii, *Úřední věstník C 50/1*, 3. 3. 2005.

²⁰⁴ V současnosti však v rámci Evropské unie probíhají intenzivní jednání o Návrhu CESL. Ačkoliv Návrh CESL měl jistou ambici stát se „kodexem úpravy mezinárodní kupní smlouvy“, nedomnívám se, že jich dosáhne. V podrobnostech viz osmá kapitola této práce.

²⁰⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 19.

²⁰⁶ K tomu více viz níže.

bylo ostatně poznamenáno i výše, že zpráva Giuliano-Lagarde zůstala významným interpretačním nástrojem i pro výklad Nařízení Řím I²⁰⁷.

Česká i světová teorie²⁰⁸ hovoří o tom, že Nařízení Řím I poskytuje tzv. koncepci ochrany pasivního spotřebitele, která se zdá být navíc poměrně kompromisní. V kontextu níže uvedeného výkladu lze s těmito názory v zásadě souhlasit.

Nařízení Řím I sestává z Preambule a čtyř kapitol, přičemž pro účely této práce je klíčová Preambule a kapitola II, konkrétně čl. 6 Nařízení Řím I, který upravuje právě problematiku spotřebitelských smluv.

²⁰⁷ LANDO, Ole a Peter Arnt NIELSEN. The Rome I Regulation. *Common Market Law Review*, č. 45, s. 1687-1705, str. 1688 [online]. kluwerlawonline, 2008 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z www:

<<http://www.kluwerlawonline.com/toc.php?area=Journals&mode=bypub&level=5&values=Journals~Common+Market+Law+Review~Volume+45+%282008%29>>.

²⁰⁸ Za český pohled uvádím např. Rozehnalovou, viz ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Jiří VALDHANS, Klára DRLIČKOVÁ a Tereza KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, str. 87. Jako zástupce světové teorie uvádím např. Francescu Ragno, viz FERRARI, Franco a Stefan LEIBLE. *Rome I Regulation: the law applicable to contractual obligations in Europe*. Munich: Sellier. European Law Pub., c2009, str. 146.

7.1 Působnost Nařízení Řím I ve vztahu ke spotřebiteli

Obdobně jako Římská úmluva i Nařízení Řím I respektuje zájem na ochraně slabší smluvní strany, což ostatně předesílá i v ustanovení bodu 23 Preambule, podle něhož: „*Pokud jde o smlouvy uzavřené se stranami, které jsou pokládány za slabší, je vhodné je chránit kolizními normami, které jsou příznivější vůči jejich zájmům než obecné normy.*“ a ustanovení bodu 25 Preambule, podle něhož by spotřebitelé za splnění určitých podmínek: „... *měli být chráněni takovými předpisy země jejich obvyklého bydliště, od kterých se nelze smluvně odchýlit ...*“²⁰⁹. Provedení těchto idejí se pak se zřetelem k mezinárodní spotřebitelské kupní smlouvě v Nařízení Řím I odráží zejména v podobě jeho ustanovení čl. 6.

Ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I je ve své podstatě normou speciální vůči ustanovení čl. 3 Nařízení Řím I, které obecně upravuje podmínky volby práva smluvními stranami pro případ jejich smluvního závazkového poměru, a vůči ustanovení čl. 4 Nařízení Řím I, které obecně upravuje pravidla (hraniční určovatele) pro určení rozhodného práva v případě absence jeho volby smluvními stranami.

První zásadní limitací aplikace ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I ve vztahu ke spotřebitelské kupní smlouvě je však sama skutečnost, zda fyzickou osobu uzavírající příslušnou smlouvu můžeme považovat za spotřebitele ve smyslu Nařízení Řím I²¹⁰, tedy zejména zda příslušná fyzická osoba uzavírá konkrétní smlouvu za účelem, který se netýká její profesionální nebo podnikatelské činnosti. Rozhodující tedy je, obdobně jako v případě Římské úmluvy, právě spotřebitelský účel uzavírané smlouvy²¹¹.

²⁰⁹ Srov. ustanovení bodů 23 a 25 Preambule Nařízení Řím I.

²¹⁰ K definici spotřebitele jako subjektu podle Nařízení Řím I viz podkapitola Vymezení spotřebitele podle Nařízení Řím I uvedená ve čtvrté kapitole této práce.

²¹¹ Ve vztahu ke smlouvám se smíšeným účelem odkazuji závěry uvedené v předešlém výkladu týkajícího se Římské úmluvy, neboť tyto jsou plně aplikovatelné i v případě ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I.

Pro úplnost považuji za vhodné poznamenat, že Nařízení Řím I však na rozdíl od Římské úmluvy obecně neomezuje ochranu spotřebitele pouze na smlouvy o koupi zboží a o poskytování služeb²¹². Svou věcnou působnost Nařízení Řím I v této oblasti však rovněž omezuje²¹³. Tato omezení však s ohledem na věcné zaměření této práce nejsou relevantní.

Další zásadní limitací aplikace pravidel chránících spotřebitele v jeho právním poměru vzniknuvším z uzavřené mezinárodní kupní smlouvy s obchodníkem, předvídanou v ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I, je existence dílčích podmínek podle písm. a) a b) ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I, tedy podmínek, že obchodník buď provozuje svou profesionální nebo podnikatelskou činnost v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště, nebo se jakýmkoli způsobem taková činnost na tuto zemi (nebo na několik zemí včetně této země) zaměřuje. Zároveň však uzavíraná mezinárodní kupní smlouva musí spadat do rozsahu této činnosti obchodníka²¹⁴.

Tudíž pokud obchodník nevykonává svou podnikatelskou činnost v zemi obvyklého bydliště spotřebitele či sem tuto činnost nezaměřuje, uplatní se obecná ustanovení Nařízení Řím I a rozhodné právo se určí podle ustanovení čl. 3 nebo čl. 4 Nařízení Řím I²¹⁵.

Za jednoznačné provozování podnikatelské činnosti obchodníka půjde v případě, že obchodník při své činnosti bude vystupovat vlastním jménem, za účelem dosažení zisku či jiného ekonomického výnosu. Obchodník tedy bude v rámci svých profesionálních aktivit určitým způsobem a po určitý čas přítomen v daném státě. Považuje se přitom za nerozhodné, zda obchodník uvedenou činnost jako takovou bude provozovat v místě svého sídla či pouze prostřednictvím své provozovny, pobočky apod. umístěné v zemi bydliště

²¹² Srov. ustanovení čl. 5 odst. 1 Římské úmluvy a ustanovení čl. 6 odst. 1. Zatímco Nařízení Řím I používá pouze pojem „smlouva“ bez bližší konkretizace, Římská úmluva obsahuje konkrétnější formulaci „smlouvy, jejichž předmětem je dodání zboží nebo poskytnutí služeb“.

²¹³ Viz ustanovení čl. 6 odst. 4 písm. a) až e), které vylučuje z režimu speciální úpravy spotřebitelských vztahů určité druhy smluv o poskytování služeb, přepravních smluv, smluv o právech týkajících se nemovitostí a smluv týkajících se finančních a obdobných nástrojů.

²¹⁴ Ve vztahu k podmínkám podle ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. a) a b) Nařízení Řím I lze tedy nadneseně hovořit o stanovení „třetí podmínky“.

²¹⁵ Srov. ustanovení čl. 6 odst. 3 Nařízení Řím I.

spotřebitele²¹⁶. Takový způsob výkonu komerční činnosti obchodníků je ostatně typický, pokrývá i sociálně-ekonomický charakter profesionální nebo podnikatelské činnosti, přičemž rozpoznat jej nečiní v praxi problém²¹⁷.

Nicméně, není-li naplněna podmínka „jasného a objektivního aktivního výkonu profesionální nebo podnikatelské činnosti obchodníka“ v zemi spotřebitele, je třeba v souladu s ustanovením čl. 6 odst. 1 písm. b) posoudit „pasivní zaměření této činnosti obchodníka“ na danou zemi. Takové posouzení však v právní teorii i aplikační praxi působí větší obtíže.

Podle ustanovení bodu 24 Preambule Nařízení Řím I je v zájmu ochrany spotřebitele třeba zajistit soulad výkladu pojmu „zaměřené činnosti“ s nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Nařízení Řím I tak činí právě odkazem na tento pojem v ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. b), přičemž výše citované ustanovení Preambule dále uvádí, že: „... je třeba brát v úvahu, že společné prohlášení Rady a Komise k článku 15 nařízení (ES) č. 44/2001 stanoví, že 'pro použití čl. 15 odst. 1 písm. c) nestačí, aby podnik zaměřil své činnosti na členský stát, v němž má spotřebitel bydliště, ..., je rovněž třeba, aby smlouva předtím byla uzavřena v rámci těchto činností'²¹⁸.

Nařízení Řím I dále zohledňuje i prostředky prezentace obchodníka na dálku a v ustanovení bodu 24 Preambule dále uvádí, že podle citovaného společného prohlášení Rady a Komise: „... 'pouhá skutečnost, že internetové

²¹⁶ Obdobně k tomu i BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1046.

²¹⁷ BŘICHÁČEK, Tomáš. *Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky*. Právní rozhledy, 2012, č. 23-24, str. 830.

²¹⁸ Bělohávek pak hovoří výslovně o vzniku hmotněprávní fikce provozovny z pohledu kolizněprávní vazby činnosti obchodníka na stát bydliště spotřebitele. Domnívám se však, že hovořit o vzniku hmotněprávní fikce je v této oblasti poněkud nadsazené, neboť k jejímu vzniku by byla nutná existence příslušné normy, prostřednictvím které by došlo k jejímu výslovnému založení. V rovině akademické tedy lze o vzniku „fikce provozovny obchodníka“ do určité míry jistě polemizovat, jsem však toho názoru že její aplikace v praxi, zejména v jiných souvislostech, by byla nepřipustná. Srov. BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1050.

stránky jsou přístupné, nepostačuje k tomu, aby se použil článek 15, je rovněž třeba, aby tyto internetové stránky vybízely k uzavírání smluv na dálku a aby předtím skutečně byla nějaká smlouva jakýmkoli prostředky uzavřena na dálku. V tomto ohledu jazyk nebo použitá měna na internetových stránkách nejsou podstatným faktorem²¹⁹.

Jakkoliv konkrétnější se zdá být Nařízení Řím I ve vztahu k prezentaci obchodníka na dálku prostřednictvím internetu (stanovuje negativní²²⁰ i pozitivní²²¹ ukazatele), ohledně výkladu pojmu „zaměřené činnosti“ poměrně lakonicky odkazuje na nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Byť lze pochopit pohnutky, které vedly evropského zákonodárce k takovému kroku, nemohu s tímto přístupem bez dalšího zcela souhlasit. Domnívám se, že za situace, kdy jsou jednotlivé normy evropského mezinárodního práva soukromého regulující spotřebitelskou mezinárodní kupní smlouvu rozesety do řady právních předpisů, k jejichž výkladu před Soudním dvorem Evropské unie může docházet samostatně, nepovažuji takový odkaz za příliš vhodný. Na jednu stranu evropský zákonodárce evidentně cílí na vzájemnou pojmovou provázanost mezi jednotlivými instrumenty evropského mezinárodního práva soukromého, na druhou stranu však dle mého názoru omezuje soud při výkladu, který je dle mého názoru nutné činit vždy nejprve v duchu konkrétního instrumentu a teprve sekundárně tento výklad testovat ve vztahu k dalším právním předpisům.

Soudní dvůr Evropské unie však například ve spojené věci sp. zn. C-585/08 a C-144/09 (tzv. případ Pammer a Hotel Alpenhof²²²) dovedl skutečnosti, které mohou být vodítkem pro posouzení okolností, zda činnost obchodníka zaměřena na stát bydliště spotřebitele je či není. Jedná se

²¹⁹ Srov. ustanovení bodu 24 Preambule Nařízení Řím I.

²²⁰ Jedná se např. o skutečnost, že jazyk nebo použitá měna na internetových stránkách se nepovažují za podstatný faktor, srov. ustanovení bodu 24 Preambule Nařízení Řím I.

²²¹ Jedná se zejména o požadavek „aktivní“ nabídky obchodníka směřované vůči spotřebiteli s cílem uzavřít konkrétní smlouvu, srov. ustanovení bodu 24 Preambule Nařízení Řím I.

²²² Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech C-585/08 a C-144/09, Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG a Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller.

např. o skutečnosti: činnost obchodníka mající mezinárodní povahu; popis cesty do sídla obchodníka s počátkem v jiných členských státech; použití jiného jazyka nebo jiné měny, než jsou jazyk nebo měna, které jsou obvykle používány v členském státě, ve kterém má obchodník sídlo, s možností provést rezervaci a potvrdit ji v tomto jiném jazyce; uvedení telefonického spojení s mezinárodním předčíslem; vynaložení nákladů na službu sponzorovaných odkazů na internetu s cílem usnadnit spotřebitelům s bydlištěm v jiných členských státech přístup na stránku obchodníka nebo jeho zprostředkovatele; použití jiného jména domény prvního řádu, než je doména členského státu, ve kterém má obchodník sídlo; uvedení mezinárodní klientely složené ze zákazníků s bydlištěm v jiných členských státech. Oproti tomu pouhou dostupností internetové stránky obchodníka nebo jeho zprostředkovatelské společnosti shledal Evropský soudní dvůr jako nepostačující k tomu, aby bylo činnost obchodníka možné považovat za zaměřenou na daný členský stát.

Jak Evropský soudní dvůr zároveň zdůraznil, výčet uvedený výše není taxativní a bude třeba jednotlivé, popř. další, dílčí okolnosti posuzovat případ od případu. V současnosti však takto judikovaná kritéria shledávám jako dostatečná a široká. Byť se na první pohled jeví jako orientovaná především na oblast internetového obchodu²²³, jsou dle mého názoru plně aplikovatelná i ve vztahu k běžným transakcím.

Domnívám se ale, že při posuzování zaměření činnosti obchodníka na zemi bydliště konkrétního spotřebitele bude nutné klást požadavek na citlivý přístup a pečlivý postup soudu, aby účelně a odpovídajícím způsobem došlo k ověření, zda byl obchodník skutečně objektivně připraven obchodovat se spotřebitelem v daném státě. Toto posouzení však s sebou nese jistou míru právní nejistoty, nemluvě o nákladech na samotné soudní řízení z hlediska času i peněžních prostředků. Soudy by nicméně rozhodně neměly na svou roli rezignovat, přičemž jsem toho názoru, že v zájmu ochrany spotřebitele jakožto

²²³ Což samo o sobě s jeho stále postupujícím rozvojem lze hodnotit kladně. Například Tereza Kyselovská však výsledky rozsudku ve věcech Pammer a Hotel Alpenhof vnímá spíše jako rozpačité, viz Kyselovská, Tereza. *Online spotřebitelské smlouvy a hraniční určovatel „zaměřování činnosti“ ve světle judikatury Soudního dvora Evropské Unie*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2011, č. 3, s. 224.

slabší smluvní strany by mělo být v pochybnostech rozhodováno především tak, že soud bude činnost obchodníka za zaměřenou na daný stát považovat a spotřebiteli bude poskytnuta odpovídající ochrana.

Jakkoliv komplikované a vyžadující značně abstraktní uvažování je posouzení zaměření činnosti daného obchodníka na zemi bydliště spotřebitele, Nařízení Řím I nestanovuje žádné speciální postuláty, kterými by bylo nutné se řídit při hledání odpovědi na otázku, zda je obchodník v zemi svého obvyklého bydliště v rámci své činnosti zaměřen dostatečně kvalifikovaným způsobem (tedy určitou kvalifikovanou činností, resp. druhem činnosti) – ze znění ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. b) Nařízení Řím I totiž jasně vyplývá, že se může jednat o zaměření jakýmkoliv způsobem, resp. o činnost jakéhokoliv druhu. Takové vyjádření totiž dle mého názoru zcela odpovídajícím způsobem pokrývá co nejširší spektrum podnikatelských a profesionálních činností tak, aby předešlo dalšímu možnému problematickému kladení „kaskádovitých podmínek“²²⁴.

Daná konkrétní činnost obchodníka navíc ani nemusí být v souladu s právními předpisy v zemi bydliště spotřebitele²²⁵. Mám za to, že v těchto úvahách lze pak jít dále v tom smyslu, že na překážku přiznání ochrany spotřebiteli ve smyslu ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I nebude ani ta skutečnost, že obchodník danou činnost vykonává v rozporu s předpisy státu svého sídla, popř. bydliště.

Jak vyplývá z výše uvedeného, není však dostačující jakékoliv zaměření obchodníka, toto zaměření musí dosahovat určité kvality a intenzity. Jinými slovy řečeno, je nutné, aby mezi prezentací obchodníka v zemi obvyklého bydliště spotřebitele a výsledným sjednáním kupní smlouvy se spotřebitelem byla příčinná souvislost.

²²⁴ Zcela postačující je, dojde-li soud k závěru, že činnost obchodníka je zaměřena na zemi bydliště spotřebitele a smlouva byla uzavřena v rámci této činnosti. Nemusí být přitom dále zkoumána a kvalifikačním testům podrobována daná činnost obchodníka.

²²⁵ Obdobné dovozuje i Bělohlávek, viz BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1054.

Smlouva tedy musí být uzavřena buď přímo s obchodníkem při jeho aktivní činnosti v zemi bydliště spotřebitele nebo jako sekundární výsledek této činnosti²²⁶, nebo musí být uzavřená smlouva výsledkem reakce spotřebitele na zaměřenou činnost obchodníka v zemi obvyklého bydliště spotřebitele²²⁷.

V případě prezentace obchodníka na dálku prostřednictvím internetu je navíc výslovně vyžadováno, aby to byla tato prezentace, která spotřebitele oslovuje a činí de facto ofertou k uzavření smlouvy²²⁸. Zároveň však není nutná příčinná souvislost mezi užitím konkrétního prostředku použitého k zaměření podnikatelské nebo profesionální činnosti obchodníka v zemi bydliště spotřebitele a uzavřením výsledné smlouvy²²⁹.

²²⁶ Viz ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. a) Nařízení Řím I; jde tedy o to, aby setkání spotřebitele s obchodníkem v zemi bydliště spotřebitele přimělo tohoto spotřebitele, aby obchodníka (i později) vyhledal a danou smlouvu s ním uzavřel. Shodně s Břicháčkem se však domnívám, že nepostačí náhodná návštěva obchodníka ze strany spotřebitele, viz BŘICHÁČEK, Tomáš. *Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky*. Právní rozhledy, 2012, č. 23-24, s. 831.

²²⁷ Viz ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. b) Nařízení Řím I.

²²⁸ Viz bod č. 24 Preambule Nařízení Řím I.

²²⁹ Soudní dvůr Evropské unie k tomuto závěru došel v rámci řízení vedeném pod sp. zn. C-218/12 (tzv. případ Emrek), kde konstatoval, že: „... nevyžaduje existenci příčinné souvislosti mezi prostředkem použitým k zaměření podnikatelské nebo profesionální činnosti na členský stát bydliště spotřebitele, tj. internetovou stránkou, a uzavřením smlouvy s tímto spotřebitelem. Existence takové příčinné souvislosti však ukazuje na spojitost smlouvy s takovou činností.“ viz Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 17. října 2013 ve věci C-218/12, Lokman Emrek v. Vlado Sabranovic. K obdobnému závěru došel Soudní dvůr Evropské unie i v případě rozsudku ze dne 6. září 2012 ve věci C-190/11, Daniela Mühlleitner proti Ahmad Yusufi a Wadat Yusufi. Bohužel, Soudní dvůr Evropské unie nevyužil příležitosti a ve věci Emrek další požadavky na vztah mezi prezentací obchodníka a uzavřením smlouvy se spotřebitelem neupřesnil.

7.2 Spotřebitelské aspekty volby práva

Je nasnadě připomenout, že původní návrh Nařízení Řím I počítal u spotřebitelské kupní smlouvy s úplným vyloučením svobodné volby práva smluvními stranami, přičemž spotřebitelské smlouvy se měly řídit právem státu určeným podle obvyklého bydliště spotřebitele. K návrhu takové úpravy vedly především aspekty spotřebiteli následně poskytované procesní ochrany v soudním řízení²³⁰.

Navzdory těmto počátečním iniciativám však byla ve výsledném Nařízení Řím I volba práva umožněna i v případě spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvy, byť ve své současné poměrně limitované podobě. Tato úprava je na jednu stranu hodnocena kladně²³¹, na druhou stranu se však vyskytují i její odpůrci²³².

Podle ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I si spotřebitel s obchodníkem mohou podle ustanovení čl. 3 Nařízení Řím I zvolit právo rozhodné pro jejich mezinárodní kupní smlouvu. Prostřednictvím této volby však nesmí dojít k situaci, kdy by jí byl spotřebitel zbaven ochrany, která je mu dána kogentními ustanoveními práva rozhodného v případě, že by volba práva mezi stranami nebyla učiněna²³³. Bělohlávek i jiní²³⁴ v souvislosti s tím hovoří

²³⁰ Evropská komise v zájmu zrychlení a zefektivnění ochrany spotřebitele poskytované soudy chtěla zabránit tomu, že příslušné soudy budou v rámci jimi vedených řízení nuceny zjišťovat obsah cizího práva. To s sebou totiž často přineslo jak navýšení nákladů vedeného soudního sporu, tak jeho neúměrné prodloužení. Ve vztahu k obvykle „nižší hodnotě spotřebitelských sporů“ rovněž návrh směřoval k tomu, aby spotřebitelé nebyli již samotnou povahou úpravy odrazováni, aby svá práva efektivně hájili a domáhali se ochrany před soudními orgány. Evropský parlament však v rámci legislativního procesu tyto argumenty vypořádal a i s ohledem na námítky z řad právních teoretiků a praktiků Evropská komise do návrhu Nařízení Řím I možnost volby práva v rámci uzavírané spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvy nakonec zakotvila.

²³¹ Více viz BRIGGS, Adrian. *Agreements on jurisdiction and choice of law*. New York: Oxford University Press, 2008, str. 391.

²³² Více viz ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 159.

²³³ Srov. ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.

²³⁴ Viz např. BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Rome Convention and Rome I Regulation: Commentary*. New York: JURIS, 2010, str. 1159, nebo ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 97.

o tzv. materializaci kolizní úpravy práva či limitaci volby práva standardem ochrany spotřebitele.

Určité modifikace volby práva ve spotřebitelské kupní smlouvě ostatně presumuje i Preambule Nařízení Řím I, podle jehož ustanovení bodu 25 by spotřebitelé: „... měli být chráněni takovými předpisy země jejich obvyklého bydliště, od kterých se nelze smluvně odchýlit ...“. Obdobně jako v případě koncepce ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I tomu ale má tak být pouze za předpokladu, že: „... spotřebitelská smlouva byla uzavřena s obchodníkem, který provozuje svou podnikatelskou nebo profesionální činnost v této konkrétní zemi (zemi místa obvyklého bydliště spotřebitele, pozn. autorky) ... „ anebo jestliže „... obchodník, ... nějakým způsobem zaměřuje svou činnost na tuto zemi nebo na několik zemí včetně této země a smlouva je uzavřena jako výsledek této činnosti“.

Obecně lze konstatovat, že základním rámcem pro volbu práva ve spotřebitelských mezinárodních kupních smlouvách ve smyslu Nařízení Řím I stále zůstává obecné ustanovení čl. 3 Nařízení Řím I. Volba práva tedy v souladu s ním musí být vyjádřena výslovně nebo alespoň vyplývat s dostatečnou jistotou z ustanovení smlouvy nebo okolností případu, právo může být zvoleno pro smlouvu celou nebo jen některou její část, přípustná je změna zvoleného právního řádu aj.²³⁵

Jak již bylo uvedeno výše, volba práva podle ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I je volbou práva materializovanou²³⁶. Určení rozhodných pravidel a institutů ochrany tak neprobíhá v úrovni právního řádu jako celku, ale právě

²³⁵ Určitou relevanci si dle mého názoru zachovává i úprava tzv. doložky o vnitřním trhu. Podle této doložky (srov. ustanovení čl. 3 odst. 4 Nařízení Řím I) není v případě, že se všechny ostatní prvky významné v okamžiku volby práva nacházejí v jednom nebo více členských státech, „... volbou jiného rozhodného práva stranami, než je právo členského státu, dotčeno použití těch ustanovení práva Společenství, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit.“ Záměrem této zvláštní úpravy je především vyloučit obcházení kogentních ustanovení práva Evropské unie. Více viz PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 260.

²³⁶ Obdobný názor pak sdílí i Rozehnalová, která podrobně rozvádí její specifika oproti materiální volbě práva, viz ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 156.

na úrovni jednotlivých právních (hmotněprávních) norem. Provedení volby rozhodného práva smluvními stranami je tedy respektováno, nicméně výsledná aplikace zvoleného práva (resp. jeho konkrétních právních norem) je omezena co do jejich účinnosti, resp. neúčinnosti. Jsem pak ve shodě s Břicháčkem²³⁷, že kogentní ustanovení vnitrostátního práva země bydliště spotřebitele, jež mu poskytují ochranu, by se měla uplatnit pouze tehdy, pokud spotřebiteli poskytují vyšší úroveň ochrany, než zvolené právo²³⁸, nikoliv však pouze ze své kogentní povahy.

Obdobně jako v případě Římské úmluvy však vyvstává problém se skutečností, jakým způsobem příslušný soud zjistí, které normy právního řádu země obvyklého bydliště spotřebitele jsou normami kogentními a které dispozitivními²³⁹.

V kontextu výše uvedeného považuji za vhodné dále doplnit, že s koncepcí ochrany spotřebitele v rámci volby práva počítá i řada spotřebitelských směrnic přijatých Evropskou unií²⁴⁰. Lze však bez dalšího souhlasit s názorem, že úprava v ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I je velmi složitá a do značné míry i kazuistická²⁴¹.

²³⁷ Viz BŘICHÁČEK, Tomáš. *Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky*. Právní rozhledy, 2012, č. 23-24, s. 832 a tam uvedená argumentace.

²³⁸ Co se posuzování konkrétní úrovně týče, bude opět záležet na posouzení provedené příslušným soudem. Soud by přitom měl vycházet z jednotlivých ukazatelů (např. okolností opravňujících spotřebitele odstoupit od smlouvy, záručních a odpovědnostních prvků na straně obchodníka, informačních povinností a práv apod.) a tyto hodnotit jako celek. Nemělo by se však dle mého názoru jednat o pouhé mechanické porovnání např. číselných kritérií.

²³⁹ K výkladu o této problematice proto odkazuji na závěry uvedené výše, zejména na šestou kapitolu této práce.

²⁴⁰ Viz např. ustanovení čl. 6 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, ustanovení čl. 12 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku anebo bod 54 Preambule směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů.

²⁴¹ Viz např. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 165, nebo GARCIMARTIN ALFEREZ, Francisco. J. *The Rome I Regulation: Exceptions to the Rule on Consumer Contracts and Financial Instruments*. Journal of Private International Law, 2009, č. 1, str. 103.

7.3 Určení rozhodného práva

Ve vztahu k obecné kolizní normě obsažené v ustanovení čl. 4 Nařízení Řím I úmluvy dojde v případě absence volby práva smluvními stranami v případě spotřebitelské kupní smlouvy k určení rozhodného práva bez ohledu na poskytované charakteristické plnění, resp. princip aplikovaný v souladu s ustanovením čl. 4 odst. 1 písm. a) Nařízení Řím I²⁴². Podle ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I se totiž mezinárodní kupní smlouva uzavřená mezi spotřebitelem a obchodníkem bude řídit právem země, v níž má spotřebitel obvyklé bydliště.

I k určení rozhodného práva podle místa obvyklého bydliště spotřebitele však dojde pouze za splnění podmínek předvídaných v ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. a) a b) Nařízení Řím I, tedy pouze za předpokladu, že obchodník v zemi obvyklého bydliště spotřebitele provozuje svoji podnikatelskou či profesionální činnost anebo že obchodník do země obvyklého bydliště spotřebitele svoji podnikatelskou či profesionální činnost směřuje²⁴³.

O problematice provozování aktivní činnosti obchodníka a zaměření jeho činnosti ve vztahu k zemi místa obvyklého bydliště spotřebitele pak platí totéž, co již bylo uvedeno výše.

Pro úplnost dodávám, že vzhledem ke speciální povaze ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I jakožto zvláštní právní normy považuji za poněkud nadbytečné ustanovení čl. 6 odst. 3 Nařízení Řím I, podle něhož nejsou-li splněny podmínky provozování aktivní činnosti obchodníka v zemi obvyklého bydliště spotřebitele či zaměření jeho činnosti ve vztahu k této zemi „... *určí se právo rozhodné pro smlouvu mezi spotřebitelem a obchodníkem podle článků 3 a 4*“. V kontextu výše uvedeného nepovažuji za nutné, potažmo vhodné, aby de facto speciální norma odkazovala na normu obecnou, kterou ve své podstatě nahrazuje.

²⁴² Spotřebitelská mezinárodní kupní smlouva se tedy bez dalšího nebude řídit právem země, v níž má své obvyklé bydliště prodávající.

²⁴³ Srov. ustanovení čl. 6 odst. 1 písm. a) a b) Nařízení Řím I a ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.

8. Návrh CESL

Jak již bylo rozvedeno výše, Evropská unie se do nedávné doby zaměřovala na spotřebitelskou ochranu především prostřednictvím sblížení národních právních řádů ve formě tzv. harmonizačních směrnic. Je však nasnadě, že tímto způsobem se evropskému zákonodárci nemohlo podařit odstranit veškeré odlišnosti v oblasti úpravy ochrany spotřebitele, které se tak i nadále nacházejí v právních rádech jednotlivých členských států Evropské unie, a že tyto odlišnosti mohou přinášet dílčí problémy zejména v oblasti mezinárodních transakcí uzavíraných např. právě se spotřebiteli.

Ačkoliv se v oblasti mezinárodního práva soukromého, resp. kolizní ochrany spotřebitele, podařila zavést poměrně úspěšná úprava představovaná Nařízením Řím I, v nedávné době vyústily snahy o posílení a modernizaci ochrany spotřebitele i mimo kolizní ochranu, a to přípravami konceptu směřujícího k zavedení jednotné právní úpravy spotřebitelských kupních smluv zejména v rovině mezinárodního práva soukromého.

Evropská komise dne 11. října 2011 předložila návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje – Návrh CESL²⁴⁴. Evropská komise prostřednictvím Návrhu CESL navrhuje vytvoření jednotné úpravy kupní smlouvy týkající se zboží, digitálního obsahu a služeb s nimi souvisejících, která by byla upravena jako samostatné nařízení Evropské unie.

Návrh CESL je považován za jeden z kroků ze série dlouhodobých snah Evropské unie o zakotvení jednotné unijní úpravy smluvního závazkového

²⁴⁴ Zkratka CESL vznikla zkrácením anglické verze názvu návrhu Common European Sales Law a jako taková se již zažila v české i světové teorii. V rámci této práce ji tedy užívám také. Návrh CESL včetně důvodové zprávy dostupný z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011PC0635&qid=1399906319190&from=CS>.

práva, resp. zakotvení evropského občanského zákoníku²⁴⁵. Diskuze o problematice „evropského smluvního práva“ jsou však vedeny již mnohem delší dobu. Evropská komise se v minulosti zaměřila především na kritiku tzv. minimální harmonizace a v oblasti nejen ochrany spotřebitele zacílila především na posun k harmonizaci maximální²⁴⁶.

Návrh CESL spadá do oblasti právní úpravy mezinárodního práva soukromého, neboť se zaměřuje na regulaci právních poměrů s mezinárodním prvkem (ve vztahu k této práci tedy zdůrazňuji zejména mezinárodní kupní smlouvu)²⁴⁷. Na úpravu čistě vnitrostátních právních poměrů (kupních smluv) by bylo pravidla podle Návrhu CESL možné aplikovat teprve tehdy, pokud by se příslušný členský stát rozhodl tuto volbu smluvním stranám umožnit²⁴⁸.

Ve vztahu k legislativnímu procesu týkajícího Návrhu CESL nelze nezopakovat, že Návrh CESL v podobě, v jaké byl předložen Evropskou komisí, čelí řadě pozměňovacích návrhů. Nejrozsáhlejší a nejvýznamnější změny, které se dotýkají de facto celé povahy Návrhu CESL, pak vyplývají zejména z Legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284 (COD)). V případech, kdy jsou navrhované změny Návrhu CESL ve vztahu k problematice řešené v rámci této práce relevantní, je na tyto přímo poukázáno v textu této práce.

²⁴⁵ BŘICHÁČEK, Tomáš. *Návrh volitelné unijní úpravy kupní smlouvy*. Právní fórum, 2012, č. 12, s. 542, nebo BALTHASAR, Stephan. *Das Gemeinsame Europäische Kaufrecht – eine Analyse aus unternehmerischer Sicht*. Recht der Internationalen Wirtschaft, 2012, č. 6, s. 361.

²⁴⁶ Na údajné problémy, které by se touto cestou v rámci vnitřního trhu Evropské unie mohlo podařit odstranit, poukázala např. Viviane Redingová, srov. REDING, Viviane. *Warum Europa ein optionales Europäisches Vertragsrecht benötigt?* Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2011, č. 1, str. 2.

²⁴⁷ Srov. ustanovení čl. 4 Návrhu CESL.

²⁴⁸ Srov. ustanovení čl. 13 Návrhu CESL.

8.1 Vývoj evropského smluvního práva ve vztahu k Návrhu CESL

Počátek agendy tzv. „evropského smluvního práva“ sahá do roku 2001, kdy Evropská komise vydala své „Sdělení o evropském smluvním právu“²⁴⁹, kterým zamýšlela iniciovat otevřenou, širokou a podrobnou veřejnou debatu o smluvním právu v evropském prostoru. Evropská komise v rámci Sdělení o evropském smluvním právu předložila k úvahám čtyři možné varianty působení Evropské unie v této oblasti: první varianta předpokládala nečinnost, druhá varianta uvažovala vývoj společných zásad smluvního práva vedoucích k většímu sblížení národních vnitrostátních právních úprav smluvního práva, třetí varianta cílila na zkvalitnění dosavadní právní úpravy provedené legislativními akty Evropské unie v oblasti smluvních závazkových poměrů a čtvrtá varianta zvažovala přijetí nové právní úpravy na úrovni Evropské unie²⁵⁰.

Právě čtvrtá varianta pak je chápána jako připuštění možnosti přípravy jednotného kodexu, resp. zahájení diskuzí o unifikaci přímých norem smluvního práva na úrovni Evropské unie. Tyto diskuze nicméně vedly vesměs k závěru, že členské státy Evropské unie myšlenku unijní unifikace v této oblasti nepodporují a Evropská komise od ní v této podobě ustoupila.

Další snahy Evropské komise se tedy promítly do přípravy tzv. „Sourodějššího evropského smluvního práva - Akčního plánu“²⁵¹, v němž rozvinula dvě koncepce zmíněné již v předchozím Sdělení o evropském

²⁴⁹ Sdělení o evropském smluvním právu je v databázi evropských dokumentů EUR-Lex vedeno pod označením COM (2001) 0398 final Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on european contract law (COM/2001/0398 final), dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52001DC0398&qid=1399906183510&from=CS>>.

²⁵⁰ Viz zejména kapitola 4 Sdělení o evropském smluvním právu „Options for future EC initiatives in contract law“.

²⁵¹ Sourodějšší evropské smluvní právo - Akční plán je vedeno v databázi evropských dokumentů EUR-Lex pod označením COM (2003) 0068 final Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - A more coherent European contract law - An action plan (COM/2003/0068 final), dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003DC0068&qid=1399906089034&from=CS>>.

smluvním právu – vytvoření tzv. Společného referenčního rámce pro evropské smluvní právo a tzv. opčního (volitelného) nástroje.

Společný referenční rámec měl být jakousi příručkou obsahující doporučená řešení při úpravě dosavadních i při přípravě nových právních předpisů v oblasti smluvního práva ze strany jednotlivých orgánů Evropské unie. Cílem společného referenčního rámce tedy bylo především zajištění obecně dobré kvality právních předpisů Evropské unie v oblasti smluvního závazkového práva. Výsledkem však bylo vytvoření ve značné míře akademického díla známého jako „Návrh společného referenčního rámce“²⁵².

Volitelný (opční) nástroj měl být oproti Společnému referenčnímu rámci v rovině Evropské unie koncipován jako právní úprava smluvních závazků, která by existovala souběžně s vnitrostátními právními úpravami. Nemělo tak dojít bez dalšího k jejich nahrazení – vnitrostátní právní úprava by se nepoužila teprve tehdy, pokud by si smluvní strany příslušného závazkového právního poměru zvolily tento volitelný (opční) nástroj jako rozhodné právo²⁵³.

Roku 2010 Evropská komise v rámci svých snah o vytvoření jednotného smluvního práva v Evropské unii předložila další dokument, tzv. „Zelenou knihu Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky“²⁵⁴, zahájila veřejnou konzultaci ohledně možností politiky v oblasti evropského smluvního práva a opětovně předestřela různé možnosti legislativní činnosti Evropské unie v této oblasti, resp. širších oblastech soukromého práva.

²⁵² Tzv. Draft of Common frame of reference. Jednalo se ale spíše o akademický modelový zákon smluvního závazkového práva, který se pro potřeby Evropské komise neujal. Podrobněji k vývoji agendy evropského smluvního práva viz např. BŘICHÁČEK, Tomáš. *Myšlenka volitelné právní úpravy smluvních závazků na úrovni EU*. *Jurisprudence*, 2010, č. 8, s. 3 – 10.

²⁵³ Viz odst. 4.3 kapitoly 4 Soudějššího evropského smluvního práva - Akčního plánu „Further reflection on the opportuneness of non-sector specific measures such as an optional instrument in the area of European contract law“.

²⁵⁴ Zelená kniha je jako dokument vedena v databázi evropských dokumentů EUR-Lex pod označením COM (2010) 348 final Green Paper from the Commission on policy options for progress towards a European Contract Law for consumers and businesses (COM/2010/0348 final), dostupné z:
<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0348&qid=1399903341519&from=CS>>.

Návrh CESL pak stojí právě na základech konzultací a dalších přístupů k tomuto dokumentu. Nicméně, jak poukazují někteří autoři, Evropská komise v rámci Návrhu CESL uplatnila i vlastní normotvornou iniciativu, např. ustanovení čl. 3 až 12 nevycházejí z návrhů akademiků, ale jsou autorským výsledkem Evropské komise²⁵⁵.

²⁵⁵ Srov. HESSELINK, Martijn W. *How to Opt into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation*. *European Review of Private Law*, 2012, č. 1, s. 198.

8.2 Východiska Návrhu CESL

Podle Evropské komise je cílem Návrhu CESL: „... lépe vytvořit vnitřní trh a zlepšit jeho fungování tím, že se podnikatelům zjednoduší rozšiřování přeshraničního obchodu a spotřebitelům přeshraniční nakupování. Tohoto cíle lze dosáhnout tím, že bude k dispozici samostatný a jednotný soubor pravidel smluvního práva, který bude obsahovat i ustanovení na ochranu spotřebitele, tj. společná evropská právní úprava prodeje, která by v rámci vnitrostátního práva členských států měla být považována za druhý systém smluvního práva.²⁵⁶“

Evropská komise poukazuje na skutečnost, že rozdíly, které se vyskytují ve smluvním právu jednotlivých členských států Evropské unie, omezují a odrážejí obchodníky i spotřebitele od toho, aby se v rámci vnitřního trhu zapojili do obchodu ve vztahu k zahraničí. Evropská komise akcentuje, že nutnost přizpůsobovat se jednotlivým vnitrostátním právním úpravám činí nejen sjednávání mezinárodních kupních smluv složitější a nákladnější než sjednávání smluv, které za mezinárodní kupní smlouvy nelze považovat²⁵⁷.

Ve vztahu ke spotřebiteli pak Evropská komise vyzdvihuje zejména sociální a ekonomické aspekty jeho postavení, přičemž teprve následně zohledňuje, že i spotřebiteli je třeba poskytnout určitou ochranu²⁵⁸.

Vzhledem k výše uvedenému se tedy nedomnívám, že by se Návrh CESL primárně zaměřoval na ochranu spotřebitele jakožto slabší smluvní strany mezinárodní kupní smlouvy. Zprostředkovaná ochrana jako taková je teprve sekundárním dopadem Návrhu CESL na spotřebitele, byť má

²⁵⁶ Viz Kapitola 1. Důvodová zpráva Návrhu CESL, str. 4.

²⁵⁷ Viz Kapitola 1. Důvodová zpráva Návrhu CESL, str. 1.

²⁵⁸ Důvodová zpráva Návrhu CESL výslovně uvádí: „I když by přeshraniční nakupování mohlo přinést značné ekonomické výhody související s větší a lepší nabídkou, většina evropských spotřebitelů nakupuje pouze na domácím trhu. Jedním z důležitých důvodů, které vedou ke vzniku této situace, jsou rozdíly ve vnitrostátních právních úpravách, protože spotřebitelé si často nejsou jisti svými právy v přeshraničních situacích. ...“. K tomu srov. Bod 6 Preambule Návrhu CESL.

paradoxně dle mého názoru vyšší pravděpodobnost dosáhnout určité efektivity, než naplnit cíle ve smyslu těch deklarovaných Návrhem CESL²⁵⁹.

²⁵⁹ Nedomnívám se totiž, že by Návrh CESL ve stávající podobě měl sílu překážky vnitřního trhu Evropské unie nastíněné Evropskou komisí odstranit. K tomu více viz níže.

8.3 Povaha a koncepce Návrhu CESL

Jednotná unijní úprava kupní smlouvy navrhovaná prostřednictvím Návrhu CESL by měla mít formu nařízení Evropské unie. Evropská komise s ohledem na právní povahu jiných dostupných nástrojů zvolila právě tento, a to kvůli jeho přímé účinnosti a aplikovatelnosti. Z tohoto pohledu se dle mého názoru jedná o vcelku pochopitelný a očekávaný krok, který je ze strany Návrhu CESL i odpovídajícím způsobem právně odůvodněn²⁶⁰.

Vliv nařízení jakožto právního nástroje je však dle mého názoru do určité míry oslaben skutečností, že navrhovaná právní úprava má tzv. fakultativní povahu. Podle ustanovení čl. 3 Návrhu CESL je totiž nastaven tzv. opt-in režim právní úpravy v Návrhu CESL²⁶¹. Norem upravujících poměry z konkrétní uzavřené smlouvy obsažených v Návrhu CESL by se totiž použilo pouze tehdy, pokud by se na tom smluvní strany této strany výslovně dohodly²⁶². Domnívám se však, že k tomuto kroku evropského zákonodárce vedl zejména předpoklad toho, že obligatorní právní úpravu připomínající zákoník by se mu ve vztahu ke členským státům Evropské unie nepodařilo prosadit²⁶³.

²⁶⁰ Sama Evropská komise k tomu v Kapitole 3. Důvodové zprávy Návrhu CESL uvádí, že: „*Nezávazný nástroj, jakým je například sada nástrojů pro zákonodárce EU nebo doporučení určené členským státům, by nedosáhl požadovaného cíle, ... Směrnice nebo nařízení, které by nahradily vnitrostátní právo a zavedly povinné evropské smluvní právo, by zacházely příliš daleko a požadovaly by, aby domácí obchodníci, kteří nehodlají prodávat přes hranice, nesli náklady, které nejsou vyváženy dosažením úspor nákladů ... Směrnice, která stanoví minimální normy pro povinné evropské smluvní právo, by navíc nebyla vhodná, protože by nezavedla úroveň právní jistoty a nezbytný stupeň jednotnosti, aby se snížily náklady na transakci.*“ Na nižší efektivitu směrnice v této problematické oblasti poukazuje mj. i Bod 3 Preambule Návrhu CESL.

²⁶¹ Toto však někteří autoři hodnotí pozitivně, neboť shledávají, že navrhovaná právní úprava na druhou stranu představuje nejmenší intervenci do právních řádů členských států Evropské unie. Srov. GROß, Christian. *Gemeinsames Europäisches Kaufrecht – Moderne Ansatz oder praxisferne Vision?* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 2012, č. 14, s. 521.

²⁶² Srov. čl. 3 Návrhu CESL. K této problematice podrobněji viz subkapitola Povaha a koncepce Návrhu CESL uvedená v osmé kapitole této práce.

²⁶³ Shodně k tomu i Rámcová pozice/Stanovisko pro Parlament České republiky ze dne 2. prosince 2011, vypracovaná Ministerstvem spravedlnosti České republiky (Mezinárodní odbor civilní, zpracovateli rámcové pozice jsou JUDr. PhDr. Tomáš Břicháček a Mgr. Pavla Belloňová), str. 28.

Co se struktury Návrhu CESL týče, lze ji oproti ostatním právním předpisům Evropské unie hodnotit jako značně neobvyklou. Návrh CESL se totiž skládá ze samotného těla nařízení a dvou příloh, přičemž jádro právní úpravy dotýkající se mezinárodní kupní smlouvy se nachází až v příloze I.

Tělo nařízení obsahuje zejména základní podmínky použití pravidel podle Návrhu CESL a definice nejdůležitějších pojmů. Příloha I pak upravuje základní zásady a ustanovení o výkladu právní úpravy podle Návrhu CESL, počítání času, další definice některých pojmů²⁶⁴, uzavírání smlouvy, posuzování obsahu smlouvy, konkrétní práva a povinnosti smluvních stran, otázky spojené s náhradou škody a úroky z prodlení, navrácení plnění a promlčení. K Příloze I pak náleží Dodatek č. 1, který obsahuje vzorové pokyny pro odstoupení, které musí dát obchodník k dispozici spotřebiteli před uzavřením smlouvy, a Dodatek č. 2, který obsahuje vzorový formulář pro odstoupení od uzavřené kupní smlouvy. Příloha II nařízení je de facto vzorovým standardním poučením o zamýšleném použití CESL a jeho základních rysech, které by byl obchodník povinen v případě opt-in Návrhu CESL poskytnout spotřebiteli.

Jako těžiště obsahující ustanovení „chránící“ spotřebitele pak lze považovat právě Přílohu I Návrhu CESL. Pro účely této práce, jež má obecnější zaměření, však považuji za nadbytečné zabývat se jednotlivými ustanoveními této přílohy²⁶⁵.

Samotnou strukturu Návrhu CESL (a to i v případě provedení navrhovaných změn) lze podle mého názoru zcela oprávněně kritizovat, neboť

²⁶⁴ Jedná se o definice dodatečné k těm, které jsou obsaženy v samotném těle nařízení.

²⁶⁵ Shrnout je však lze v tom smyslu, že hlavním prostředkem ochrany spotřebitele je stanovení rozsáhlých informačních povinností ze strany obchodníka vůči spotřebiteli a tradiční poměrně široké oprávnění spotřebitele odstoupit od uzavřené smlouvy. K tomu více např. BAIRD, Douglas G. *Precontractual disclosure duties under the Common European Sales Law*. *Common Market Law Review*, 2013, č. 1/2, str. 297-313; GRUNDMANN, Stefan. *Costs and benefits of an optional European sales law (CESL)*. *Common Market Law Review*, 2013, č. 1/2, str. 225 – 242; WAGNER, Gerhard. *Termination and cure under the Common European Sales Law: Consumer protection misunderstood*. *Common Market Law Review*, 2013, č. 1/2, str. 147 – 168 nebo PIERS, Maud, Ernst A. KRAMER. *Pre-contractual Information Duties in the CESL*. *Zeitschrift für europäisches Privatrecht*, 2012, č. 4, str. 867 – 903.

činí Návrh CESL nadměru nepřehledným a složitým²⁶⁶. Domnívám se, že vhodnější by bylo pojmout jako samostatné přílohy Vzorové pokyny pro odstoupení od uzavřené smlouvy, Vzorový formulář pro odstoupení od uzavřené smlouvy a Standardní informační oznámení spotřebiteli. Ostatní části Návrhu CESL by měly tvořit jednotné normativní tělo, který by bylo možné vnitřně tematicky strukturovat.

Byť se úprava Návrhu CESL na první pohled může jevit jako samostatné rozhodné právo²⁶⁷, proti tomuto náhledu stojí výslovné znění Bodu 10 Preambule Návrhu CESL, podle něhož: „*Dohoda o použití společné evropské právní úpravy prodeje by měla představovat volbu provedenou v rámci příslušného vnitrostátního práva, které je použitelné podle ... příslušné kolizní normy. Dohoda o používání společné evropské právní úpravy prodeje by proto neměla představovat volbu rozhodného práva ve smyslu kolizních norem, neměla by být s touto volbou zaměňována a neměla by být těmito kolizními normami dotčena.*“ Návrh CESL je tak koncipován jako druhý režim smluvního práva v rámci vnitrostátního práva každého členského státu Evropské unie, nikoli jako samostatný režim rozhodného práva²⁶⁸. Dohodu o použití úpravy podle Návrhu CESL tak nelze považovat za volbu práva podle kolizních norem, ale jako volbu mezi dvěma samostatnými právními režimy v rámci rozhodného práva.

Z hlediska teorie mezinárodního práva soukromého tedy Návrh CESL představuje věcné normy mezinárodního práva soukromého. O Návrhu CESL někteří autoři²⁶⁹ hovoří jako o návrhu tzv. 28. právního režimu. Domnívám se však, že vzhledem k poměrně úzké aplikační oblasti se nejedná o pravý

²⁶⁶ Obdobně k tomu i Pongelli, viz PONGELLI, Giacomo. *The proposal for a regulation on a common European sales law (CESL) and its gradual evolution*. Comparative law review CoLR Associazione Italiana Diritto Comparato. 2013, č. 1.

²⁶⁷ Srov. ustanovení čl. 11 Návrhu CESL.

²⁶⁸ Obdobný názor sdílí např. i Magnus, viz CISG vs. CESL in: MAGNUS, Ulrich. *CISG vs. regional sales law unification: with a focus on the new Common European Sales Law*. Munich: Sellier European Law Publishers, c2012, str. 100; nebo Mankowski, viz MANKOWSKI, Peter. *Der Vorschlag für ein Gemeinsames Europäisches Kaufrecht (CESL) und das Internationale Privatrecht*. Recht der Internationalen Wirtschaft, 2012, č. 3, s. 99.

²⁶⁹ Srov. např. EIDENMÜLLER, Horst. *What can be wrong with an option? An optional Common European Sales Law as a regulatory tool*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, s. 75.

„režim“²⁷⁰, ale spíše o komplexnější právní úpravu určitého typu kupních smluv²⁷¹.

V souladu s ustanoveními čl. 3, 8 a 9 Návrhu CESL je tedy pro aplikaci pravidel podle Návrhu CESL na konkrétní smlouvu nutná dohoda smluvních stran. Bohužel, Evropská komise zvolila dle mého názoru poněkud těžkopádnou a navíc poměrně komplikovanou konstrukci, kdy se navíc sjednání této dohody liší v případě smlouvy uzavírané mezi obchodníkem a spotřebitelem a mezi dvěma obchodníky²⁷².

V případě dohody o použití úpravy Návrhu CESL na spotřebitelskou smlouvu je pro platnost takové dohody nutné, aby obchodník nejdříve upozornil spotřebitele na zamýšlené použití úpravy podle Návrhu CESL, poskytl mu prokazatelným způsobem poučení podle Přílohy II Návrhu CESL a aby následně byl s jejím uzavřením ze strany spotřebitele dán souhlas odděleně od uzavírané smlouvy samotné²⁷³. Sjednávání spotřebitelské smlouvy v režimu Návrhu CESL by se tak rozpadlo de facto do dvou úrovní. V první by obchodník se spotřebitelem dojednával aplikaci Návrhu CESL a teprve v druhé by v souladu se sjednaným režimem dojednával podmínky konkrétní kupní smlouvy.

Shodně s ostatními autory²⁷⁴ jsem toho názoru, že takový postup bude spotřebitele spíše odrazovat od aplikace pravidel podle Návrhu CESL na jejich kupní smlouvu. Lze předpokládat, že spotřebitel poté, co mu bude ze strany obchodníka předloženo poměrně rozsáhlé poučení, nabude dojmu, že

²⁷⁰ SMITS, Jan E. The Common European Sales Law Beyond Party Choice. Zeitschrift für europäisches Privatrecht, 2012, č. 4, s. 917.

²⁷¹ K otázkám působnosti Návrhu CESL viz kapitola osmá.

²⁷² To mj. předznamenává i ustanovení bodu 22 Preambule: „ ... Pokud jde o transakce mezi podnikatelem a spotřebitelem, měly by se na tuto dohodu vztahovat přísné požadavky. Vzhledem k tomu, že to bude obvykle obchodník, kdo navrhuje použití společné evropské právní úpravy prodeje, spotřebitelé si musí být plně vědomi skutečnosti, že souhlasí s používáním pravidel, která jsou odlišná od platné vnitrostátní právní úpravy ...“ a

²⁷³ Obchodník by navíc musel spotřebiteli poskytnout potvrzení o dohodě o použití Návrhu CESL na trvalém nosiči.

²⁷⁴ Např. Bisping hovoří o tom, že uvedená procedura povede spotřebitele dokonce až k domněnce, že Návrh CESL je pro něj nevýhodný a nebezpečný, srov. BISPING, Christopher. *The Common European Sales Law, consumer protection and overriding mandatory provisions in private international law*. International and Comparative Law Quarterly, 2013, č. 2, s. 464.

Návrh CESL pro jeho práva a povinnosti ze zamýšlené kupní smlouvy představuje specifické riziko a k uzavření dohody o použití Návrhu CESL proto nepřistoupí. Zcela relevantní je pak i otázka nákladů spojených s procedurou sjednávání režimu Návrhu CESL, u nichž lze předpokládat jejich zvýšení²⁷⁵.

V případě uzavření smlouvy způsobem, který bezprostředně neumožňuje obchodníkovi poskytnout informační oznámení podle Přílohy II Návrhu CESL (např. v případě telefonicky uzavírané smlouvy), je navíc platnost sjednané dohody o použití Návrhu CESL vázána až na okamžik, kdy obchodník toto oznámení spotřebiteli poskytne²⁷⁶.

Ve vztahu k výše uvedenému se chopil iniciativy i Evropský Parlament a v rámci legislativního procesu navrhl vložení upřesňujícího ustanovení do Preambule Návrhu CESL. Podle toho by v případě neplatnosti dohody smluvních stran o používání úpravy podle Návrhu CESL nebo v případě nesplnění požadavků na standardní informační oznámení: „... měla by být otázka, zda byla dohoda uzavřena a za jakých podmínek, řešena v rámci příslušného vnitrostátního práva, které se použije na základě příslušných kolizních norem²⁷⁷“. Nedomnívám se však, že se jedná žádoucí řešení. Rozhodné právo totiž může klást břemeno důkazní na spotřebitele, přičemž ten bude v případě nutnosti dokazování rozhodných skutečností zpravidla v horší pozici než obchodník. Obávám se však, že vhodnější řešení než to navržené Evropským parlamentem bohužel neexistuje²⁷⁸.

²⁷⁵ Srov. SMITS Jan M. *Party choice and the Common European Sales Law: How to prevent the CESL from becoming a lemon on the law market*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, str. 66. Obdobně také GANUZA, Juan José, Fernando GOMEZ. *Optional law for firms and consumers: An economic analysis of opting into the Common European Sales Law*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, str. 49.

²⁷⁶ Tzn. do okamžiku, než obchodník spotřebiteli poučení fyzicky doručí (např. poštou) nebo než se s ním spotřebitel seznámí na dálku a tuto skutečnost potvrdí (např. prostřednictvím formuláře na internetových stránkách). Srov. ustanovení čl. 9 odst. 1 Návrhu CESL.

²⁷⁷ Srov. Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)), pozměňovací návrh č. 13.

²⁷⁸ Uvedené otázky totiž dle mého názoru nelze řešit podle úpravy stanovené přímo v Návrhu Nařízení, byť by to bylo zcela jistě praktické. Pokud by totiž soud došel k závěru, že dohoda o použití Návrhu CESL byla podle příslušných ustanovení Návrhu CESL uzavřena neplatně, rozhodoval by de facto podle předpisu, který se na daný smluvní vztah nemůže použít.

Obchodník by dále nesměl podmiňovat uzavření smlouvy aplikací úpravy podle Návrhu CESL na tuto smlouvu, resp. nesmělo by se jednat o jeho podmínku vtělenou do konkrétní smlouvy. Evropská komise rovněž výslovně vylučuje, aby klauzule o aplikaci pravidel Návrhu CESL tvořila součást standardních obchodních podmínek daného obchodníka²⁷⁹.

V případě sjednání dohody o použití Návrhu CESL na kupní smlouvu uzavíranou dvěma obchodníky však žádné zvláštní požadavky týkající se procesu či formy kladeny nejsou.

Dále by se ve vztazích mezi obchodníkem a spotřebitelem poměry z uzavřené mezinárodní kupní smlouvy řídily pravidly podle Návrhu CESL jako celek vždy, tj. úprava podle Návrhu CESL by mohla být zvolena pouze pro celou smlouvu, nikoliv jen pro její část. Ve vztazích mezi dvěma a více obchodníky/podnikateli by se pravidla podle Návrhu CESL naopak mohla aplikovat pouze pro některé části smlouvy.²⁸⁰

Uvedený přístup dle mého názoru odpovídá tendencím k ochraně spotřebitele, nicméně se domnívám, že ve vztazích mezi spotřebitelem a obchodníkem může být poněkud kontraproduktivní. V praxi dle mého názoru nelze předem vyloučit situace, kdy si budou chtít smluvní strany část svého závazkového poměru upravit odlišně od úpravy v Návrhu CESL, byť i v (z hlediska cílů sledovaných Návrhem CESL) nepodstatných detailech. V takovém případě lze očekávat, že dohodu o aplikaci pravidel podle Návrhu CESL neuzavřou a budou si příslušnými ujednáními upravovat vzájemná práva a povinnosti v rámci rozhodného práva (které si buď přímo zvolí, nebo jej určí podle příslušné kolizní normy).

²⁷⁹ Srov. ustanovení bodu 22 Preambule Návrhu Nařízení.

²⁸⁰ Již z Návrhu CESL předloženého Evropskou komisí v původní podobě bylo možné tento fakt dovozovat a contrario z ustanovení čl. 8 odst. 3 návrhu. V rámci legislativního procesu však bylo Evropským parlamentem navrženo zpřesnění citovaného ustanovení a pozměňovacím návrhem by mělo dojít k zakotvení klauzule, že ve vztazích mezi obchodníky lze úpravu podle Návrhu CESL použít i částečně, pokud to však Návrh CESL nezakazuje, srov. Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)), pozměňovací návrh č. 72.

Vhodnější by proto dle mého názoru bylo stanovit katalog kogentních ustanovení Návrhu CESL, od nichž se nelze odchýlit v jakékoliv smlouvě podřízené Návrhu CESL, a umožnit určitou dispozici se smluvním poměrem i v rámci smlouvy uzavřené mezi obchodníkem a spotřebitelem.

8.4 Působnost Návrhu CESL

Návrh CESL, ostatně jak je to u obdobných instrumentů obvyklé, poměrně detailně upravuje svoji působnost. Vzhledem k tomu, že Návrh CESL je stále legislativním návrhem, připadá v úvahu zabývat se v rámci této práce pouze otázkami věcné a osobní působnosti²⁸¹. Vymezení těchto okruhů je přitom klíčové i pro rozhraničení vzájemné aplikovatelnosti vůči dalším předpisům mezinárodního práva soukromého.

Věcná působnost

Svoji věcnou působnost²⁸² Návrh CESL vymezuje dvojím způsobem – pozitivně a negativně.

Pozitivní vymezení věcné působnosti Návrhu CESL obsahuje zejména ustanovení čl. 4 odst. 1 ve spojení s ustanoveními čl. 5 a 6 Návrhu CESL, přičemž jistou upřesňující váhu ve vztahu k věcné působnosti lze přiznat i jednotlivým definicím podle ustanovení čl. 2 Návrhu CESL. Považuji za nutné zdůraznit, že právě okruhy věcné působnosti byly nejvýznamnějším způsobem zasaženy v rámci legislativního procesu na poli Evropského parlamentu a došlo k jejich výrazným úpravám²⁸³. Jedná se však o problematiku značně složitou a nepřehlednou, která bude dle mého názoru již sama o sobě smluvní strany odrazovat od použití úpravy podle Návrhu CESL na jejich smluvní poměry.

²⁸¹ Vzhledem k tomu, že Návrh CESL je dosud aktem, který nemá normativní platnost ani účinnost, ponechávám stranou jeho časovou a i případnou prostorovou působnost.

²⁸² Jinými slovy okruh právních poměrů co do jejich druhu, na něž se úprava podle Návrhu CESL vztahuje.

²⁸³ Srov. Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)), zejména pozměňovací návrhy č. 26, 28 až 58, 60 až 69, 75 a 76. Evropský parlament při návrzích legislativních změn vycházel z četných připomínek a nesouhlasných stanovisek členských států Evropské unie se zněním Návrhu CESL původně navrhovaným Evropskou komisí.

Úprava podle Návrhu CESL v jeho pozměněné podobě by se ve vztahu k tématu této práce měla použít na kupní smlouvy uzavřené spotřebitelem a obchodníkem na dálku²⁸⁴, zejména on-line, jež jsou přeshraničními smlouvami, a jejichž předmětem je zboží. Zbožím se přitom myslí hmotné věci movité s výjimkou elektřiny, plynů a vody²⁸⁵.

Oproti původnímu znění Návrhu CESL²⁸⁶ tak došlo ke značnému zúžení předpokládané věcné působnosti, a to pouze na smlouvy uzavírané na dálku²⁸⁷. Opuštěn byl i původně zamýšlený dosah Návrhu CESL na smlouvy uzavírané mimo obchodní prostory²⁸⁸.

Za smlouvu uzavřenou na dálku se pak má podle Návrhu CESL považovat každá smlouva uzavřená mezi obchodníkem a spotřebitelem v rámci organizovaného režimu prodeje na dálku, přičemž tato smlouva musí být uzavřena bez současné fyzické přítomnosti obchodníka nebo (pokud je obchodník právnickou osobou) jeho fyzického zástupce a spotřebitele a za výlučného použití jednoho nebo více prostředků komunikace na dálku.

Negativní vymezení působnosti Návrhu CESL lze nalézt především v ustanovení bodu 27 Preambule Návrhu CESL a ustanovení čl. 11 odst. 2 Návrhu CESL, podle nějž do působnosti Návrhu CESL nespádají záležitosti zahrnující otázky právní subjektivity, neplatnosti smlouvy v důsledku nedostatečné způsobilosti, protiprávnosti nebo rozporu s dobrými mravy

²⁸⁴ Mimo rámec tematického zaměření této práce dodávám, že Návrh CESL by se měl dále aplikovat na smlouvy uzavřené na dálku, které jsou smlouvami o dodání digitálního obsahu anebo které jsou smlouvami o dodávce služeb souvisejících se zbožím nebo digitálním obsahem dodávaným na základě smlouvy kupní nebo smlouvy o dodávce digitálního obsahu v režimu úpravy podle Návrhu CESL (např. smlouvy týkající se instalace, údržby opravy apod.).

²⁸⁵ Viz ustanovení čl. 2 písm. h) Návrhu CESL. Uvedená omezení týkající se vody a plynů se však ve znění dotčeného ustanovení týkají pouze dodávek v neomezeném objemu nebo neurčeném množství; nejedná se tedy patrně o dodávky tzv. balené vody a stlačených plynů dodávaných v nádobách.

²⁸⁶ V původním znění před provedenými návrhy změn se měla úprava podle Návrhu CESL aplikovat i na smlouvy uzavírané za současné fyzické přítomnosti obou smluvních stran.

²⁸⁷ V případě přijetí Návrhu CESL v jeho pozměněné podobě se tak dost možná splní Di Matteoova vize o „samostatné právní úpravě pro smlouvy uzavírané na dálku“, srov. DI MATTEO, Larry. A. Common European Sales Law: A critique of its rationales, functions, and unanswered questions. *Journal of International Trade Law and Policy*, 2012, č. 3, str. 240.

²⁸⁸ Ve vztahu k tématu této práce jsou však relevantní pouze spotřebitelské kupní smlouvy, proto se i v dalším výkladu budu zabývat aspekty Návrhu CESL relevantními především k těmto typům smluv.

(pokud důvody protiprávnosti či rozporu s dobrými mravy neřeší explicitně Návrh CESL), stanovení smluvního jazyka, zákazu diskriminace, zastoupení, existenci více dlužníků nebo více věřitelů, postoupení práv a závazků včetně právního nástupnictví, započtení, vlastnického práva včetně otázek převodu vlastnictví, práv duševního vlastnictví a mimosmluvní odpovědnosti a otázky, zda lze společně uplatňovat souběžné nároky vyplývající ze smluvní i mimosmluvní odpovědnosti²⁸⁹.

Na stejném místě pak Preambule výslovně stanoví, že: „*V zájmu jasnosti a právní jistoty by společná evropská právní úprava prodeje měla jednoznačně odkazovat na otázky, které upravuje, a otázky, jimiž se nezabývá.*“²⁹⁰ Považuji za vhodné podotknout, že co do věcného obsahu okruhů záležitostí vyloučených z působnosti Návrhu CESL jsou obě ustanovení – tedy ustanovení bodu 27 Preambule a ustanovení čl. 11 odst. 2 Návrhu CESL – v zásadě totožná.

Otázky neupravené materií Návrhu CESL by se tak měly řídit rozhodným právem určeným podle Nařízení Řím I, resp. podle jiných aplikovatelných kolizních norem²⁹¹.

Domnívám se, že citované ustanovení čl. 11 odst. 2 Návrhu CESL ve znění Legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)) plně reflektuje zavedenou praxi a jeho zakotvení jeho výslovné úpravy jako takové přímo do těla Návrhu CESL bylo skutečně žádoucí. S obdobnými klauzulemi přesně a jasně vymezujícími negativní věcnou působnost se ostatně setkáváme i v jiných právních instrumentech

²⁸⁹ Srov. ustanovení bodu 27 Preambule a ustanovení čl. 11 odst. 2 Návrhu CESL ve znění pozměňovacího návrhu č. 14 Legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)).

²⁹⁰ Srov. tamtéž.

²⁹¹ Srov. ustanovení čl. 11 odst. 2 ve znění pozměňovacího návrhu č. 76 Legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM(2011)0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)).

Evropské unie²⁹². Z hlediska právní jistoty je proto nepochopitelné, proč Evropská komise v rámci Návrhu CESL na toto zcela rezignovala a přenechala tak prostor Evropskému parlamentu, aby tento nedostatek napravil²⁹³.

Ani uvedená doplnění však dle mého názoru nic nemění a nezlepšují na nepřehlednosti Návrhu CESL. Vzájemná kombinace několika ustanovení upravujících věcnou působnost ve spojení s nutností sledovat poměrně komplikované definice jednotlivých pojmů upravené pro potřeby Návrhu CESL značně ztěžují orientaci v Návrhu CESL jako celku.

Osobní působnost

Svou osobní působnost Návrh CESL vymezuje zejména v ustanoveních čl. 7 a 13. Rovněž v této oblasti se Návrhu CESL významně dotkly změny navrhované Evropským parlamentem v probíhajícím legislativním procesu a i zde došlo k úpravě navrhované působnosti Návrhu CESL.

V původní variantě se Návrh CESL měl aplikovat na smlouvy uzavřené mezi obchodníkem jako prodávajícím a spotřebitelem jako kupujícím (tedy na tzv. B2C poměry) a na smlouvy uzavřené mezi dvěma obchodníky, kdy jeden z obchodníků je tzv. malým nebo středním podnikatelem²⁹⁴ (tedy na tzv. B2B poměry). Na každém z členských států pak mělo záležet, zda umožní volbu úpravy kupní smlouvy podle návrhu CESL předloženého v původní podobě Evropskou komisí na konkrétní smlouvy uzavírané mezi dvěma obchodníky bez omezení²⁹⁵.

²⁹² Např. viz ustanovení čl. 1 Nařízení Řím I.

²⁹³ Viz pozměňovací návrhy č. 14 a 76 Legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)).

²⁹⁴ Podle Návrhu CESL v původním znění předloženém Evropskou komisí byl za takového podnikatele považován podnikatel s méně než 250 zaměstnanci a obratem nepřevyšujícím 50 milionů EUR.

²⁹⁵ BŘICHÁČEK, Tomáš. *Návrh volitelné unijní úpravy kupní smlouvy*. Právní fórum, 2012, č. 12, s. 542.

Podle ustanovení čl. 7 Návrhu CESL v jeho pozměněné podobě je však úpravu podle Návrhu CESL možné na kupní smlouvu použít, pokud je prodávajícím předmětného zboží obchodník, a to bez omezení. Obchodníkem se pak rozumí jakákoliv fyzická osoba nebo jakákoli právnická osoba, která smlouvu uzavírá v souvislosti se svou živností, podnikáním, řemeslem nebo povoláním²⁹⁶.

Ustanovení čl. 13 písm. b) Návrhu CESL nicméně stále ponechává členským státům pravomoc rozhodnout, že společná evropská právní úprava prodeje bude k dispozici i na smlouvy, jejichž všechny smluvní strany jsou obchodníci, ale žádný z nich není malým nebo středním podnikatelem ve smyslu Návrhu CESL. Domnívám se, že toto ustanovení je nadbytečné vzhledem k navrhovanému rozšíření osobní působnosti Návrhu CESL na obchodníky neomezeně a v zájmu „čistoty“ právní úpravy Návrhu CESL by mělo dojít k jeho vypuštění.

Ve vztahu ke změně navrhované osobní působnosti Návrhu CESL tuto hodnotím v zásadě kladně. Pokrytím co nejširšího spektra kontrahentů by zcela jistě bylo možné docílit toho, že právní úprava podle Návrhu CESL bude hojně aplikovaná a jako taková dosáhne svého účelu – tedy usnadní přeshraniční obchod v rámci Evropské unie. Bohužel, v kontextu věcné působnosti týkající se jen smluv uzavíraných na dálku, která je podstatně omezující Návrh CESL co do možností jeho aplikace, se nedomnívám, že tomu tak skutečně bude.

Přeshraniční smlouvy ve vztahu ke spotřebiteli

Úprava kupní smlouvy podle Návrhu CESL by se měla vztahovat v souladu s jeho ustanovením čl. 4 odst. 1 pouze na tzv. přeshraniční smlouvy.

²⁹⁶ Srov. ustanovení čl. 7 ve spojení s ustanovením čl. 2 písm. e) Návrhu CESL ve znění pozměňovacích návrhů. Definicí spotřebitele podle Návrhu CESL se již zabývá příslušná podkapitola první kapitoly této práce, proto v této části odkazuji na ni.

Mezinárodním prvkem ve vztahu ke spotřebiteli je pak obvyklé bydliště spotřebitele nacházející se v jiném členském státě, než je stát obvyklého bydliště obchodníka²⁹⁷, přičemž alespoň jedna z těchto zemí musí být členským státem²⁹⁸.

Z výše uvedeného vyplývá, že úprava podle Návrhu CESL by měla být aplikovatelná i v případě, že jedna ze smluvních stran nemá obvyklé bydliště na území členského státu Evropské unie. S odkazem na ustanovení bodu 10 Preambule Návrhu CESL se pak shodují s Břicháčkem²⁹⁹, že: *„Je zřejmé, že v těchto případech by muselo být nejprve určeno jako rozhodné právo pro smlouvu právo některého členského státu, protože CESL by fungoval v jeho rámci.“*

Velmi pozitivně lze dle mého názoru hodnotit stabilizaci okamžiku, který je relevantní pro účely stanovení toho, zda se jedná o přeshraniční smlouvu (tedy okamžik rozhodující o tom, kde má subjekt své obvyklé bydliště, resp. zda jsou bydliště obou subjektů v různých státech). Takovým okamžikem je podle ustanovení čl. 4 odst. 6 Návrhu CESL okamžik uzavření dohody o použití úpravy podle Návrhu CESL pro konkrétní smlouvu. Jak již bylo zmíněno v rámci předchozího výkladu, díky tomuto ustanovení se eliminuje riziko nejasností a pochybností, které mohou nastat v případě, že v průběhu trvání smluvního poměru mezinárodní prvek ze smlouvy vymizí.

²⁹⁷ Návrh CESL pak stanovuje domněnku, že za obvyklé bydliště obchodních společností a obdobných subjektů se považuje místo jejich ústřední správy. Obvyklým bydlištěm obchodníka – fyzické osoby – je pak jeho hlavní místo podnikání. V případě pobočky, agentury nebo jiného zařízení obchodníka, je za místo obvyklého bydliště obchodníka považováno místo, kde se tato pobočka, agentura nebo jiné zařízení nachází; srov. ustanovení čl. 4 odst. 4 a 5 Návrhu CESL.

²⁹⁸ Za přeshraniční smlouvu Návrh CESL totiž považuje i takovou smlouvu, kdy se adresa uvedená spotřebitelem, adresa pro dodání zboží, nebo fakturační adresa nachází v jiném členském státě, než je stát obvyklého bydliště obchodníka a jestliže alespoň jedna z těchto zemí je členským státem Evropské unie.

²⁹⁹ BŘICHÁČEK, Tomáš. *Návrh volitelné unijní úpravy kupní smlouvy*. Právní fórum, 2012, č. 12, s. 543.

8.5 Vztah mezi Návrhem CESL a Nařízením Řím I

Značně diskutovanou problematikou³⁰⁰ je i vztah dvou tak zásadních instrumentů mezinárodního práva soukromého, jakými Návrh CESL a Nařízení Řím I bezesporu jsou. Pozornost právní teorie přitom přitahuje především vzájemná interakce mezi úpravou podle Návrhu CESL a ustanovením čl. 6 Nařízení Řím I.

Jak již bylo uvedeno v šesté kapitole této práce, základním pravidlem podle ustanovení čl. 6 odst. 1 Nařízení Řím I je, že se smlouva uzavřená mezi obchodníkem a spotřebitelem řídí právem státu, v němž má spotřebitel své obvyklé bydliště; podle ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I pak ani v důsledku volby práva není možné spotřebitele zbavit ochrany, kterou mu poskytují kogentní ustanovení práva státu spotřebitelova obvyklého bydliště.

V případě použití úpravy podle Návrhu CESL by se však pravidlo priority pro spotřebitele výhodnějších kogentních norem práva určeného podle jeho bydliště neuplatnilo. Podle bodu 12 Návrhu CESL ve znění pozměňovacích návrhů Legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)):
„Jakmile bylo platně sjednáno použití společné evropské právní úpravy prodeje, měly by se touto úpravou řídit všechny záležitosti spadající do oblasti její působnosti. Vzhledem k tomu, že společná evropská právní úprava prodeje obsahuje ucelený soubor jednotných harmonizovaných kogentních pravidel na ochranu spotřebitele, nebudou se vyskytovat rozdíly mezi právními systémy členských států v této oblasti ... V důsledku toho nemá ustanovení čl. 6 odst. 2 nařízení (ES) č. 593/2008, které předpokládá existenci různé úrovně ochrany spotřebitele v členských státech, žádný praktický význam pro záležitosti, na něž

³⁰⁰ Viz např. BŘICHÁČEK, Tomáš. *Návrh volitelné unijní úpravy kupní smlouvy*. Právní fórum, 2012, č. 12, str. 543 nebo BISPING, Christopher. *The Common European Sales Law, consumer protection and overriding mandatory provisions in private international law*. International and Comparative Law Quarterly, 2013, č. 2, str. 470.

se vztahuje společná evropská právní úprava prodeje, neboť by vedlo ke srovnávání mezi kogentními ustanoveními dvou totožných sekundárních systémů smluvního práva.“

Kupní smlouva by se tedy měla řídit pravidly podle Návrhu CESL, i kdyby takový režim poskytoval nižší standardy ochrany spotřebitele než právo státu určené podle spotřebitelova bydliště. Toto by se však ve vztahu k ochraně spotřebitele mohlo negativně projevit především ve skandinávských zemích, které aplikují velmi vysoké standardy ochrany spotřebitele³⁰¹. Tyto standardy by pak mohly být v určitých aspektech dokonce vyšší než samotná úprava podle Návrhu CESL. Otázkou tedy zůstává, zda by se navzdory presumované neexistenci rozdílů mezi právními systémy členských států v této oblasti nemělo v případě vyšší ochrany v rámci národního práva aplikovat ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I.

Návrh odpovědi, resp. koncept možného řešení, předkládá Flessner³⁰², podle něhož ve vztahu k právu členskému státu Evropské unie nemůže Návrh CESL nijak kolidovat, a to vzhledem k aplikační přednosti práva Evropské unie před vnitrostátní právní úpravou.³⁰³ Co se kolizních norem evropského práva týče, je citovaný autor toho názoru na to, že ustanovení Nařízení Řím I před Návrhem CESL „... *ustupují, protože CESL je v důsledku svých ustanovení o působnosti ve srovnání s obecným kolizním právem speciálnějším a pozdějším předpisem* ...“ Bez dalšího by se tedy měla aplikovat úprava podle Návrhu CESL a ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I by se neuvažovalo.

³⁰¹ Viz např. HILTY, Reto M a Frauke HENNING-BODEWIG. *Law against unfair competition: towards a new paradigm in Europe?* Berlin: Springer, 2007.

³⁰² Srov. FLESSNER, Axel. Postavení Společného evropského práva kupní smlouvy (CESL) vůči Mezinárodní úmluvě o koupi zboží (CISG), mezinárodnímu právu soukromému (nařízením Řím I a Řím II), evropským směrnicím o spotřebitelské kupní smlouvě a národním úpravám. in: TICHÝ, Luboš, Miloš KOCÍ. *Spotřebitelská kupní smlouva*. Praha: Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2013, str. 26-27.

³⁰³ Ve vztahu ke směrnicím a nařízením Evropské unie pak poukazuje zejména na ustanovení čl. 288 odst. 2 a 3 Smlouvy o fungování Evropské unie, podle nichž je směrnice primárně závazná pro členský stát, kdežto nařízení má obecnou působnost a je přímo použitelné.

Proti tomuto názoru však stojí náhledy jiných autorů. Zejména Bisping³⁰⁴ poukazuje na charakter ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I³⁰⁵ a domnívá se, že i v případě volby právní úpravy kupní smlouvy podle Návrhu CESL by se ustanovení čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I mělo aplikovat, neboť jeho aplikaci nelze ani volbou právní úpravy podle Návrhu CESL vyloučit.

Domnívám se, že vzhledem k výše uvedenému je nanejvýše žádoucí, aby vztah mezi ustanovením čl. 6 odst. 2 Nařízení Řím I a právní úpravou Návrhu CESL byl v rámci Návrhu CESL explicitně vyjasněn³⁰⁶. Jen tímto způsobem lze předejít budoucím aplikačním sporům, které by musel rozhodnout Soudní dvůr Evropské unie.

³⁰⁴ Detailní odůvodnění názoru tohoto autora viz BISPING, Christopher. *The Common European Sales Law, consumer protection and overriding mandatory provisions in private international law*. *International and Comparative Law Quarterly*, 2013, č. 2, str. 473.

³⁰⁵ „... *it is difficult to achieve the effective exclusion of mandatory provisions ...*“, srov. tamtéž str. 474.

³⁰⁶ S ohledem na ustanovení bodu 12 Preambule Návrhu CESL ve znění pozměňovacích návrhů Legislativního usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. února 2014 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)) by tedy mělo být Návrhem CESL výslovně vyloučeno použití ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I na poměry, jež se řídí úpravou podle Návrhu CESL.

9. Zákon o MPS

V kontextu rekodifikace soukromého práva v České republice nelze nepřipomenout, že ta si vyžádala i rekodifikaci mezinárodního práva soukromého. Nahrazením dosavadní úpravy hmotného soukromého práva novou právní úpravou (představovanou především zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech [zákon o obchodních korporacích]) se stala i dosavadní právní úprava mezinárodního práva soukromého zastaralou, protože tato právní úprava ve Starém ZMPS nijak nereflektovala nově koncipovanou úpravu vnitrostátního práva. Součástí rekodifikačních zákonů se proto stal i Zákon o MPS, který je v současné době kodexem mezinárodního práva soukromého v České republice obsahujícím úpravu otázek v oblasti soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem³⁰⁷.

Příležitosti rekodifikace zákonodárce využil k modernizaci úpravy mezinárodního práva soukromého a zohlednil při ní i dosavadní vývoj a vývojové tendence v oblasti teorie i aplikační praxe mezinárodního práva soukromého. Kladně lze hodnotit zejména skutečnost, že zákonodárce již přímo v textu Zákona o MPS zohlednil, že řada otázek spojených se smluvními závazkovými poměry je již regulována dílčími předpisy práva Evropské unie a mezinárodními smlouvami³⁰⁸.

Ani český zákonodárce však navzdory tomu, že těžiště ochrany spotřebitele v případě mezinárodní kupní smlouvy spočívá v právních předpisech nadnárodní povahy, nerezignoval na ochranu slabší smluvní strany a do textu Zákona o MPS včlenil příslušná ustanovení, cit. důvodovou zprávu k vládnímu návrhu Zákona o MPS: „*Souhrnně lze uvést, že posláním zákona*

³⁰⁷ Zákon o MPS s účinností od 1. 1. 2014 nahradil předešlý Starý ZMPS.

³⁰⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu Zákona o MPS pak výslovně uvádí, že: „*Navrhovaný zákon je v souladu s právními předpisy Evropské unie. Návrh zákona odkazuje na odpovídajících místech na ustanovení nařízení Evropského parlamentu a Rady ... a zapracovává do svého znění příslušná kolizní ustanovení jednotlivých směrnic ...*“.

(Zákona o MPS, pozn. autorky) je ... tam, kde je to žádoucí a považováno za společensky nezbytné, chránit i osoby ve slabším postavení vůči druhé straně, aby byla vyrovnána faktická nerovnost stran v některých soukromoprávních poměrech a takové osoby nebyly zbaveny zvláštní ochrany stanovené v předpisech státu, v němž žijí a na kterou spoléhají, a to i když samy svým projevem vůle mají vliv na výběr použitelného práva nebo na výběr soudu.“

Zákon o MPS je systematicky rozdělen do devíti částí, přičemž ve vztahu k ochraně spotřebitele (a tedy i pro účely této práce) je relevantní zejména část čtvrtá, hlava XI, upravující závazková práva.

9.1 Působnost Zákona o MPS ve vztahu ke spotřebiteli

Působnost Zákona o MPS bude ve vztahu ke spotřebiteli jakožto straně mezinárodní kupní smlouvy značně omezená a jeho ustanovení se uplatní jen zřídka, resp. se prakticky neuplatní. Ochrana spotřebitele obecně se však promítá do oblasti hmotněprávní, kolizní i procesní³⁰⁹.

Podle ustanovení § 84 Zákona o MPS se ustanovení hlavy XI „... *použijí v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie a mezinárodní smlouvy. Úprava ... se omezuje na otázky, které nespadají do rozsahu působnosti těchto předpisů a smluv, ledaže tyto předpisy a smlouvy připouštějí úpravu v tomto zákoně.*“ Zákon o MPS následně v rámci poznámky pod čarou č. 5³¹⁰ výslovně zmiňuje Nařízení Řím I, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II), nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech aj. Ve vztahu ke spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvě je však nejrelevantnější právě Nařízení Řím I.

Podle současné české vnitrostátní právní úpravy však v souladu s ustanovením § 87 odst. 2 Zákona o MPS v případě, že právní poměr založený spotřebitelskou smlouvou úzce souvisí s územím některého členského státu Evropské unie, nemůže být spotřebitel v řízení probíhajícím v České republice zbaven ochrany příslušející mu podle českého práva, a to i když pro smlouvu bylo zvoleno nebo i jinak se má použít právo jiného než členského státu Evropské unie³¹¹.

Zákon o MPS by tedy v řízení před českým soudem bylo nutné aplikovat na takové spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvy, které mají úzký vztah

³⁰⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 602.

³¹⁰ Srov. ustanovení § 84 Zákona o MPS.

³¹¹ Srov. ustanovení § 87 odst. 1 Zákona o MPS.

k některému ze členských států Evropské unie, nicméně jako rozhodné bylo zvoleno či určeno právo státu, který členským státem Evropské unie není. Citované ustanovení má dle mého názoru širší dosah než např. ustanovení čl. 6 odst. 3 Nařízení Řím I. To totiž hovoří o nutné aplikaci ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit (tedy ustanovení kogentních), kdežto Zákon o MPS hovoří obecně o českém právu, tedy o kterýchkoliv jeho ustanoveních (vedle ustanovení kogentních tedy i dispozitivních). Ve vztahu k Nařízení Řím I je vhodné doplnit, že norma v ustanovení § 87 odst. 2 není kolizní normou. Rozehnalované v ní vidí „... *ustanovení, které určité vymezené kategorii norem dodává povahu 'neodsunutelnosti' ...*“³¹².

Ve vztahu ke spotřebitelské kupní smlouvě tak, jak byla vymezena v rámci této práce, bude však mít před úpravou stanovenou Zákonem o MPS přednost úprava v čl. 6 Nařízení Řím I³¹³, neboť ta do jeho působnosti nad veškerou pochybnost spadá.

S ohledem na přechodná ustanovení Zákona o MPS si lze teoreticky představit i situaci, že by se ustanovení § 87 odst. 2 Zákona o MPS aplikovalo i v případě spotřebitelské kupní smlouvy. Podle ustanovení § 123 odst. 1 Zákona o MPS totiž: „... *Ustanovení tohoto zákona se použije i pro právní poměry vzniklé přede dnem nabytí jeho účinnosti, jestliže jsou trvalé dlouhodobé povahy a dochází v nich k opětovným nebo trvajícím jednáním účastníků a skutečností pro ně významným po dni nabytí jeho účinnosti, pokud jde o taková jednání a skutečnosti.*“ Hypoteticky by se mohlo tedy jednat o mezinárodní kupní smlouvy uzavřené v zásadě před vstupem Nařízení Řím I, resp. Římské úmluvy, v účinnost pro Českou republiku. S ohledem na charakter a povahu spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvy je tato úvaha však čistě teoretická a sama se nedomnívám, že by se s ní bylo možné setkat v praxi.

³¹² Viz. Naděžda Rozehnalová v: PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 603.

³¹³ Shodně i Petr Dobiáš, viz DOBIÁŠ, Petr: *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář: podle právního stavu k 1. lednu 2014*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 328.

Závěr

Problematika ochrany spotřebitele v mezinárodním právu soukromém je nejen ve vztahu k mezinárodní kupní smlouvě problematikou dynamicky se vyvíjející, na níž se i do budoucna bude jistě soustředit pozornost právní teorie i aplikační praxe. Od tohoto aspektu se však bezesporu odvíjí i její značná komplikovanost a do jisté míry i nepřehlednost.

Ačkoliv jsou otázky právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy ve vztahu k přímým normám aplikovatelným na „profesionální mezinárodní koupi zboží“ poměrně komplexně upraveny ve Vídeňské úmluvě – a ve vztahu ke kolizním normám „obecněji“ v Římské úmluvě, resp. Nařízení Řím I – přímé normy aplikovatelné bez dalšího i na čistě spotřebitelskou mezinárodní kupní smlouvu v širší rovině stále chybí.

Snad i to je příčinou, že již poměrně dlouhou dobu lze zaznamenávat dílčí snahy o zakotvení takovéto právní úpravy, kdy hlavním iniciátorem je především Evropská unie. Jejím v nedávné době nejdiskutovanějším „legislativním počinem“ ve vztahu k mezinárodněprávní ochraně spotřebitele jakožto strany mezinárodní kupní smlouvy je právě Návrh CESL, kterým se v této práci ve velké míře zabývám. Bohužel, jak plyne z výše poskytnutého výkladu, ani přijetí Návrhu CESL jakožto normativního aktu Evropské unie by dle mého názoru nepomohlo k odstranění složitosti uvedené problematiky.

V současnosti je dle mého názoru spotřebiteli poskytován prostřednictvím ustanovení čl. 6 Nařízení Řím I dostatečný koncept a standard ochrany, který ve vztahu k Římské úmluvě lze hodnotit jako širší (byť uvedené zcela nesouvisí s tematikou mezinárodní kupní smlouvy, Nařízení Řím I se vztahuje na širší okruh spotřebitelských smluv než jak tomu je u Římské úmluvy).

Na druhou stranu do jisté míry nesouhlasím s poměrně úzkým výkladem pojmu spotřebitel v případě smluv se smíšeným účelem. Ačkoliv zcela jistě

nelze spotřebiteli na úkor obchodníka přiznat všeobjímající a neomezenou ochranu, dle mého názoru by měl být zejména v případě mezinárodních kupních smluv uzavíraných se spotřebiteli tím, kdo nese větší míru rizika a odpovědnosti, právě obchodník. Takový přístup by ostatně odpovídal vyžadované profesionalitě a pečlivosti kladené na takové subjekty mezinárodního obchodu.

Právní poměry vznikající z mezinárodních kupních smluv uzavíraných mezi obchodníky reguluje poměrně podrobně Vídeňská úmluva. Ta však, jak již bylo detailně rozvedeno výše v rámci výkladu příslušné kapitoly, necílí na ochranu spotřebitele. Nedomnívám se proto, že by bylo neúčelnější její aplikaci ve vztahu ke spotřebitelským kupním smlouvám spotřebitelům doporučit. Jsem však toho názoru, že úprava spotřebitelské mezinárodní kupní smlouvy přímými normami by byla žádoucí a vhodná.

Zákon o MPS, který rovněž neobsahuje zvláštní ustanovení zaměřující se na ochranu spotřebitele jakožto stranu mezinárodní kupní smlouvy, přenechává volné pole působnosti předpisům evropského mezinárodního práva soukromého, resp. nadnárodním přímo použitelným právním předpisům. Takový „úsporný“ postoj lze (s ohledem na vázanost České republiky takovými příslušnými předpisy, respekt, s jakým k těmto předpisům český zákonodárce přistupuje, a v neposlední řadě i aplikační přednost takových právních předpisů) hodnotit v zásadě jako kladný.

Ve vztahu k Návrhu CESL na jedné straně právní teorie vládne velký entuziasmus týkající se povahy tohoto instrumentu samého, na druhé straně však lze vyzorovat i jistou skepsi týkající se omezené věcné (a tudíž i aplikační) působnosti, značné složitosti a komplikovanosti co do struktury i obsahu právní úpravy v Návrhu CESL.

Domnívám se, že i navzdory případnému přijetí Návrhu CESL ze strany Evropské unie budou obchodníci tak jako tak nuceni se seznamovat s povahou kontraktů uzavíraných ve více právních režimech – v jednom nastoleném úpravou podle Návrhu CESL, v dalším „tuzemském“ pro čistě vnitrostátní

obchod a teoreticky i v řadě dalších ve vztahu ke kogentním ustanovením chránícím konkrétního spotřebitele v rámci práva určeného podle obvyklého bydliště tohoto spotřebitele. Nelze totiž opomínat skutečnost, že právní úprava v případě spotřebitelských smluv spadajících do rozsahu působnosti Návrhu CESL by se ve spojení s úpravou stanovenou ustanovení čl. 6 nařízení Řím I stala poměrně komplikovanou, a to vzhledem k dosud nevyjasněným otázkám vzájemného vztahu Návrhu CESL a citovaného ustanovení.

Zejména pro spotřebitele jakožto právního laika tak může být do značné míry obtížné orientovat se v současných otázkách spojených s mezinárodní kupní smlouvou. Lze mu proto doporučit, aby se obrátil na příslušného odborníka – právníka, který ho upozorní na možná rizika.

Nebylo však cílem této práce poskytnout detailní rozbor nastíněné spotřebitelské problematiky v oblasti mezinárodního obchodu – to by v rozsahu této práce ostatně ani nebylo možné. Předkládaná práce však poskytuje ucelenější pohled na rozdíly ve vnímání spotřebitele a spotřebitelské ochrany v jednotlivých oblastech mezinárodního práva soukromého. V návaznosti na to pak tato práce ilustruje, jak na tyto odlišné přístupy reagují konkrétní ustanovení právních předpisů mezinárodního práva soukromého.

Na závěr nelze než konstatovat, že další vývoj právní úpravy mezinárodní spotřebitelské kupní smlouvy bude zcela jistě pokračovat a že bude bezesporu stejně ostře sledován právní teorií i aplikační praxí, jako tomu bylo ostatně i doposud. Domnívám se však, že v brzkém časovém horizontu nelze očekávat přijetí komplexní přímé právní úpravy. Ve světle spolupráce mezi jednotlivými státy (a to nejen členskými státy Evropské unie) bude třeba nadále činit kompromisy, přičemž s každým takovým kompromisem se otevírá cesta dalším otázkám a problémům spojeným s výkladem a aplikací daného právního předpisu.

Seznam literatury a pramenů

Monografie a učebnice

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rome convention, Rome I regulation: commentary: new EU conflict-of-laws rules for contractual obligations*. Huntington, NY: Juris, 2010, 2908 s. ISBN 978-1-57823-322-9.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I: komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 2684 s. ISBN 978-80-7400-176-5.

BLACK, Henry Campbell. *Blackův právní slovník: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993, 211 s. ISBN 80-856-0523-6.

BOELE-WOELKI, Katarina, Willem F. GROSHEIDE. *The Future of European Contract Law*. Haag: Kluwer Law International, 2007, 434 p. ISBN 978-904-1126-993

BOGDAN, Michael. *Concise introduction to comparative law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2013, xiii, 202 s. ISBN 978-90-8952-125-5.

BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. 2nd ed. Groningen: Europa Law Pub., 2012, xii, 228 p. ISBN 90-895-2108-9.

BONELL, Michael Joachim. *An international restatement of contract law: the UNIDROIT principles of international commercial contracts*. 3rd ed. Ardsley, N.Y.: Transnational Publishers, c2005, xiii, 691 p. ISBN 15-710-5347-6.

BRIDGE, Michael, Klaus BACHER a Ingeborg H. SCHWENZER. *The international sale of goods: law and practice*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2007, lxxv, 770 p. ISBN 01-992-7358-8.

BRIGGS, Adrian. *Agreements on jurisdiction and choice of law*. Oxford: Oxford University Press, 2008, xlix, 572 s. ISBN 978-0-19-928230-2.

BŘÍZA, Petr. *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, xxi, 300 s. ISBN 978-807-1796-060.

CAMPUZANO DIAZ, Beatriz. *Latest developments in EU private international law*. Cambridge: Intersentia, 2011, xi, 186 s. ISBN 978-1-78068-000-2.

DEL DUCA, Louis F, Egon GUTTMAN a Alphonse M SQUILLANTE. *Problems and materials on sales under the Uniform commercial code and the Convention on International Sale of Goods*. Cincinnati, Ohio: Anderson Publishing, 1993, xxii, 544 s. ISBN 0-87084-152-1.

DI MATTEO, Larry A. *International contracting: law and practice*. Third edition. London: Kluwer Law International, 2013, xxv, 654 p. ISBN 90-411-3530-8.

DI MATTEO, Larry A. *International sales law: a global challenge*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, 784 p. ISBN 978-110-7020-382.

DOBIÁŠ, Petr. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 528 s. ISBN 978-808-7576-946.

ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Praha: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

HILL, Jonathan. *Cross-border consumer contracts*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 2008, xxxvi, 427 s. ISBN 978-0-19-927654-7.

HILTY, Reto M a Frauke HENNING-BODEWIG. *Law against unfair competition: towards a new paradigm in Europe?*. Berlin: Springer, 2007, x, 271 s. ISBN 978-3-540-71881-9.

HONSELL, Heinrich a Christoph BRUNNER. *Kommentar zum UN-Kaufrecht: Übereinkommen der Vereinten Nationen über Verträge über den Internationalen Warenkauf (CISG)*. 2. Aufl. Berlin: Springer, 2008, lxxiv, 1232 p. ISBN 35-407-2090-1.

HUBER, Peter a Alastair MULLIS. *The CISG: a new textbook for students and practitioners*. München: Sellier, 2007, 408 s. ISBN 978-3-86653-020-1.

KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: Linde, 1999, 307 s. ISBN 80-7201-183-9.

KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva*. 12. vydání. Praha: Academia, 1988, 273 s.

KRÖLL, Stefan, Loukas A MISTELIS a Maria del PILAR PERALES VISCACILLAS. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG): commentary*. München: C. H. Beck, c2011, lxxiii, 1251 s. ISBN 978-1-84113-170-2.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. opr. a dopl. vydání. Brno: Doplněk, 2009, 462 s. ISBN 978-807-3801-717.

KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ a Květoslav RŮŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7380-108-3.

MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva*. I. díl. 3. rozšířené a podstatně přepracované vydání. Praha: Linde, 2002, s. 985-1842. ISBN 80-720-1377-7.

MAGNUS, Ulrich, Peter MANKOWSKI a Alfonso-Luis CALVO CARAVACA. *Brussels I regulation*. 2. vydání. München: Sellier. European Law Publishers, c2012, xxvii, 972 s. ISBN 38-665-3142-7.

MAGNUS, Ulrich. *CISG vs. regional sales law unification: with a focus on the new common european sales law*. München: Sellier European Law Publishers, 2012, ix, 237 s. ISBN 978-3-86653-230-4.

ONDŘEJ, Jan. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, c2013, xvi, 365 s. ISBN 978-80-7400-446-9.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha: Beck, 2008, xxxii, 409 s. ISBN 978-80-7400-034-8.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, xxx, 304 s. ISBN 978-80-7400-504-6.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, lxxiii, 853 s. ISBN: 978-807-4783-685.

PFEIFFER, Magdalena. *Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 192 s. ISBN 978-808-7576-847.

RADEIDEH, Malek. *Fair trading in EC law: information and consumer choice in the internal market*. Groningen: Europa Law Publishing, 2005, xiv, 339 p. ISBN 90-768-7140-00.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Jiří VALDHANS, Klára DRILIČKOVÁ a Tereza KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s. ISBN 978-807-4780-165.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda, Klára DRILIČKOVÁ, Tereza KYSELOVSKÁ a Jiří VALDHANS. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží - ano či ne?* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 268 s. ISBN 978-802-1059-566

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 272 s. ISBN 978-802-1052-406.

SEKERA, Milan. *Communitaire and Slovak legislative pillars of consumer protection: ekonomické, právní a sociální aspekty*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, 211 s. ISBN 978-808-7255-629.

SELUCKÁ, Markéta. *Koupě a prodej: nový občanský zákoník, společná evropská právní úprava prodeje*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, xx, 245 s. ISBN 978-80-7400-471-1.

SCHLECHTRIEM, Peter, Klaus BACHER a Ingeborg H SCHWENZER. *Kommentar zum einheitlichen UN-Kaufrecht: das Übereinkommen der Vereinten Nationen über Verträge über den internationalen Warenkauf : CISG*. 5., völlig neubearbeitete Aufl. München: Beck, 2008, 1205 s. ISBN 978-340-6575-495.

SCHMIDT-KESSEL, Martin. *Ein einheitliches europäisches Kaufrecht?: eine Analyse des Vorschlags der Kommission*. München: Sellier-European Law Publishers, 2012, xii, 551 s. ISBN 978-3-86653-213-7.

SCHULTE-NÖLKE, Hans. *Der Entwurf für ein optionales europäisches Kaufrecht*. München: Sellier. European Law Publishers, 2012, viii, 424 s. ISBN 978-386-6532-090.

SCHULZE, Reiner a Fryderyk ZOLL. *The law of obligations in Europe: a new wave of codifications*. München: Sellier, 2013, 250 s. ISBN 978-3-86653-246-5.

SCHWENZER, Ingeborg H a Peter SCHLECHTRIEM. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2010, xcvi, 1480 p. ISBN 01-995-6897-9.

SMITS, Jan M. *The need for a European contract law: empirical and legal perspectives*. Groningen: Europa Law Pub., c2005, xii, 188 p. ISBN 90-768-7135-3.

STEFANICKI, Robert. *Ochrona konsumenta w świetle ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej*. Kraków: "Zakamycze", 2006, 443 p. ISBN 83-744-4300-6.

ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ a Milan HULMÁK. *Občanský zákoník II: komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, xxi, 1373 s. ISBN 978-807-4001-086.

TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK, Richard KRÁL a Tomáš DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, lii, 953 s. ISBN 978-80-7400-333-2.

TOMÁŠEK, Michal, Vladimír TÝČ, Irena PELIKÁNOVÁ, Tereza KUNERTO VÁ, Lenka PÍTROVÁ, Martin SMOLEK, Jiří MALENOVSKÝ, Filip KŘEPELKA a David SEHNÁLEK. *Právo Evropské unie*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 494 s. ISBN 978-80-87576-53-3.

URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vydání., Praha: C.H. Beck, 1995, XXII, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

VEČEŘA, Jiří. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii: (včetně úpravy podle nového občanského zákoníku 2014)*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 268 s. ISBN 978-80-87576-34-2.

WIEWIÓROWSKA-DOMAGALSKA, Aneta. *Consumer Sales Guarantees in the European Union*. München: Sellier, European Law Publishers, 2013, 345 s. ISBN 978-3-86653-232-8.

Odborné články tištěné, příspěvky ve sborníku

ALPA, Guido. *The proposed common European sales law - the lawyers' view*. München: Sellier, European Law Publishers, 2013, 251 s. ISBN 978-3-86653-249-6.

BAIRD, Douglas G. *Precontractual disclosure duties under the Common European Sales Law*. *Common Market Law Review*, 2013, č. 1/2, s. 297-313, ISSN 0165-0750.

BALTHASAR, Stephan. *Das Gemeinsame Europäische Kaufrecht – eine Analyse aus unternehmerischer Sicht*. *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 2012, č. 6, s. 361-369. ISSN 0340-7926.

BASEDOW, Jürgen a Toshiyuki KONO. *An economic analysis of private international law*. Tübingen: Mohr Siebeck, c2006, xiii, 246 p. ISBN 31-614-9032-0.

BISPING, Christopher. *The Common European Sales Law, consumer protection and overriding mandatory provisions in private international law*. *International and Comparative Law Quarterly*, 2013, č. 2, s. 464-483. ISSN 0020-5893.

BŘICHÁČEK, Tomáš. *Kolizní úprava spotřebitelských smluv v nařízení Řím I – aktuální otázky*. *Právní rozhledy*, 2012, č. 23-24, s. 829-836. ISSN 1210-6410.

BŘICHÁČEK, Tomáš. *Myšlenka volitelné právní úpravy smluvních závazků na úrovni EU*. *Jurisprudence*, 2010, č. 8, s. 3 - 10. ISSN 1212-9909.

BŘICHÁČEK, Tomáš. *Návrh volitelné unijní úpravy kupní smlouvy*. *Právní fórum*, 2012, č. 12, s. 542- 449. ISSN 1214-7966.

ČECH, Petr. *Kdy použít obchodní zákoník a kdy jen občanský I*. *Právní rádce*, 2007, č. 12, s. 22-28, ISSN 1210-4817.

ČECH, Petr. *Kdy použít obchodní zákoník a kdy jen občanský II*. *Právní rádce*, 2008, č. 1, s. 19-25, ISSN 1210-4817.

DĚDIČ, Jan, ČECH, Petr. *Bis de Eadem re aneb dvakrát o tomtéž (a pokaždé jinak)*. *Právní rádce*, 2008, č. 11, s. 4-11, ISSN 1210-4817.

DI MATTEO, Larry. A. *Common European Sales Law: A critique of its rationales, functions, and unanswered questions*. *Journal of International Trade Law and Policy*, 2012, č. 3, s. 222-240. ISSN 1477-0024.

DVOŘÁK, Jan a Milan KINDL. *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám*. 1. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2005, 472 s. ISBN 80-7357-133-1.

EIDENMÜLLER, Horst. *What can be wrong with an option? An optional Common European Sales Law as a regulatory tool*. *Common Market Law Review*, 2013, č. 1/2, s. 69-84. ISSN 0165-0750.

EPSTEIN, Richard A. *Harmonization, heterogeneity and regulation: CESL, the lost opportunity for constructive harmonization*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, s. 207-224. ISSN 0165-0750.

FERRARI, Franco a Stefan LEIBLE. *Rome I regulation: the law applicable to contractual obligations in Europe*. München: Sellier-European Law Publishers, 2009, x, 377 s. ISBN 978-3-86653-115-4.

FERRARI, Franco. *What Sources of Law for Contracts for the International Sale of Goods?: Why One has to Look Beyond the CISG*. International Review of Law and Economics, 2005, č. 3, str. 314-341. ISSN 0144-8188.

GANUZA, Juan José, Fernando GOMEZ. *Optional law for firms and consumers: An economic analysis of opting into the Common European Sales Law*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, s. 29–50. ISSN 0165-0750.

GARCIMARTIN ALFEREZ, Francisco. J. *The Rome I Regulation: Exceptions to the Rule on Consumer Contracts and Financial Instruments*. Journal of Private International Law, 2009, č. 1, s. 85-103. ISSN 1744-1048.

GROß, Christian. *Gemeinsames Europäisches Kaufrecht – Moderne Ansatz oder praxisferne Vision?* Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 2012, č. 14, s. 521-522. ISSN 0937-7204.

GRUNDMANN, Stefan. *Costs and benefits of an optional European sales law (CESL)*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, s. 225 – 242. ISSN 0165-0750.

HAJN, Petr. *Oslabená ochrana spotřebitelů? K aktuálnímu výkladu směrnice o nekalých obchodních praktikách*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 2, s. 44-46. ISSN 1803-6554.

HANZL, Martin. *Mezinárodní kupní smlouva*. Právní rádce: měsíčník Hospodářských novin: měsíčník vydavatelství Economía. Praha: Economía, 2003, roč. 11, č. 8. ISSN 1210-4817.

HESSELINK, Martijn W. *How to Opt into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation*. European Review of Private Law, 2012, č. 1, s. 195-212. ISSN 0928-9801.

HILL, Jonathan. *Choice Of Law In Contract Under The Rome Convention: The Approach Of The Uk Courts*. International and Comparative Law Quarterly, 2004, č. 2, str. 325 – 350. ISSN 0020-5893.

HOFFMAN, Bernd. *Consumer contracts and the 1980 Rome EC Convention on the law applicable to contractual obligations*. Journal of Consumer Policy, 1992, č. 4, str. 365-384. ISSN 1573-0700.

CHLEBCOVÁ, Radka. *Kolizněprávní ochrana spotřebitele v právu ES*. Právník, 2008, č. 4, s. 429.

KANDA, Antonín. *Obecné principy právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy: Knabytí platnosti Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží v ČSFR*. Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 1991, CXXX, č. 5. ISSN 0231-6625.

KOPÁČ, Ludvík. *Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží*. Právník. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 1981, CXX, č. 8. ISSN 0231-6625.

KYSELOVSKÁ, Tereza. *Online spotřebitelské smlouvy a hraniční určovateli „zaměřování činnosti“ ve světle judikatury Soudního dvora Evropské Unie*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2011, č. 3, s. 221-225. ISSN 1210-9126.

MANKOWSKI, Peter. *Der Vorschlag für ein Gemeinsames Europäisches Kaufrecht (CESL) und das Internationale Privatrecht*. Recht der Internationalen Wirtschaft, 2012, č. 3, s. 97-105, ISSN 0340-7926.

MINK, Georges, Solange GRONDIN a Václav LIBÁNSKÝ. *Spotřebitelská legislativa EU a její implementace do práva členského a kandidátského státu (na příkladu Francie a České republiky): the law applicable to contractual obligations in Europe*. Praha: CEFRES, 2001, 177 s. Cahiers du CEFRES. ISBN 80-863-1111-2.

MORSE, Robin C. G. J. *Consumer Contracts, Employment Contracts and the Rome Convention*. International and Comparative Law Quarterly. 1992, č. 1, s. 1-21. ISSN 0020-5893.

MYŠÁKOVÁ, Petra. *Nařízení Řím I - revoluce v oblasti rozhodného práva pro závazky ze smluv?*. Obchodněprávní revue. 2009, č. 2, s. 39-44. ISSN 1803-6554.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Odpojovací klauzule v mezinárodních smlouvách a v evropském mezinárodním právu soukromém*. Acta Universitatis Carolinae: Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám. Praha: Karolinum, 2008. IURIDICA, 2008, č. 1. ISSN 0323-0619.

PIERS, Maud, Ernst A. KRAMER. *Pre-contractual Information Duties in the CESL*. Zeitschrift für europäisches Privatrecht, 2012, č. 4, s. 867 – 903. ISSN 0943-3929.

REDING, Viviane. *Warum Europa ein optionales Europäisches Vertragsrecht benötigt?* Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2011, č. 1, s. 1-6. ISSN 0943-3929.

SMITS, Jan M. *Party choice and the Common European Sales Law: How to prevent the CESL from becoming a lemon on the law market*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, s. 51-68. ISSN 0165-0750.

SMITS, Jan M. *The Common European Sales Law Beyond Party Choice*. Zeitschrift für europäisches Privatrecht, 2012, č. 4, s. 904-923. ISSN 0943-3929.

TICHÝ, Luboš, Miloš KOCÍ. *Spotřebitelská kupní smlouva*. Praha: Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2013, 143 s. ISBN 978-808-7488-126.

WAGNER, Gerhard. *Termination and cure under the Common European Sales Law: Consumer protection misunderstood*. Common Market Law Review, 2013, č. 1/2, s. 147 – 168. ISSN 0165-0750.

WHITTAKER, Simon. *Identifying the legal costs of operation of the Common European Sales Law*. *Common Market Law Review*, 2013, č. 1/2, s. 85-108. ISSN 0165-0750.

Elektronicky dostupné odborné články

ALFÉREZ, Francisco J. Garcimartín. The Rome I Regulation: Much a do about nothing?. *European Legal Forum* [online]. 2008, č. 2, s. 61-120 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.simons-law.com/library/pdf/e/884.pdf>>.

BONELL, Michael Joachim a C. M. BIANCA. *Commentary on the International Sales Law*. Milan: Giuffre, 1987.

Dostupné z www: <<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/bonell-bb7.html>>.

PONGELLI, Giacomo. *The proposal for a regulation on a common European sales law (CESL) and its gradual evolution*. *Comparative law review*, 2013, č. 1. ISSN 2038-8993.

Dostupné z www: <<http://www.comparativelawreview.com/ojs/index.php/CoLR/article/viewFile/49/53>>.

ZIEGEL, Jacob S. Report to the Uniform Law Conference of Canada on Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2012.

Dostupné z www: <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/ziegel2.html>>.

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí soudu: Německo, Oberlandesgericht Stuttgart ze dne 31. března 2008: 6 U 220/2007. Pace Law School Institute of International Commercial Law, 2014.

Dostupné z www: <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/080331g1.html>>.

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 20. ledna 2005 ve věci C-464/01 Johann Gruber proti Bay Wa AG.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 12. prosince 2013 ve věci C-116 /12 Ioannis Christodoulou a další proti Elliniko Dimosio.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. března 1991 ve věci C-361/89, Patrice Di Pinto.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 16. června 2011 ve spojených věcech C-65/09 (Gebr. Weber GmbH proti Jürgen Wittmer) a C-87/09 (Ingrid Putz proti Medianess Electronics GmbH).

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. září 2000 ve věci C-287/98, Lucemburské velkovévodství proti Berthe Linster, Aloyse Linster a Yvonne Linster.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 3. července 1997 ve věci C-269/95, Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 7. prosince 2010 ve spojených věcech C-585/08 (Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG) a C-144/09 (Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller).

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. prosince 2012 ve věci C-670/11, Etablissement national des produits de l'agriculture et de la mer (FranceAgriMer) proti Vinifrance SA.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 6. září 2012 ve věci C-190/11, Daniela Mühlleitner proti Ahmad Yusufi a Wadat Yusufi.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. března 2003 ve věci C-40/01, Ansul BV proti Ajax Brandbeveiliging BV.

Další prameny

COM (2001) 0398 final Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on European contract law.

COM (2002) 654 final Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation.

COM (2003) 0068 final Communication from the Commission to the European Parliament and the Council - A more coherent European contract law – An action plan.

COM (2005) 650 final 2005/0261 (COD) Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I).

COM (2010) 348 final Green Paper from the Commission on policy options for progress towards a European Contract Law for consumers and businesses.

COM (2011) 635 final 2011/0284 (COD) Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law.

European Parliament legislative resolution of 26 February 2014 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law (COM (2011) 0635 – C7-0329/2011 – 2011/0284(COD)).

Rámcová pozice/Stanovisko pro Parlament ČR: Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o společné evropské právní úpravě prodeje ze dne 2. prosince 2011. BŘICHÁČEK, Tomáš a Pavla BELLOŇOVÁ. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, Mezinárodní odbor civilní. Praha, 2011.

Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor and Paul Lagarde. *Úřední věstník Evropské unie* C 282, 31. 10. 1980, s. 1—50.

KORIČANSKÁ, Marie. *Mezinárodní kupní smlouva*. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. 2012. Vedoucí práce prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Resumé

The subject of this rigorous thesis is the "International sales contract in relation to the consumer". Consumer protection is one of many matters, which concern issues of private international law across the substantive law, procedural law and conflict rules also. As such, however, protection of consumer is accentuated only by the relatively recent times. Naturally, this implies questions, which law does not yet respond fully and sufficiently. However, especially actuality of this topic led me also to the fact, that I had chosen this topic as topic of my rigorous thesis.

The first goal of this rigorous thesis is to describe the differences in the perception of consumers and consumer protection in the areas of private international law. Furthermore, the second goal is to explain how concrete legal instruments in private international law provide the consumer protection or how they react to consumer protection, especially in case of a consumer international sales contract.

The methodology, which is used in this work, is principally analysis and comparison. The submitted work is systematically divided into nine chapters, which are preceded by the introduction and concluded by the final summary.

The first and second chapter deal with general issues of international sale of goods, especially the main focus has the definition of an international sales contract. The third chapter analyzes and compares the basic approaches of legal regulation in private international law and outlines the basic advantages and disadvantages of specific approaches of legal regulation in private international law, especially in relation to the international sales contract in relation to the consumer and the protection, which is provided to the consumer.

The fourth chapter focuses on consumer issues, also from several perspectives. First of all it explains the reasons leading to protection of consumer as a party of an international sales contract and briefly describes its development, particularly in European law. The main part of this chapter deals

with defining the concept of consumer in various legislation of private international law. In relation to the Czech law there is mentioned the definition of consumer in the Czech Civil Code.

The fifth to ninth chapter analyze the individual provisions in case of concrete legislation of private international law (the Vienna Convention - CISG, the Rome Convention, the Rome I Regulation, the Proposal on CESL and the Act on Private International Law) that regulate protection of consumer, when consumer is one party of an international sales contract and merchant is the second party of this international sales contract.

Abstrakt

Práce se zabývá problematikou postavení spotřebitele jako smluvní strany mezinárodní kupní smlouvy a ochrany, která je mu v mezinárodním obchodu ve vztahu k tomuto postavení poskytována. V prvních třech kapitolách se práce zaměřuje na obecné výklady týkající se mezinárodní kupní smlouvy, konkrétně na vymezení kupní smlouvy, zahraničního prvku nacházejícího se v mezinárodní kupní smlouvě a jednotlivé metody úpravy právních vztahů z kupní smlouvy. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na spotřebitele samého. V této souvislosti pak práce rozebírá zejména základní pojmy, tak jak vyplývají z českého i unijního práva.

Na předcházející výklady navazuje dalších pět kapitol, které analyzují konkrétní ustanovení právních předpisů mezinárodního práva soukromého mající vztah k ochraně spotřebitele jako strany mezinárodní kupní smlouvy. Práce se proto detailněji zaměřuje na Vídeňskou úmluvu o mezinárodní koupi zboží, Nařízení Řím I, Návrh CESL a český Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Práce je doplněna i o hodnocení vývoje v oblasti ochrany spotřebitele ve vztazích s mezinárodním prvkem a v jednotlivých částech i o relevantní judikaturu.

Abstract

The thesis deals with issues of the position of consumer as a contracting party in case of international sales contract and it deals with the protection which is provided to consumer in the international trade, especially in relation to the consumer's position. In the first three chapters the thesis focuses on general explanations relating to the international sale of goods relating to consumer, namely on the definition of sales contract, the foreign element in case of international sales contract and basic approaches of legal regulation in private international law. The fourth chapter concentrates on the consumer. Regarding the consumer contracts, the thesis analyses the basic terminology of therein in the Czech and the EU context.

The previous explanations are followed by other five chapters which analyze the specific provisions of the legislation of private international law which are related to consumer protection as a party international sale of goods. The thesis therefore concentrates on the Vienna Convention on the international sale of goods (CISG), Rome I Regulation, proposal on CESL and Act on Private International Law. At last, the thesis evaluates the development concerning the consumer protection in the private international law. In addition, relevant case law is presented for each part of the thesis.

Název práce v anglickém jazyce

International sales contract in relation to consumer

Klíčová slova

Mezinárodní kupní smlouva

Ochrana spotřebitele

Společná evropská právní úprava prodeje

Key words

International Sales Contract

Consumer protection

Common European Sales Law